

PUKEUTUMISEN MERKITYS LAPSILLE

Anu Lumiaho

Pro gradu –tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Kasvatustieteiden laitos

Varhaiskasvatus

Syksy 2009

TIIVISTELMÄ

Lumiaho, Anu. Pukeutumisen merkitys lapsille. Varhaiskasvatustieteen Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos 2009. 86 sivua + 3 liitettä.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia merkityksiä lapset antavat pukeutumiselle, millaisia merkityksiä lapset antavat pukeutumiselle ystävyys- ja kaveruussuhteiden muodostumisessa sekä millä tavoin lapset kuvaavat omien pukeutumisvalintojen perusteita. Aihetta tutkittiin lasten omasta näkökulmasta.

Kyseessä oli laadullinen tutkimus, jossa tutkimusmenetelmänä oli lasten haastattelu. Tutkimukseen osallistui kymmenen esikouluikäistä, 6-vuotiasta lasta. Puolet lapsista olivat jyvaskyläläisen päiväkodin esikouluryhmän lapsia ja puolet pohjois-pohjanmaalaisen maalaiskunnan koulun yhteydessä toimivan esikouluryhmän lapsia. Haastattelut analysoitiin sisällönanalyysin avulla.

Aiheeni valitsin siksi, että lasten pukeutuminen on ilmiönä ajankohtainen eikä sen merkitystä lapsille ole juurikaan tutkittu. Lasten pukeutumista koskevat tutkimukset ovat pääasiassa aikuisten näkökulmasta tehtyjä, mikä vaikutti siihen, että päätin tutkia pukeutumisen merkitystä lapsille juuri heidän omasta näkökulmastaan.

Pukeutumisen merkitys oli lapsille käytännönläheinen. Pukeutumisella oli heidän mukaansa vain käytännöllinen tehtävä, ihmisillä oli erilaisia vaatteita pääosin käytännöllisistä syistä ja eri-ikäisten pukeutumista erotti vain koko. Pukeutumisella ei ollut lasten mukaan vaikutusta ystävyys- ja kaveruussuhteiden muodostumisessa. Lisäksi lasten omat pukeutumisvalinnat perustuivat konkreettisiin, käytännöllisiin ja henkilökohtaisiin tekijöihin.

Avainsanat: lapset, pukeutuminen, lastenvaatteet, kulttuuri, sosiaaliset suhteet, muoti
Keywords: children, clothing, children's clothes, culture, social relationships, fashion

SISÄLLYS

Tiivistelmä.....	2
1 JOHDANTO.....	5
2 PUKEUTUMINEN ARKIELÄMÄSSÄ.....	9
2.1 Pukeutuminen vaatetuksena ja ulkoasuna.....	9
2.2 Muodin moninaiset merkitykset	10
2.3 Pukeutumisen tarkoitus.....	11
2.4 Lasten pukeutuminen nykypäivänä.....	12
2.4.1 Pukeutumisen aikuismaisuus huolettaa.....	12
2.4.2 Tavoiteltava pukeutuminen.....	14
2.5 Vaatteiden valinta korostaa yksilöllisyyttä	15
2.6 Pukeutumiseen vaikuttavat tekijät	16
3 PUKEUTUMINEN KULTTUURISESSA JA SOSIAALISESSA KONTEKSTISSA	19
3.1 Kulttuuripsykologinen näkökulma pukeutumiseen	19
3.2 Kulttuurin ja pukeutumisen kaksijakoinen suhde	20
3.3 Postmoderni yhteiskunta ja kulttuuri luo puitteet myös pukeutumiselle	21
3.3.1 Muuttunut, moderni lapsuus	22
3.3.2 Suomalainen pukeutumiskulttuuri	26
3.4 Sukupuolten väliset erot.....	27
3.5 Pukeutumisen vaikutukset sosiaalisiin suhteisiin	28
3.5.1 Pukeutumisen vaikutukset lasten keskinäisiin suhteisiin.....	29
3.5.2 Pukeutumisen vaikutukset aikuinen-lapsi -suhteisiin	30
3.6 Vertaissuhteilla suuri vaikutus yksilöön	32
4 TUTKIMUSONGELMAT	34
5 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTUS	36
5.1 Laadullinen tutkimus	36
5.2 Tutkimusmenetelmät.....	38
5.2.1 Lasten haastattelu.....	38
5.2.2 Teemahaastattelu.....	41
5.3 Tutkimuksen kohdejoukko ja tutkimusaineiston kerääminen.....	41
5.4 Aineiston analyysi.....	43

	4
5.5 Luotettavuus.....	45
6 TULOKSET	50
6.1 Pukeutumisen merkitys käytännönläheinen.....	50
Pukeutumisella käytännöllinen tehtävä.....	50
Ihmisillä erilaisia vaatteita pääosin käytännöllisistä syistä.....	51
Eri-ikäisten pukeutumisen erona koko.....	51
Vaateen tunnistettavuus tärkeää.....	52
Vaateaiheiset keskustelut lähinnä vaikutukseltaan neutraalia kommentointia	52
6.2 Pukeutumisella ei ole vaikutusta sosiaalisiin suhteisiin.....	53
6.2.1 Vaatteilla ei ole merkitystä ystävyys- ja kavereussuhteiden muodostumisessa	53
6.2.2 Huomio kiinnittyy ulkonäössä muihin seikkoihin kuin vaatteisiin.....	54
6.2.3 Positiivinen suhtautuminen samanlaisuuteen - tiettyyn rajaan asti.....	55
6.3 Konkreettiset, käytännölliset ja henkilökohtaiset tekijät pukeutumisvalintojen perusteina.....	56
6.3.1 Äiti ja lapsi yleisimmät vaatteiden valitsijat	57
6.3.2 Muilla ihmisillä vain vähän vaikutusta pukeutumiseen	58
6.3.3 Huomio median välittämiin vaatteisiin	59
6.3.4 Pukeutuminen säähän sopivalla tavalla.....	59
6.3.5 Oikea koko ja puhtaus tärkeää	60
6.3.6 Pukeutuminen sukupuolen mukaan	60
6.3.7 Käytännöllisyyden arvostaminen	61
6.3.9 Pukeutuminen tilanteen mukaan	62
6.3.10 Suosikkikuvat, -tuotesarjat ja -vaatekappaleet.....	63
6.3.11 Värillä on väliä.....	65
6.3.12 Erityisesti tärkeää pukeutumisessa.....	66
7 POHDINTA.....	67
7.1 Tulosten tarkastelua	67
7.2 Jatkotutkimuksen haasteet	77
LÄHTEET	79
LIITTEET.....	87

1 JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa tutkitaan lasten pukeutumiselle antamia merkityksiä tämän päivän yhteiskunnassa. Näen aiheen tärkeäksi, koska nykyajan lapsilla on kokemukseni mukaan hyvin erilainen suhtautuminen pukeutumiseen kuin lapsilla oli esimerkiksi omassa lapsuudessani. Lapset ja nuoret vaikuttavat nykyään merkki- ja muotitietoisemmilta kuin ennen, ja jotkut ovat hyvinkin tarkkoja siitä, mitä päälleen pukevat ja miltä näyttävät. Pukeutuminen on myös sosiaalinen ilmiö. Lapset vaikuttavat toisiinsa monin tavoin, ja kaverisuhteet ovat heille tärkeitä. Näiden seikkojen takia haluan tutkia myös vertaissuhteiden ja pukeutumisen välistä suhdetta. Aihe on myös yhteiskunnallisesti ajankohtainen, sillä viime vuosina keskustelua on herättänyt paljon aikuismaisen muodin siirtyminen yhä pienempien lasten vaatteisiin, ja tästä on syntynyt huoli lapsuuden lyhenemisestä.

Tutkimukseni pohjautuu näkemykseen lapsuudesta, jonka mukaan lapsi on itsenäinen, yksilöllinen ja aktiivinen toimija (ks. esim. James, Jenks & Prout 1998). Lapsuus on itsessään arvostettua, eikä lapsuutta nähdä odotustilana aikuisuuteen. Pukeutuminen on siten yksi keino, jolla tätä toimijuutta voidaan toteuttaa. On kuitenkin huomioitava, ettei lapsi ole – eikä hänen tarvitsekaan olla – pukeutumisensa(kaan) suhteen täysin itsenäinen, aktiivinen toimija, vaan vanhemmat, muut aikuiset ja ympäristö asettavat rajat lapsen toimijuudelle.

Kiinnostukseni lasten pukeutumista kohtaan on herännyt lapsuuden sosiologian kurssilla, jossa pukeutumistakin käsiteltiin. Tein aiheesta myös kandidaatintyöni, joka lisäsi mielenkiintoani aihetta kohtaan. Niinpä halusin jatkaa aiheen tutkimista myös Pro gradu –tutkielmassani. Lisäksi alle kouluikäisten lasten pukeutuminen on tutkimusaiheena varsin uusi ja vähän tutkittu aihepiiri. Lasten pukeutuminen kuuluu lapsuuden tutkimukseen, missä sitä on tutkittu pienenä osana ruumiillisuuden tutkimusta (esim. Kuukka 2009). Pukeutumisen tutkimusta ei voida täysin ruumiillisuuden tutkimuksesta erottaakaan, sillä tutkittaessa lasten pukeutumista, on keho puheessa ja merkityksissä usein läsnä. Kuitenkin pidän tärkeänä pukeutumisen mittavampaa tutkimista, ottaen huomioon pukeutumisen näkyvyyden, merkityksen ja vaikuttavuuden nyky-yhteiskunnassamme.

Lasten pukeutumista on siis tutkittu hyvin vähän. Ne tutkimukset, joissa aihetta on käsitelty, on tehty pääosin aikuisten näkökulmasta, kuten Virtasen (2004) syventävien opintojen tutkielma vanhempien kriteereistä lastenvaatteiden valinnassa. Poikkeuksena aikuisten näkökulmasta tehdyistä tutkimuksista on kuitenkin muun muassa Swainin (2002) tutkimus pukeutumisen vaikutuksesta identiteettiin, jossa hän haastatteli 10–11-vuotiaita lapsia. Verrattain uusi, lapsuudentutkimuksen ala tuo kuitenkin lasten ääntä arvostavaa tutkimustietoa alati lisää. Tutkimustieto, jota lasten pukeutumisesta on, onkin varsin uutta, pääosin 2000-luvulta. Näistä tutkimuksista monet ovat keskittyneet tutkimaan lapsia kuluttajina, kuten Martensin, Southertonin ja Scottin (2004) tutkimus. Uudesta tutkimustiedosta huolimatta, pienten, 0–6-vuotiaiden lasten ääni puuttuu pukeutumisen tutkimuksen kentältä. Tätä epäkohtaa on osaltaan pyrkinyt korjaamaan Pole, joka on tutkinut pukeutumisen ja muodin merkitystä 6–11-vuotiaille englantilaislapsille. Uraauurtava tämä tutkimus oli siinä mielessä, että se huomioi myös tutkimuskentälle ”uuden” ikäluokan, 6-vuotiaiden aktiivisen roolin pukeutumisen ja muodin kuluttajina. Polen tutkimusta en kuitenkaan harmikseni pystynyt käsiini saamaan, vaan tiedot ovat artikkelista, jossa hän tutkimukseensa viittaa. (Pole 2007, 72.)

Enemmän onkin tutkittu nuorten ja varhaisnuorten pukeutumista, ja esittelen näitä tutkimustuloksia myös työssäni. Olen kuitenkin hyvin tietoinen, etteivät nuorten tai varhaisnuorten pukeutumista koskevat tutkimustulokset ole sellaisenaan sopivia tähän tutkimukseen, sillä 6- ja esimerkiksi 15-vuotiaan pukeutuminen, ajattelu ja pukeutumiselle antamat merkitykset ovat hyvin erilaisia. Käytänkin nuoria koskevia

tutkimustuloksia lähinnä suuntaa antavina täydentämään teoreettista viitekehystä lasten pukeutumista koskevien tutkimustulosten puuttuessa. Nuorten pukeutumiseen liittyen on tehty muun muassa useampia Pro gradu –tutkielmia 2000-luvulla, kuten Kärkkäisen (2005) tutkielma nuorten tyttöjen aikuismaisen pukeutumisen piirteistä sekä Koskimiehen ja Päivisen (2006) tutkielma nuorista ja vaatteilla viestimisestä. Ruohonen (2001) on myös tutkinut aihetta väitöskirjassaan, ja hänen mukaansa nuorten pukeutumisen motiiveja olivat erottautuminen, elämykset ja harkinta. Nuoret jakaantuivat pukeutumisensa perusteella eri tyyppisiin, jotka ohjaavat suhtautumista kulutukseen ja pukeutumiseen, antavat arvoja, päämääriä ja sosiaalisen kehyksen, sekä auttavat jäsentämään omaa minuutta esimerkiksi harrastuksiin ja sukupuoleen liittyen. (Ruohonen 2001.) Ruumiillisuuden tutkimuksen kautta löytyy jonkin verran tietoa myös pukeutumisesta (esim. Tolonen 2001).

Lisäksi olen käyttänyt lähteenä kahden suomalaisen aikakauslehden artikkeleja, jotka eivät lukeudu tieteellisten artikkelien joukkoon. Viittaukset ovat kuitenkin lyhyitä eikä niitä ole paljon, ja lisäksi ne koskevat aiheita, joista tieteellistä tietoa ei oikeastaan ole saatavillakaan. Viittaukset liittyvät lähinnä siihen, millaisia lastenvaatteiden tulisi käytännössä olla. Tutkimukseni käytännönläheisen aiheen vuoksi olen ottanut kyseisistä lähteistä muutaman viitteen, vaikka olenkin täysin tietoinen lähteiden tieteellisyyden arvon puutteesta.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia merkityksiä lapset antavat pukeutumiselle, millaisia merkityksiä he antavat pukeutumiselle ystävyys- ja kaveruussuhteiden muodostumisessa, sekä millä tavoin lapset kuvaavat omien pukeutumisvalintojen perusteita.

Rajaan tutkimukseni koskemaan 6-vuotiaita lapsia, koska heillä on ainakin ikänsä puolesta päiväkotikäisistä kehittyneimmät kielelliset taidot sekä mahdollisesti myös enemmän mielipiteitä pukeutumiseen liittyen. Tutkimusmenetelmänä on lasten haastattelu, koska haluan saada tietoa juuri heiltä itseltään, heitä itseään koskevasta asiasta.

Tutkimukseni koostuu viitekehystä, jossa käsittelen ensin pukeutumista arkielämässä: muotia, pukeutumisen tarkoitusta, lasten pukeutumista nykypäivänä, vaatteiden valintaa ja pukeutumiseen vaikuttavia tekijöitä. Viitekehyksessä tarkastelen

lisäksi pukeutumista kulttuurisessa ja sosiaalisessa kontekstissa: kulttuuripsykologista näkökulmaa pukeutumiseen, pukeutumisen ja kulttuurin suhdetta, postmodernin yhteiskunnan luomia lähtökohtia, sukupuolten välisiä eroja, pukeutumisen vaikutuksia sosiaalisiin suhteisiin sekä vertaissuhteiden merkitystä yksilön kannalta. Tämän jälkeen esittelen tutkimusongelmat sekä käsittelen tutkimuksen empiiristä toteutusta. Tulokset ovat seuraavana omassa luvussaan ja viimeisenä on pohdintaosio.

2 PUKEUTUMINEN ARKIELÄMÄSSÄ

2.1 Pukeutuminen vaatetuksena ja ulkoasuna

Koskennurmi-Sivosen (2003) mukaan sanakirjamääritelmistä ja yleiskielestä ei ole kovin paljon apua, kun määriteltävänä on termi pukeutuminen. Hän kuitenkin määrittelee pukeutumista niin, että sen konkreettinen osa on vaatetus, mutta kokonaisuudessaan pukeutuminen on jotain laajempaa ja abstraktimpaa kuin vaatetus. (Koskennurmi-Sivonen 2003, 4.) Uotilan (1995) mukaan pukeutumisen konkreettisempi merkitys on vaatetus ja abstraktimpi merkitys ulkoasu. Uotila kysyy vielä, mistä pukeutumisessa todellisuudessa on kyse: onko se dynaamista liikettä, staattista olemista vai molempia. Keskeisenä kysymyksenä hän pitää sitä, onko pukeutuminen teko vai esine. (Uotila 1995, 31.) Omassa tutkimuksessani käsitelen pukeutumista pääasiassa esineenä, staattisena olemisena, sekä sen konkreettisemmän merkityksen, vaatetuksen että abstraktimman merkityksen, ulkoasun kautta. Esimerkiksi haastatteluissa pääpaino on pukeutumisen konkreettisemmässä merkityksessä, vaatetuksessa, ei niinkään abstraktimmassa ulkoasussa, jotta 6-vuotiaiden olisi mahdollisimman helppo puhua aiheesta. Pukeutumisella ei siis tarkoiteta tässä yhteydessä tekemistä eli konkreettisesti vaatteiden pukemista päälle, eikä siihen siten sisälly liikettä, vaan pukeutumisella tarkoitetaan päällä olevia vaatteita ja ulkoasua.

2.2 Muodin moninaiset merkitykset

Nykysuomen sanakirjassa (3 2002) muoti määritellään seuraavalla tavalla: ”Jollakin elämän alalla kulloinkin vallalla olevan maun mukainen yleinen tapa tai käytäntö, vallitseva makusuunta, kuosi, tapa, tyyli; usein erikoisesti pukeutumisen alalla vallitsevasta muodista.” Omassa tutkimuksessani muoti liittyy ainoastaan pukeutumiseen.

Davis (1992) tuo esille muoti-ilmiön moninaisuuden. Muodin alkuperä on kulttuurissa ja sosiaalisissa rakenteissa, ja kansa on se, joka lopulta hyväksyy jonkin ilmiön muodiksi tai hylkää kokonaan. Muoti on osa yhteiskuntaa, ja muoti myös vaikuttaa sosiaaliseen eriytymiseen ja kiinnittymiseen. Lisäksi se tyydyttää psykologisia tarpeita ja vaikuttaa taloudelliseen elämään. Muodin kautta myös välitetään tunteita, ajatuksia ja kuvia. (Davis 1992, 4, 15.)

Davisin lailla myös Simmel (1986) näkee muodin sosiaaliselta kannalta ryhmään sulautumisen ja siitä erottautumisen yhtäaikaisena liikkeenä. Psykologisesti muodin kaksijakoisuus näkyy jäljittelyä ja erottautumisenä. Simmelin mukaan muoti onkin turvallinen tapa erottautua. Muodille on ominaista muuttuvuus, ohimenevyys ja syklimäisyys. Muodista voidaan puhua silloin, kun vain osa ihmisistä harjoittaa sitä, ja muut vasta pyrkivät sitä kohti. Kun täydellinen läpäisy on tapahtunut ja kaikki tekevät sitä, mitä alun perin tekivät vain harvat, ei ilmiötä voi enää luonnehtia muodiksi. Simmel toteaaakin, että muoti on tulossa koko ajan, mutta tuloksena sitä ei enää ole. Toisaalta muodit kuolevat, toisaalta muoti pysyy aina. (Simmel 1986, 8–13, 38.)

Muodin kaksijakoinen luonne näkyy myös Ruohosen (2001) tutkimuksessa, jossa hän tutki 16–20-vuotiaiden nuorten suhtautumista muuan muassa pukeutumiseen. Toisille muoti merkitsi aikansa seuraamista ja ajanmukaista pukeutumista, ja toisille jonkin valmiina annetun jäljittelyä ja rohkeuden tai mielikuvituksen puutetta. Jokainen näki tästä kaksijakoisesta olemuksesta vain toisen puolen. Ruohonen on päätenyt tulokseen, josta Simmelkin puhui (ks. edellinen kappale), ja kertoo siitä Maffesolin (1995, 75) sanoin: ”Muoti luodaan toisista erottautumiseksi, mutta loogisesti se voi vain levitä ja siten johtaa hyvin nopeasti erottautumattomuuteen.” Toisaalta Ruohosen tutkimuksessa

tuli ilmi, että kaikkein muodikkainta onkin kieltää muoti; nuoret puhuvat mieluummin tyylistä ja yksilöllisyydestä. (Ruohonen 2001, 102–104.)

On kuitenkin huomioitava, että 0–6-vuotiaille lapsille vertaissuhteet, jäljittelemällä oppiminen ja hyväksytyksi tuleminen ovat tärkeitä (ks. esim. Piaget 1988), jolloin muodin kaksijakoinen luonne ei välttämättä tule esiin niin voimakkaasti kuin esimerkiksi nuorilla.

2.3 Pukeutumisen tarkoitus

Pukeutuminen on syömisen ja liikkumisen rinnalla yksi tavallisimmista inhimillisen toiminnan muodoista. Pukeutumisella on käytännöllinen, esteettinen sekä kommunikatiivinen tehtävä. Vaatteet suojelevat meitä sään ja lämpötilojen aiheuttamilta vaikutuksilta, luovat säädyllisyyttä sekä suojaavat kehoamme. Vaatteet välittävät viestejä muun muassa kantajansa persoonallisuudesta, asenteista, käyttäytymisestä ja sosiaalisesta asemasta. Vaatteiden avulla myös ihmisen itsearvostus, mielihyvän tunne ja muilta saatu ihailu voivat kasvaa. Pukeutuminen on myös kulttuurisen vuorovaikutuksen muoto ja alati käynnissä oleva dynaaminen prosessi, jossa yksilö toteuttaa itseään sekä omaa ja yleistä historiaa. (Langner 1991, 14; Marsh 1990, 58; Uotila 1995, 31.)

Muun muassa Tolosen (2001) tutkimuksessa on tullut esiin peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten nuorten tietoisuus tyyllisen erottautumisen ja sulautumisen vaikutuksista. Monet olivat kokeneet, kuinka pienikin erilaisuus voi johtaa kiusaamiseen. Tolosen mukaan suhtautuminen erottautumiseen ja samankaltaistumiseen vaihtelee kuitenkin koulun mukaan. (Tolonen 2001, 171–172.) Toisen ulkonäöllä kiusaaminen on tehokas keino vähätellä ja eliminoida esimerkiksi toisen älyllistä asemaa, myös pienemmillä lapsilla. Ulkonäköön kohdistettu kielteinen kommentti jää lapsen mieleen pysyvämmiin kuin esimerkiksi positiivinen palaute oikein suoritetusta älyllisestä tehtävästä. (Uotila 1996, 93.)

Swain (2002) on puolestaan tutkinut nuorempien, 10–11-vuotiaiden englantilaislasten pukeutumista keskeisenä identiteetin ilmaisukeinona. Vertaisryhmässä pukeutuminen oli lapsille keino luoda yhteisiä siteitä, synnyttää yhteenkuuluvuuden tunnetta, jakaa läheisyyden tunnetta, saada huomiota sekä jakaa mielenkiinnon kohteita. Hänen mukaansa pukeutumisella oli avainrooli yksilöllisen ja yhteisöllisen identiteetin ilmaisemisessa. Pukeutumalla muodin mukaan, voi yksilö muodinmukaistaa myös itsensä. Ikätovereiden muodostamassa ryhmäkulttuurissa vaatteet vaikuttivat suuresti lasten arvoon ihmisinä sekä keskeisesti sosiaaliseen hyväksyttävyyteen tai torjuntaan. (Swain 2002, 53, 66.)

Taideteollisessa korkeakoulussa lastenvaatteiden suunnittelua opettava Elisa Auvo-Porkola puolestaan esittää vielä yhden pukeutumisen tarkoituksen: ”Vaatteiden avulla on mahdollista auttaa lasta käyttäytymään eri tilanteissa eri tavalla, ne auttavat orientoitumaan erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin ja tajuamaan tilaisuuksien eroja. On ehkä helpompi käyttäytyä kauniisti kauniissa vaatteissa.” (Kempainen 1994, 32.)

2.4 Lasten pukeutuminen nykypäivänä

Tässä kappaleessa kuvaan lasten pukeutumista nykypäivänä, mihin liittyvät keskeisesti pukeutumisen aikuismaiset piirteet. Lisäksi paneudun siihen, mitkä piirteet lasten pukeutumisessa ovat yleisemmin hyväksytyjä ja tavoiteltavia. Tässä yhteydessä tuon vertailun vuoksi esille myös nuorten pukeutumisessaan tavoittelemissa asioita.

2.4.1 Pukeutumisen aikuismaisuus huolettaa

Viime vuosina on puhuttu paljon lasten aikuismaisesta pukeutumisesta. Aution (2004) mukaan ihmettelyä on lähinnä herättänyt pikkutyttöjen vaatemuodin aikuistuminen: tyttäret pukeutuvat samalla tavalla kuin äidit. Sinänsä tilanne ei ole uusi – nyt paheksuntaa aiheuttaa erityisesti vaatteiden seksikkyyttä. Hänen mukaansa tyttöjen pukeutumisen kauhistelu ja moralisointi on seurausta elämänmenomme seksualisoitumisesta. Autio jatkaa: ”Perinteisesti meillä on – jo ilmaston vuoksi – puettu

lapset käytännöllisesti: collegeasu on pienten lasten tarhauniformu sukupuolesta riippumatta. Nykyisillä 5-vuotiailla pikkutyttöillä – jos äiti on sallinut – on sen sijaan napapaidat, ryppytopit ja minihameet ja vielä lasten rintaliivit.” (Autio 2004, 35.)

Arivaara-Suomalaisen (2002) artikkelissa pureudutaan myös osuvasti lastenmuodin aikuistumisen taustatekijöihin. Aapolan mukaan napapaidat ovat vain pisara meressä. Lapsen sosiaalinen asema on muuttunut ja nykyään lapsilta odotetaan enemmän itsenäistä päätöksentekoa ja joskus hyvin vaikeitakin valintoja. Lapset eivät myöskään voi välttyä mainostulvalta, joka välittää mielikuvia menestyneistä, trendikkäistä ja seksikkäistä pärjääjistä. Niinpä ei voidakaan ihmetellä, jos lapset tarttuvat kulutusmarkkinoiden heille lanseeraamiin tuotteisiin, kuten aikuisten silmissä seksikkäiltä näyttäviin vaatteisiin. (Arivaara-Suomalainen 2002, 28–29.)

Autio (2004) huomauttaa myös, ettei pojista ja heidän vaatetuksestaan ole juuri keskusteltu. Hän arvelee tämän johtuvan yleisestä käsityksestä, jonka mukaan pojat ovat liikunnallisia eivätkä niin muotitietoisia. Silti myös poikien kulutuskäyttäytyminen on muuttunut, näkyvämmäksi ja näyttävämmäksi, ja nykyään myös pojat panostavat enemmän ulkonäköön. (Autio 2004, 35.) Poikien vähäinen rooli keskusteluissa on tullut ilmi myös Virtasen (2004, 45) tutkimuksessa: tyttöjen vaatemuoti oli selvästi aikuismaisempaa kuin poikien, eikä muodin vaikutusta pienten poikien vaatetuksessa juurikaan edes huomannut.

Huolestuminen on siis Aution (2004) mukaan näkynyt tyttöjen ”pimulookin” moralisoinnissa. Hän tuo esille tärkeitä näkökulmia kysyessään, mistä ilmiössä loppujen lopuksi on kyse:

”Mikä vaara piilee tyttöjen naisellisessa pukeutumisessa? Onko kysymys pelkästään käytännöllisten vaatteiden katoamisesta kaupoista, vai liittyykö ahdistukseen myös pelko pukeutumisen antamista viesteistä? Miltä osin pimulookissa kysymys on naiseuden rakentamisprosessista, joka on luontevaa, suorastaan toivottua, ja missä määrin meidän aikuisten halusta tuoda eroottisuus lasten maailmaan? Vai onko kyseessä jopa ilmiön hysterisointi? Olisiko jopa mahdollista, että jotain pienen tytön kasvusta menetetään, kun samastumisen kohde on poikamainen jalkapallovaatetus eikä barbileikit ja värikäs vaatemuoti?” (Autio 2004, 37.)

Aikuismaista ”pimulookia” ei kuitenkaan voida verrata ja yhtäläistää barbileikkeihin ja värikkääseen vaatemuotiin, mihin Autio edellä, hieman karrikoidenkin viittaa. Totta silti on, että pienen tytön kasvusta todennäköisesti menetettäisiin jotain, jos samastumisen kohteena olisi todellakin poikamainen jalkapallovaatetus, sillä sukupuoli on kulttuurinen ja sosiaalinen konstruktio. Tarkoituksenmukaista olisikin löytää se kultainen keskitie, poikamaisen jalkapallovaatetuksen ja ”pimulookin” ääripäiden välistä. Autio (2004) muistuttaa myös kulutuskulttuurin muuttumisen merkityksestä todetessaan, että aiemminkin tyttäret ovat leikeissään pukeutuneet samastumisen kohteidensa, äitiensä vaatteisiin, mutta yhteiskunnan vaurastumisen ja kulutuksen lisääntymisen myötä vaatteita on tarjolla lapsille jo ihan arkielämässä. (Autio 2004, 37–38.)

Myös Bragge-Raappana pohtii aikuismaisen pukeutumisen seurauksia. Hänen mukaansa teinivaatteet eivät vahvista lasten minäkuvaa lapsina, eivätkä lapset ehkä koe oloaan turvalliseksi aikuismaisissa vaatteissa (Holopainen 2000, 15). Myös Aapola toteaa, että emme tiedä vielä, miten seksuaalisointi tulee vaikuttamaan lasten minäkuvaan. Tasa-arvoa seksuaalisointi ei ainakaan edistä. (Arivaara-Suomalainen 2002, 28.)

2.4.2 Tavoiteltava pukeutuminen

Millaista on 0–6-vuotiaan hyväksyty, hyvä pukeutuminen Suomessa nykypäivänä? Auvo-Porkola määrittelee hyvän vaateen ominaisuuksiksi mukavuuden, kestävyuden ja helppohoitoisuuden, helposti pestävyyden ja siliävyyden. Hän jatkaa, että hyvän vaateen kanssa on vapaa olo, eikä sitä tiedosta koko ajan. Hänen mukaansa hyvä vaate on juuri käyttäjänsä tyyliin sopiva, kuin toinen nahka. (Kemppainen 1994, 31.)

Bragge-Raappana kuuluttaa oikeiden lastenvaatteiden perään, jotka ovat helposti puettavia, väljiä, värikkäitä ja joilla on mukava olla. Hänen mukaansa vaatteet voivat myös tukea lapsen persoonallisuutta merkittävällä tavalla. (Holopainen 2000, 15.) Virtasen (2004, 44) tutkimuksen mukaan arkivaatteista käytetyimpiä olivat käytännölliset collegepuvut.

Nuoret puolestaan tiedostavat hyvin pukeutumisensa vaikutuksia ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Ruohosen (2001) mukaan nuoret käyttivät pukeutumisessaan harkintaa ja perustelivat hankintojaan aina rationaalisesti. Harkinnan vastapainona nuoret tavoittelivat erottautumista ja elämyksellisyyttä. Lisäksi nuoret halusivat pukeutumisessaan osoittaa olevansa nuoria, mutta toisaalta he ihannoivat vanhempiaan tai muita aikuisia, ja arvostivat perinteitä ja normeja. Keskenään nuoret olivat hyvin erilaisia suhteessa pukeutumiseen. Ruohosen tutkimuksessa nuorten suhtautuminen pukeutumiseen on luokiteltu seuraavasti: klassisesti tai persoonallisesti pukeutuvat ja pukeutumisesta piittaamattomat ja mukautuvat. (Ruohonen 2001, 119, 160–163.)

Samankaltaiseen, mutta yksinkertaistetumpaan jaotteluun Ruohosen kanssa on päätyntä myös Tolonen (2001), jonka mukaan nuoret pitivät vaihtoehtoisina ääripäinä tavallista ja persoonallista tyyliä. Tavalliseen tyyliin kuuluivat yleensä farkut, t-paita, collegepaita tai paitapusero, joita jotkut nuoret nimittivät massavaatteiksi. (Tolonen 2001, 170.)

2.5 Vaatteiden valinta korostaa yksilöllisyyttä

Ruohonen (2001) tuo esille, että valitessaan ja yhdistellessään vaatteita ihminen väistämättä reflektoi itseään ympäristöönsä ja tilannetekijöihin. Yksilöllisen pukeutumisesta tekevät yksilön itsensä tekemät valinnat ja oma persoona. (Ruohonen 2001, 71.) Auvo-Porkolan mukaan jo pienetkin lapset haluavat usein valita itse vaatteitaan; vaatteet ovat helppo keino korostaa omaa tahtoa ja yksilöllisyyttä sekä eron tekemistä muihin (Kemppainen 1994, 33). Lasten tekemiin valintoihin käyttämistään vaatteista vaikuttaa kuitenkin oman tahdon lisäksi myös se, mitä on saatavilla ja mitä vanhemmat heidän sallivat käyttää (Reilly 2001, 10). Oman kokemukseni ja mediassakin käydyn keskustelun mukaan joillain lapsilla on nykyään enemmän päätäntävaltaa kuin ennen, mikä saattaa vaikuttaa myös pukeutumiseen ja sitä koskeviin päätöksiin.

Lapset voivat siis nykyään ehkä valita enemmän vaatteitaan kuin ennen, mutta esimerkiksi Virtasen (2004) mukaan vaatteiden pääasiallinen hankkija oli kuitenkin äiti.

Joissakin perheissä isä saattoi osallistua hankintoihin jonkin verran tai tasapuolisesti äidin kanssa. (Virtanen 2004, 38.) Myös muissa tutkimuksissa on päädytty samankaltaisiin johtopäätöksiin (ks. esim. Ruohonen 1997).

Waksler (1996) muistuttaa, että aikuiset voivat päätöksillään kumota tai kieltää lasten valinnat. Esimerkiksi aikuisen halutessa pukea lapsi muodin tai omien mieltymysten mukaisesti, lapsen oma tahto ei pääse toteutumaan. Aikuinen voi myös pukea lapsen ikään kuin oman kuvan jatkeeseen. Jos lapsi ei olosuhteiden tai muiden tekemien vaatevalintojen takia voi pukeutua haluamallaan tavalla, voi se aiheuttaa lapselle epämukavuuden tai häpeän tunteita. Se voi vaikuttaa myös muiden lasten suhtautumiseen tai aiheuttaa sen, että lapseen ei suhtauduta sellaisena kuin hän on. Esimerkiksi lapsi voidaan pukea niin, että häntä luullaan ikäistään nuoremmaksi tai toisen sukupuolen edustajaksi. (Waksler 1996, 40, 44.)

2.6 Pukeutumiseen vaikuttavat tekijät

Ruohosen (2001) tutkimuksessa 16–20-vuotiaiden pukeutumiseen vaikuttivat muun muassa seuraavat tekijät: viehätysvoiman ja itseluottamuksen lisääminen, parhaiden puolien esille tuominen sekä oman persoonallisuuden korostaminen. Tytöt varsinkin pitivät tärkeänä suhdetta luontoon ja kierrättämistä sekä esteettisyyttä, pojat perustelivat vaatehankintojaan pääasiassa toiminnan, yleensä urheiluharrastusten kautta. (Ruohonen 2001, 165.) Ruohosen kanssa samansuuntaisiin tuloksiin on päätenyt myöskin Tolonen (2001): varsinkin tytöille oli hyvin tärkeää näyttää hyvältä. Tytöt esimerkiksi kammosivat paljastavia hameita koulussa, koska ne paljastivat vartalon heikot puolet, ja turvautuivat usein peittäviin paitoihin vartalonsa heikkoja puolia peittääkseen. (Tolonen 2001, 172.)

Swain (2002) on pukeutumisen ja identiteetin tutkimuksessaan keskittynyt erityisesti poikien pukeutumiseen. Hänen mukaansa 10–11-vuotiaiden poikien pukeutumiseen vaikutti erityisesti maskuliinisuuden rakentaminen, sen rajojen neuvottelu ja sen esittäminen. Tietyillä vaatekappaleilla ja brändeillä oli erityistä symbolista arvoa

maskuliinisuuden ja identiteetin rakentamisessa sekä niiden esittämisessä. Pojat, joiden ”look” ei ollut vertaisryhmän mielestä oikeanlainen, suljettiin helposti ryhmän ulkopuolelle. (Swain 2002, 53, 62, 64.)

Maskuliinisuuden rakentaminen liittyi myös Tolosen (2001) mukaan nuorten poikien pukeutumiseen. Pojat varmistelivat maskuliinisuuttaan pukeutumalla niin sanottuihin poikien väreihin. Lisäksi poikien pukeutumista ohjasivat tavallisuus, siisteys, rento miehisuus, musiikkityylit sekä urheilu. Pojille oli yhteistä myös vaatteiden rentouden, käyttömukavuuden ja löysyyden arvostaminen. (Tolonen 2001, 188–192, 207.)

Monissa tutkimuksissa on pyritty selvittämään aihetta, miksi valitsemme vaatekaapista joitakin vaatteita useammin kuin toisia. Tämä lempivaatteita koskeva tutkimustieto on kuitenkin keskittynyt aikuisiin. Aihetta ovat lähestyneet muun muassa Kaiser, Freeman ja Chandler (1993), joiden mukaan lempivaatteita ei käytetä ainoastaan emotionaalisten syiden takia, vaan myös rakentamaan ja ylläpitämään identiteettiä. (Raunio 1996, 179–180.)

Raunio (1996) on puolestaan tutkinut 19–28-vuotiaiden vaatealan opiskelijoiden syitä lempivaatteiden käyttämiseen sekä lempivaatteiden merkityksellisiä ominaisuuksia. Selville saamansa syyt hän on luokitellut kolmeen ryhmään, joista ensimmäiseen kuuluvat tärkeinä mainitut vaatteiden fyysiset ominaisuudet, kuten vaatteiden muoto ja koko. Toiseen ryhmään kuuluvat syyt, jotka viittaavat käyttäjän minään, kuten itseilmaisu. Kolmanteen ryhmään kuuluvat assosiaatiot paikkoihin ja ihmisiin. Lempivaatteiden merkitykselliset ominaisuudet voidaan myös jakaa kolmeen ryhmään. Näitä luokkia ovat aktiivisuus, ilmaisulliset ominaisuudet sekä värien vaikutus. Aktiivisuudella tarkoitetaan sitä, että lempivaatteita voidaan käyttää tarpeen mukaan esimerkiksi keinona vetäytyä tai suuntautua ulospäin. Ilmaisulliset ominaisuudet puolestaan tarkoittavat esimerkiksi sitä, että vaatteet vaikuttavat mielialaan tai että vaatteiden avulla kuulutaan johonkin tai erotutaan joukosta. Värien vaikutuksella tarkoitetaan muun muassa positiivista vaikutusta käyttäjän ulkonäköön tai värien käyttämistä keinona aktiivisuuteen tai miellelyhtymiin. (Raunio 1996, 185–192.)

Raunio (1996) toteaa kokoavasti, että lempivaatteiden merkitys näytti tutkimuksen mukaan olleen siinä, ettei ihmisten tarvitse kiinnittää alati, tiedostetusti huomiota pukeutumiseensa, kun heillä on yllä lempivaatteitaan. Koska he tietävät, millaisia

tunteita heidän lempivaatteisiinsa liittyy ja millaisia tunteita ne saavat aikaan, he pystyvät muuten toimimaan vapaasti. Pukeutumisen avulla kontrolloidaan niin omaa ympäristöä kuin tunteitakin, koetaan vapautuneisuutta sekä myös kapinoidaan. (Raunio 1996, 191.)

Ei voida kuitenkaan suoraan olettaa, että alle kouluikäisten lasten pukeutumiseen vaikuttaisivat samat seikat kuin nuorilla tai aikuisilla. Lasten ja nuorten pukeutumista voi mahdollisesti kuitenkin yhdistää hyväksytyksi tulemisen tunteen tavoittelu. Aapolan mukaan nuoret tytöt tekevät itsestään houkuttelevia mainosten välittämän naiskuvan mukaisesti, jotta he tulisivat hyväksytyiksi (Arivaara-Suomalainen 2002, 30). Lempivaatteita koskeva tutkimustieto ei myöskään ole sellaisenaan siirrettävissä pieniin lapsiin, mutta jotain yhteistä lapsilla ja aikuisilla näyttäisi kuitenkin olevan. Tärkeinä pidetyt vaatteiden fyysiset ominaisuudet olivat myös 6-vuotiailla syy lempivaatteiden käyttämiseen (Lumiaho 2006).

3 PUKEUTUMINEN KULTTUURISESSA JA SOSIAALISESSA KONTEKSTISSA

3.1 Kulttuuripsykologinen näkökulma pukeutumiseen

Kulttuurin ja pukeutumisen suhdetta voidaan lähestyä kulttuuripsykologian näkökulmasta. Kulttuuripsykologian mukaan ihmismieli ja ihmisten elämä eivät ole vain biologian tai fyysisten resurssien heijastumaa, vaan yhtä lailla niihin vaikuttavat kulttuuri ja historia. Ihmisen olemassaoloa voi vakuuttavasti tulkita tai selittää vain niiden tekijöiden kautta, jotka rakentavat inhimillisen kulttuurin. (Silvonen 1999, 13–14.)

Ihminen muokkaa kulttuuria ja tulee sen muokkaamaksi. Tämä tarkoittaa sitä, että elämme rakennetussa, tavoitteellisessa maailmassa, jossa perinteistä psykologista, analyttistä kahtiajakoa esimerkiksi subjettiin ja objektiin on vaikea tehdä. Tästä näkökulmasta kulttuuripsykologia on lähellä psykologista antropologian nykytutkimusta. Toisesta näkökulmasta kulttuuripsykologia on ennen kaikkea psykologiaa, koska sen tavoitteena on ymmärtää yksilöiden käyttäytymistä. (Trux 1999, 182.) Samantapaiseen näkökulmaan viittaa myös Squire (2000), jonka mukaan psykologiassa kulttuuri nähdään perinteisinä ja vuorovaikutuksellisinä merkityksinä

sekä käytäntöinä. Tällöin tutkimuksen kohteena on yksilö ja se, miten nämä merkitykset ja käytännöt vaikuttavat häneen. (Squire 2000, 2.)

Tutkimukseeni vaikuttavat kulttuuripsykologian molemmat näkökulmat. Koska käytännössä tutkimuksen kohteena kuitenkin ovat yksilöt ja heidän ymmärtämisensä, on näkökulmani silloin lähellä psykologista näkökulmaa. Laajempaa ajatuksenani taustalla kuitenkin on ihmisen ja kulttuurin kaksisuuntainen suhde, jossa kummatkin vaikuttavat toisiinsa.

Griffinin (2000) mukaan kulttuuripsykologia tutkii kahta laajempaa kokonaisuutta: miten eri kulttuurit vaikuttavat toisiinsa sekä miten kulttuuri vaikuttaa yksilöön. Shweder puolestaan näkee psyyken ja kulttuurin kiinteässä yhteydessä, joiden tuotosta kulttuurin sisäiset merkitykset ja vuorovaikutus ovat. (Griffin 2000, 18.)

3.2 Kulttuurin ja pukeutumisen kaksijakoinen suhde

Voidaan ajatella, että pukeutuminen on leikin ja kasvatuksen lailla yleismaailmallinen ilmiö. Lapset leikkivät kaikkialla, leikeissä on paljon samaa ja kasvatuksessa on paljon asioita, jotka koskettavat kaikkia lapsia kulttuurista riippumatta. (Hujala 1999, 389; Kalliala 1999, 53.) Myös pukeutuminen koskettaa jollain tavoin kaikkia lapsia, vaikka kulttuurien väliset erot liittyen lasten pukeutumiseen voivat ollakin suuria.

Toisaalta pukeutuminen on aina myös kulttuurinen ilmiö: pukeutumisen muodot ja merkitykset ovat erilaisia eri kulttuureissa ja myös eri aikoina (Davis 1992, 6, 13). Esimerkiksi leikkiä tutkittaessa on saatu selville, että leikkikulttuuri on sidoksissa paikkaan: lapset leikkivät erilaisia leikkejä maaseudulla ja kaupungissa, ja myös eri kaupunkien välillä (Mouritsen 1996 Kallialan 1999, 53 mukaan). Pukeutumisen ja leikin kaltaisiin kulttuurisiin ilmiöihin vaikuttavat ajan ja paikan lisäksi myös muut tekijät. Tällaisia ovat ikä ja sukupuoli, joista sukupuolen ja pukeutumisen suhdetta käsittelemme myöhemmin. (ks. Kalliala 1999, 55.)

Pukeutumisen merkitykset rakentuvat siis sosiaalisesti, ja nämä merkitykset puolestaan rakentuvat jokapäiväisissä sosiaalisissa konteksteissa. Pukeutumisen merkitys vaihtelee siis kontekstien mukana. (Kaiser 1996, 10.)

3.3 Postmoderni yhteiskunta ja kulttuuri luo puitteet myös pukeutumiselle

Pukeutuminen liittyy siis kiinteästi kulttuuriin, kuten edellä on todettu. Tarkasteltaessa lasten pukeutumisen ja kulttuurin välistä suhdetta nykypäivänä, emme voi ohittaa käsitettä postmoderni. Postmodernin käsitteellä kuvataan vauriissa länsimaissa kehittynyttä yhteiskunnallista ja kulttuurista tilannetta 1900-luvun jälkipuoliskolla (ks. esim. Noro 1993, 4).

Baumanin (1996) mukaan postmodernilla tarkoitetaan hyvin monia eri asioita, ja lisäksi eri ihmisillä on erilaisia merkityksiä sille. Postmodernilla tarkoitetaan muun muassa vauhtia, jolla asiat muuttuvat, mielentilojen pikaista vaihtumista, lupaa tehdä mitä mieleen juolahtaa ja jatkuvaa muutosta. Sillä tarkoitetaan myös tavaroita pursuavaa ostoskeskusta, missä tavaroiden ainoa käyttötarkoitus on tuottaa nautintoa hankintahetkellä, iloista vapautta tavoitella kaikkea sekä mieltä askarruttavaa epävarmuutta siitä, mikä sitten olisi tavoittelemisen arvoista ja miksi sitä tulisi tavoitella. (Bauman 1996, 21–22.)

Lisäksi postmoderniin liittyvät yksilöllistyminen, suorittaminen, ihmissuhteiden häilyvyys sekä erilaisuuden ja tasa-arvon ajatuksen yhteensovittamisen ongelmallisuus. Kaikki nämä muutokset aiheuttavat myös sen, ettei yksilöllä ole enää valmiita malleja identiteetin muodostukselle, vaan identiteetin muokkauksesta on tullut elinikäinen, jokaisen omavastuullinen projekti. (Beck 1995, 28; Hautamäki 1997, 49–56.)

Hahmottaaksemme paremmin postmodernia on myös hyvä erottaa valinnat ja päätökset toisistaan. Valinta on muuttunut pakolliseksi ja se hallitsee jokapäiväisiä askareitamme, kun taas päätökset hallitsevat voimakkaasti kaikkia yhteiskunnallisen toiminnan alueita.

Päätösten tekeminen on aina valtakysymys – kuka päätökset tekee ja miten. Lisäksi postmoderniuteen kuuluu keskeisesti globaalisuus, jossa arkiset tapahtumat ja globaalit seuraamukset ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa. Yhteys toimii kumminkin päin: globaalitason tapahtumilla on vaikutusta yksilön elämään ja yksilön arkipäiväisellä toiminnalla on maailmanlaajuiset seuraamukset. (Giddens 1995, 85, 108.)

Arkipäivään pakollisena kuuluvat valinnat ja päätösten tekeminen koskevat myös pukeutumista. Lasten vaatteita koskevat päätöksenteot ovat myös mitä selvimmin valtakysymyksiä. Myös globaalisuus vaikuttaa pukeutumiseen. Yksittäinen ihminen voi vaikuttaa tekemillään vaatteiden ostopäätöksillä maailmanlaajuisesti, muun muassa boikotoimalla esimerkiksi aasialaista lapsityövoimaa käyttävää vaatteiden valmistajaa ja siten vähentämällä työn tarvetta. Globaalitason tapahtumat vaikuttavat myös yksilöön: esimerkiksi jonkun amerikkalaisen huippunäyttelijän uusi vaatetyyli voi saada aikaan uuden muotivirtauksen, joka vaikuttaa Suomenkin vaatemyymälöiden tarjonnan ja median kautta yksilön elämään.

3.3.1 Muuttunut, moderni lapsuus

Postmodernin yhteiskunnan ja kulttuurin kuvauksesta on hyvä tarkentaa vielä modernin lapsuuden kuvaukseen. Tässä kappaleessa tarkastelen ensin millaista lapsuus oli ennen, mitä kautta päästään siihen, millaista lapsuus on nyt.

3.3.1.1 Lapsuus harjoitusta aikuisuuteen

Lapsuus on aikojen kuluessa muuttunut paljon, muun yhteiskunnan mukana. Ensimmäinen taitekohta lapsuuden historiassa oli 1500-luku, jolloin lapsuus ”keksittiin” kodin ja koulun merkityksen kasvaessa. Lapsuus nähtiin tuolloin aikuisyhteiskunnan odotustilana, aikuisten yhteiskuntaan valmistautumisena. (Aries 1996, 397.)

Toinen taitekohta oli uuden ajan alku Euroopassa, jolloin perhe erkani suvusta ja laajemmasta yhteisöstä taloudellisen kehityksen luomien edellytysten seurauksena. Syntyi uusi perhemuoto, porvarillis-patriarkaalinen perhe, jossa valtarakenteet perustuivat isän auktoriteettiin. Isän tuli olla ankara, mutta oikeudenmukainen ja äidin lempeä ja alistuva. Lapsen kasvattaminen yhteiskunnan jäseneksi nähtiin perheen,

uuden kasvatusinstituution tehtävänä. Keskeisenä tavoitteena oli kasvattaa lapsesta sisäisesti ohjautuva aikuinen, joka osaa toimia uusissa tilanteissa varhain sisäistettyjen elämän pysyvien päämäärien ja arvojen pohjalta. (Hautamäki 1997, 47; Riesman 1952 Kallialan 1999, 24–25 mukaan.)

3.3.1.2 Lapsuuden nykyinen, näkyvämpi ja merkittävämpi asema

Seuraavat muutokset lapsuuden luonteessa tapahtuivat 1990-luvulla, jolloin lapsuus muuttui yhteiskunnallisten muutosten mukana. Muutos tapahtui hitaasti kaupungistumisen, kuluttamisen, teknologian kehittymisen, koulutustason kohoamisen, joukkotiedotuksen vaikutuksen kasvamisen ja vapaa-ajan lisääntymisen myötä. (Kalliala 1999, 25; Riesman 1952 Kallialan 1999, 25 mukaan.)

Muutoksen myötä vanhempien kiistaton auktoriteetti murtui, sallivuus kasvoi ja sitä myöten vanhempien epävarmuus lisääntyi. Kasvatuskulttuuri muuttui epäröimättömästä epäröiväksi, ja vanhemmat alkoivat siirtää kasvatusvastuuta yhä enemmän pois perheeltä kohti erilaisia ammattilaisia ja asiantuntijoita. (Hoikkala 1993, 47.) Muutokset kasvatuskulttuurissa voivat näkyä myös lasten pukeutumisessa: lapsilla esimerkiksi voi olla entistä suurempi vastuu ja valta päättää omasta pukeutumisestaan.

Postmodernissa yhteiskunnassa epävakaus leimaa myös perhe-elämää, ja muutokset perhesuhteissa ovat tavallisia. Lisäksi postmodernin elämän piirre yksilöllisyys koskettaa myös perheitä ja perheen sisäisiä suhteita. Laki lasten päivähoidosta (1973) muutti päivähoidon kenttää: laki vauhditti kokopäivähoitopaikkojen perustamista, naisten siirtyessä enenevässä määrin työelämään. Lapset viettivät yhä enemmän aikaa päivähoidossa, erillään perheestään. 90-luvulla lasten kokopäivähoidossa oleminen oli hyvin yleistä, luonnollinen seuraus molempien vanhempien työssä käynnistä. Tietynlaisesta erillisyydestä kertoo myös vuonna 2000 voimaan tullut lakimuutos päivähoidon subjektiivisesta oikeudesta alle kouluikäisten lasten vanhemmille. (Björnberg 1992, 4; Eduskunta, valtiopäiväasiakirjat 2000; Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 177; Kalliala 1999, 27–28; Laki lasten päivähoidosta 1973.)

Nyky-yhteiskunnassa lapset opetetaan kuuntelemaan itseään, ilmaisemaan mielipiteensä ja oman tahtonsa, heille annetaan enemmän tilaa – heihin siis suhtaudutaan yksilöinä, erillisinä ihmisinä vanhemmistaan. Lasten yksilöllisyys ja erillisyys vaikuttaa siten myös pukeutumiseen: lapset haluavat usein itse päättää omista vaatteistaan ja se myös suodaan heille useammin kuin ennen.

Epävakauden ja yksilöllisyyden lisäksi nykyaikaa kuvaa Giddensin (1995, 261) mukaan 'emotionaalinen demokratia'. Vanhemmat voivat olla lastensa ystäviä, uskottuja tai neuvonantajia, tai jättää lapsensa ilman ohjausta. Jos vanhempi-lapsi-suhde halutaan nähdä ennemmin kaverisuhteena kuin kasvatussuhteena, tarkoittaa se vanhemmuuden heikkenemistä. Silloin aikuisten on yhä vaikeampaa viedä tahtoaan läpi nimenomaan vanhemmuuteen vedoten ja itseoikeutetusti. (Hoikkala 1993, 49; Nurminen & Roos 1992, 129, 139.)

Toisaalta vaarana voi olla vanhempien yliohean opettajaroolin korostuminen ja näkemys lapsesta täysin muokattavana, jolloin vanhemman pyrkimys kontrolloida lapsen elämää voi helposti korostua liikaa. Tällöin vanhempi kohdistaa lapsen korkeat odotuksensa niin, että lapsi joutuu kadottamaan itseään. (Hautamäki 1997, 53.) Vanhempien heikko vanhemmuus tai vastaavasti liika kontrolloivuus voi vaikuttaa myös lasten pukeutumiseen.

Lisäksi keskusteluun postmodernin yhteiskunnan luonteesta on tuotu uusi äitityyppi, jota Korhosen (1994, 155) mukaan edustavat yksilöllisyyttä korostavat äidit, jotka korostavat lapsen joukosta erottautumista ja omaehtoisuutta. Vanhempien kasvatustyyli ja suhtautuminen lapseen saattavat heijastua myös lasten pukeutumiseen sekä heidän antamiinsa merkityksiin pukeutumisesta.

Myös postmoderniin yhteiskuntaan kuuluva kulutuksen kasvu on heijastunut lapsiin. Lapsuus on niin sanotusti kaupallistunut, lapsille suunnataan omia mainoksia ja lapset ovat astuneet kulutuskulttuuriin mukaan. (Martens ym. 2004, 156.)

Varhaisteinien, lapsuuden ja teini-iän väliin sijoittuvien, erityisesti tyttöjen, merkittävä osuus kulutuskulttuurissa ja taloudessa on huomioitu esimerkiksi Isossa-Britanniassa. Varhaisteinit eivät halua erottua joukosta, vaan noudattavat orjallisesti trendejä ja kuluttavat brändejä. Hyvän kansantaloudellisen tilanteen, vertaisryhmän ohjauksen ja

kulttuuristen auktoriteettien, kuten aikakauslehtien ja television, avulla he voivat myös tehdä niin; heillä on ostovoimaa. Kyseisen ryhmän kulutusintoon ja –mahdollisuuteen on Isossa-Britanniassa perustettu esimerkiksi varastomyymäläketju, nimeltä 'Girl Heaven', joka on suunnattu pääasiassa 3–13-vuotiaille tytöille. Ketjun toimintaa on tarkasteltu kulutuskulttuurin ja naiseksi tulemisen prosessin kautta. Ketju myy vaatteita, koruja, kosmetiikkaa yms. Myynnin lisäksi ketju pyrkii tuottamaan asiakkailleen mielihyvää, sekä tarjoamaan taianomaisen kokemuksen ja palan taivasta, nimensä mukaan. Asiakkaille tarjotaan myymälässä mahdollisuus muun muassa muuntautumiseen prinsessaksi. Ketjun tarjoama kuva naiseudesta on kuitenkin hyvin keinotekoinen ja monotoninen, olettaen kaikkien tyttöjen olevan samanlaisia. 'Girl Heaven' tuntui iskostavan tyttöihin ajatuksen siitä, että heidän tulisi olla tietoisia vartalostaan. Russellin ja Tylerin haastattelemat 10–11-vuotiaat tytöt olivatkin erittäin tietoisia siitä, kuinka tärkeää oli näyttää feminiiniseltä, sosiaalisen hyväksyttävyyden kannalta. Silti he eivät halunneet feminiinisyytensä menevän niin sanotusti yli, mitä heidän mielestään esimerkiksi ketjun tarjoama prinsessaksi tai keijuksi muuntautuminen juuri oli. (Duke & Kreshel 1998 Russellin & Tylerin 2002, 626 mukaan; Russell & Tyler 2002, 620, 625–633; Smith 2000 Russellin & Tylerin 2002, 625 mukaan.)

Lapsuuden kulutuskulttuuria on kuitenkin tutkittu melko vähän, mitä pulmaa lapsuuden sosiologian tutkijat pyrkivät korjaamaan. Lasten kulutuskulttuurista tietyt osa-alueet, joita ovat median tietyt alueet sekä lelukulttuuri, ovat painottuneet muita enemmän alan tutkimuksissa ja kirjallisuudessa kuin muut osa-alueet, jotka ovat jääneet paljon vähemmälle huomiolle. Näitä osa-alueita ovat lasten pukeutuminen ja ruoka. (Martens ym. 2004, 156.)

Swain (2002) on tutkimuksessaan kuitenkin keskittynyt toiseen, vähemmän huomiota saaneen lasten kulutuskulttuurin osa-alueeseen pukeutumiseen. Hänen tutkimilleen 10–11-vuotiaille, englantilaislapsille vaatteiden nimillä ja merkeillä oli suuri vaikutus. Heille oli tärkeää omistaa tietyn merkkisiä vaatteita, ja tuoda näkyvästi asia myös esille. Merkillä komeilulla tavoiteltiin huomionsaamista, millä puolestaan varmisteltiin ”in”-joukkoon kuulumista. Swainin mukaan nykyisissä massakulttuureissa lapset siis kuluttavat merkkejä, aikuisten lailla. (Swain 2002, 60.)

Jotta voidaan ymmärtää lapsuuden kulutuskulttuuria, on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten lapset oppivat kuluttamaan. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota vanhempiin, millaisen mallin ja kasvatuksen he lapsilleen antavat. Vanhemmilla on merkittävä rooli siinä, millaiseksi lasten, kulutuksen ja identiteetin väliset suhteet muotoutuvat. Empiiristä tutkimusta tarvittaisiin lisää myös koskien lasten läheistä suhdetta materiaaliseen kulttuuriin. Lasten kulutusta tutkittaessa tärkeää on kuitenkin muistaa, että lapsen kulutus on hyvin tiiviisti yhteydessä vanhempien kulutukseen, erityisesti vielä siten, että vanhemmat usein kuluttavat lastensa puolesta. (Martens ym. 2004, 174–175.)

Boden (2006) on puolestaan tutkinut populaarikulttuurin vaikutusta vanhempien, varhaisnuoruuden kynnyksellä olevien lasten sosiaalisiin identiteetteihin. Populaarikulttuuri vaikuttaa erityisesti lasten antamiin merkityksiin siitä, mikä on muodikasta ja miten he pukeutuvat muodin mukaisesti. Populaarikulttuurista voidaan nostaa esiin kaksi merkittävästi vaikuttavaa tekijää. Ensimmäinen tekijä on urheilu, joka sisältää niin aktiviteetin itsessään, asiaan liittyvät brändit ja logot kuin suosittujen urheilijoiden tyylin. Toinen tekijä on popmusiikki tähtineen, videoineen, ulkonäköineen, imagoineen, elämäntyylineen ja pukeutumisineen. Nämä tekijät vaikuttavat lapsiin kulttuuristen välittäjien, kuten television ja painetun median kautta luoden lapsille kuvaa muodin merkityksestä ja kuluttamisesta. Lapset nauttivat voidessaan kuvitella tulevansa idoliensa kaltaisiksi jäljittelemällä heitä, ja kulutuksen avulla lapsen ja hänen ihannoimansa julkisuuden henkilön välinen side inhimillistyy ja intiimistyy, iästä, ajasta ja paikasta huolimatta. Kokonaisuudessaan lasten kuluttaminen on monimuotoista, ja he osaavat tulkita muodin eri muotoja sekä mitä nämä muodot voivat kertoa henkilön persoonallisuudesta. Hänen mukaansa muoti ja siihen liittyvät tietyt populaarikulttuurin osatekijät ovat ennen kaikkea keskeisessä osassa lasten sosiaalisen identiteetin määrittelyssä. (Boden 2006, 289–290, 295.)

3.3.2 Suomalainen pukeutumiskulttuuri

Modernin lapsuuden kuvauksesta voidaan tarkentaa vielä suomalaisen pukeutumiskulttuuriin. Kuten edellä on jo todettu, kulttuuri vaikuttaa paljon suhtautumiseemme pukeutumista kohtaan. Kuulumme länsimaisen kulttuurin

vaikutuksen piiriin, mutta globalisaation myötä kulttuurien rajat ovat hämärtyneet. Niinpä ei ole helppoa määritellä oman kansallisen kulttuurimme merkitystä pukeutumiseen. (Ruohonen 2001, 64.)

Auvo-Porkolan (1994) mukaan Suomessa on kuitenkin erilainen pukeutumiskulttuuri kuin esimerkiksi Keski-Euroopassa, mikä johtuu osin sääoloista, osin erilaisista kasvatuskäytännöistä ja tavoista. Suomessa lapset ulkoilevat enemmän ja leikkivät vapaammin, ja vanhemmat arvostavat muun muassa vaatteiden nopeaa ja helppoa puettavuutta. Keski-Euroopassa lasten pukeutumiseen käytetään enemmän aikaa. (Kemppainen 1994, 31–32.)

Tolosen (2001) mukaan kulttuuri vaikutti muun muassa nuorten tyttöjen asenteisiin koskien muodinmukaista naisvartalon tyyllittelyä sekä syömiseen ja urheiluun liittyvää itsekontrollia. Kulttuuristen kuvien ja sosiaalisten ihannien vaikutus oli suuri. (Tolonen 2001, 184.)

3.4 Sukupuolten väliset erot

Pukeutumisen avulla lapset sosiaalistetaan jo varhain tytöiksi ja pojiksi (Autio 2004, 36). Siihen, mitkä vaatekappaleet, värit ja materiaalit määritellään maskuliinisiksi ja feminiinisiksi, vaikuttavat aina kulttuuri ja aikakausi. (Barnard 1996 Ruohosen 2001, 129 mukaan).

Ruohosen (2001) mukaan vaatteet olivat tytöille läheinen asia, ja he oppivat jo nuorena, mitä eri vaatteilla voi viestittää. Viestittämisen keinoja olivat sukupuolen häivyttäminen tai korostaminen pukeutumisessa tai vaatteilla leikkittely. Koska tytöt tiedostivat poikia paremmin pukeutumisen viestit, vaihtelivat he myös tyyliään useammin, tilanteen mukaan. Pojat olivat pukeutumisessaan ja tyyliään johdonmukaisempia. (Ruohonen 2001, 138, 166.) Poikien kohdalla samaan tulokseen on päätyneet myös Tolonen (2001, 188).

Tolosen (2001) mukaan poikien pukeutuminen oli hyvin yhteneväistä, kuin harmaata massaa, jota leimasivat niin sanotut poikien värit. Näitä värejä olivat tummanvihreä, -sininen, -harmaa, -ruskea ja musta. Värit olivatkin keskeinen tekijä poikien määrittellessä keskinäisiä erojaan. Kyseisiin väreihin pukeutumalla pojat erottautuivat selkeästi tytöistä ja varmistelivat omaa maskuliinisuuttaan. (Tolonen 2001, 188–191, 207.)

Vaatteiden värivalikoimaan on kiinnittänyt huomiota myös Virtanen (2004). Joidenkin haastateltavien mielestä kauppojen värivalikoima oli hyvin sukupuolisidonnainen: tytöille oli tarjolla punaisia ja pojille sinisiä vaatteita. Kuitenkin kaikkien haastateltujen mielestä poikien vaatteiden värimaailma oli kapea-alaisempi kuin tyttöjen. (Virtanen 2004, 44.)

Tytöt eivät määritelleet tyttöjen ja poikien välistä rajaa yhtä selvästi kuin pojat, vaan tytöt esimerkiksi sallivat itselleen poikien toiminta- ja vaateustyylien lainaamisen. Tytöt halusivat usein välttää liiallista naisellisuuden korostamista pukeutumisessa koulussa, koska sellainen saattoi vihjata liialliseen seksuaalisuuteen, moraalittomuuteen ja tietynlaiseen elämäntyyliin. Vapaa-ajalla, erityisesti juhlatilanteissa tytöt halusivat kuitenkin korostaa naisellisuuttaan. Tyttöjen suhde naiseuteen oli kaiken kaikkiaan hyvin tarkkanäköistä ja analyttistä. (Tolonen 2001, 175, 183, 186.)

Joitain sukupuolten välisiä eroja on näkyvissä myös luvussa 2.6, jossa käsittelemme pukeutumiseen vaikuttavia tekijöitä.

3.5 Pukeutumisen vaikutukset sosiaalisiin suhteisiin

Tässä kappaleessa käsittelemme kahden tutkimuksen kautta sitä, millaisia mahdollisia vaikutuksia pukeutumisella on sosiaalisiin suhteisiin. Ensin keskitymme lasten keskinäisiin suhteisiin, sitten aikuisen ja lapsen välisiin suhteisiin.

3.5.1 Pukeutumisen vaikutukset lasten keskinäisiin suhteisiin

Yhdysvalloissa, Bostonin esikaupunkialueella on tutkittu lasten sukupuoleen liittyviä stereotyyppioita vaatteista. Picariello, Greenberg ja Pillemer (1990) tekivät neljä eri koetta aiheeseen liittyen. Ensimmäisessä tutkittiin 3–6-vuotiaiden lasten tietoisuutta värien stereotyypeistä. Lapsille näytettiin kuusi lelueläintä, jotka olivat väriä lukuun ottamatta identtisiä ja joiden sukupuoli lasten tuli määrittellä sekä valita oma suosikkinsa. Sukupuolen määrittelyt sekä suosikin valinnat olivat voimakkaasti yhteneväisiä aikuisten väreihin ja sukupuoleen liittyvien stereotyyppien kanssa. Lapset siis määrittivät toisen sukupuolen värien perusteella. (Picariello ym.1990, 1453–1459.)

Toisessa kokeessa tutkittiin, vaikuttavatko vaatteiden värit lasten käsityksiin toisista lapsista, joiden sukupuoli on tiedossa. Nuorimmat osallistujat olivat 3½-vuotiaita, vanhimmat 8-vuotiaita. Lapsille näytettiin piirustuksia eri tilanteista, ammateista tai tavaroista ja esiteltiin mies- ja naispuoliset nukkekaksoset. Molemmat kaksosparit oli puettu eri väreihin: pojista ja tytöistä toinen oli sinisiin puettu, toinen vaaleanpunaisiin. Lapset vastasivat kaikkiin kysymyksiin sekä tyttö- että poikanukeilla. Lapset yhdistivät sinisiin puetun poikanuken useammin miehisiin pidettyihin ammatteihin, tilanteisiin tai tavaroihin (esimerkiksi poliisi, leluautot) kuin vaaleanpunaisiin puetun poikanuken. Vastaavasti lapset liittivät vaaleanpunaisiin puetun tyttönukan useammin naismaisina pidettyihin kuviin (esimerkiksi opettaja, itkeminen) kuin sinisiin puetun tyttönukan. Vaatteiden värit siis vaikuttivat ennustuksiin toisten lasten todennäköisestä käyttäytymisestä ja asenteista, sukupuolen tuntemisesta huolimatta. (Picariello ym. 1990, 1453–1459.)

Koska edellisessä kokeessa käytetyt stereotyyppiset piirustukset oli otettu aiemmista tutkimuksista, päätettiin vielä tutkia, olivatko samat stereotyyppiat tutkimukseen osallistuneiden lasten hallussa. Tämä koe tehtiin yhdeksän kuukautta myöhemmin kuin koe numero kaksi. Lapsille esiteltiin vain kaksi nukkea, tyttö- ja poikanukke, joista heidän tuli valita mielestään sopiva samoihin, jo edellisessä kokeessa tutuiksi tullesiin kuviin. Koe vahvisti jo kirjallisuudesta saatuja sukupuoliroolien stereotyyppioita eli lapset stereotyyppisoivat kuvia samoin kuin aiemmat tutkimukset ja kirjallisuus. (Picariello ym. 1990, 1453–1459.)

Neljännessä kokeessa tutkijat yhdistivät toisen ja kolmannen kokeen tulokset. Vaikka värillä oli vaikutusta toisesta muodostettuihin käsityksiin, oli sukupuolella vielä voimakkaampi vaikutus toisesta muodostettuihin käsityksiin. Arkipäivän tilanteissa sukupuoli siis määritteli käsityksiä toisesta vahvemmin kuin vaatteiden värit. Koska väreihin liitetyt stereotyyppit kuitenkin vaikuttivat lasten ennustuksiin toisen käyttäytymisestä, on asialla merkitystä myös lasten vertaissuhteiden muodostumisessa. Vaikka kyseiset kokeet tehtiinkin nukeilla ja leluilla, tutkijoiden mukaan lasten kommentit kertoivat, että tulokset pätevät myös lasten arkipäiväisessä elämässä. (Picariello ym. 1990, 1453–1460.)

Albers (1998) on myös tutkinut sukupuolittuneen pukeutumisen vaikutuksia 5–10-vuotiaiden lasten sosiaalisiin arviointeihin ja käsityksiin muista lapsista. Hänen mukaansa lapset suosivat samaa sukupuolta olevista tovereistaan neutraalisti ja stereotyyppisesti pukeutuneita. Käsitykset suosituimmista leikkiaktiviteeteistä olivat yhteneväisiä lasten pukeutumisen ilmentämän sukupuolikäsityksen kanssa. Vastaukset vaihtelivat sukupuolen ja iän mukaan. (Albers 1998.)

Oman kokemukseni mukaan myös vaatteiden yksityiskohdat, esimerkiksi kulloinkin suosiossa olevat hahmot televisiosta tai muualta, voivat olla lapsille merkityksellisiä ja he kiinnittävät niihin huomiota. Voisivatko siis myös vaatteiden yksityiskohdat, värien lisäksi, vaikuttaa lasten toisista muodostamiin käsityksiin ja siten mahdollisesti sosiaalisiin suhteisiin? Onko pukeutumisessa kenties jotain muuta, joka olisi lasten keskinäisten suhteiden kannalta merkityksellistä?

3.5.2 Pukeutumisen vaikutukset aikuinen-lapsi -suhteisiin

Pukeutumisella on merkittävä vaikutus siihen, millaisen käsityksen me muodostamme toisista ihmisistä. Opettajien muodostamat käsitykset lapsista, heidän kyvyistään ja potentiaalistaan ovat erityisen merkityksellisiä opettajan ja lapsen välisen vuorovaikutuksen ja lapsen kehityksen kannalta. Siksi Reilly (2001) on tutkinut lasten pukeutumisen ja sukupuolen vaikutusta opettajan ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Tutkimus tehtiin havainnoimalla yhdysvaltalaisia opettajia ja lapsia koululuokissa. Lapset olivat noin 7-vuotiaita, yhdysvaltalaisen koulujärjestelmän 2. luokan lapsia.

Tutkijat ilmoittivat kuitenkin havainnoivansa vain lasten pukeutumista ja lasten välistä vuorovaikutusta, jättäen mainitsematta opettajan ja lasten välisen vuorovaikutuksen havainnoinnin, tavoittaakseen opettajan ja lasten aidon kohtaamisen. (Reilly 2001, 3–8.)

Reillyn tutkimuksen mukaan lasten sukupuoli ja pukeutuminen vaikuttivat opettajan suhtautumiseen lapsiin. Ne tytöt ja pojat, jotka olivat pukeutuneet ”unisex”-tyyliin, saivat osakseen enemmän positiivista vuorovaikutusta, kun taas ne lapset, jotka olivat pukeutuneet vahvasti sukupuolta korostaviin vaatteisiin, saivat enemmän moitteita tai huomautuksia. ”Unisex”-tyylillä tarkoitetaan tässä esimerkiksi farkkuja ja t-paitoja. Sukupuolta korostaviin vaatteisiin pukeutuminen tarkoittaa puolestaan vaatekappaleiden tai yksityiskohtien käyttämistä, joita toisen sukupuolen edustaja ei yleisesti ottaen käyttäisi. Kyseisenlaisella pukeutumisella tarkoitetaan neljän tai useamman tällaisen vaatekappaleen tai yksityiskohdan käyttöä, joita tytöillä ovat esimerkiksi sukkahousut, hameet, vaaleanpunainen väri ja pojilla taas esimerkiksi armeijakuviot, urheilujoukkueiden logot sekä tummat värit. (Reilly 2001, 3, 8, 11.)

Reillyn tutkimuksen mukaan myös opettajan ja poikien välistä vuorovaikutusta oli enemmän kuin opettajan ja tyttöjen välistä vuorovaikutusta. Myös useat aiemmat tutkimukset tukevat tätä tulosta: opettajat kohtelevat tyttöjä ja poikia eri tavoin. Opettajat ovat poikien kanssa enemmän vuorovaikutuksessa ja heillä on korkeammat odotukset poikien älyllisistä kyvyistä kuin tyttöjen (esim. Behling & Williams 1991). (Reilly 2001, 3, 6.)

Aiempi tutkimus on myös osoittanut, että lasten pukeutumisen tyyli vaikuttaa siihen, miten hänen oletetaan leikkivän. Opettajat rohkaisivat feminiinisesti pukeutuneita 5-vuotiaita tyttöjä leikkimään enemmän nukeilla ja kotileikkiä, kun taas neutraalimmin, esimerkiksi t-paitaan ja farkkuihin pukeutuneita tyttöjä opettajat rohkaisivat enemmän leikkimään palikoilla tai muihin aktiviteetteihin, jotka eivät olleet kumpaankaan sukupuoleen selkeästi liitettyjä. (Johnson & Workman 1993, 1–6.)

Reillyn (2001, 11) tutkimus siis tukee aiemmin saatuja tuloksia: eroihin opettajan käyttäytymisessä vaikuttavat sekä lasten sukupuoli että lasten pukeutuminen.

3.6 Vertaissuhteilla suuri vaikutus yksilöön

Pukeutumiseen sosiaalisessa kontekstissa vaikuttavat osaltaan myös vertaissuhteet. Vertaissuhteilla tarkoitetaan suhteita, joita lapset luovat suunnilleen samalla tasolla, sosiaalisessa, kognitiivisessa tai emotionaaliossa kehityksessä, oleviin toisiin lapsiin. Tyypillisiä lasten vertaisryhmiä ovat päiväkotiryhmä, ikäluokka, pihapiiri ja harrastusryhmät. Suomalaisten lasten vertaisryhmät ovatkin iältään hyvin homogeenisia verrattuna moniin muihin kulttuureihin. Yleensä vertaisryhmän sisälle muodostuu pienryhmiä, jonka jäsenet ovat enemmän vuorovaikutuksessa keskenään kuin toisten lasten kanssa. Nämä ovat vertaisryhmään liittyviä sosiaalisia verkostoja. (Corsaro 1997, 95; Laine 2005, 195; Salmivalli 2005, 15.)

Vertaisryhmä tarjoaa ajanvietettä, kumppanuutta ja tunteen johonkin kuulumisesta. Lapsi voi kokea toisten hyväksyntää ja saada osakseen ymmärtämystä. Lisäksi lapsi rakentaa omaa minäkuvaansa, käsitystä itsestään ja ominaisuuksistaan vertaisryhmässä tapahtuvan sosiaalisen vertailun avulla. Se, millainen käsitys yksilöllä on itsestään, vaikuttaa puolestaan siihen, miten hän suhtautuu muihin, tapaan lähestyä muita sekä mahdollisuuteen kokea tyydyttäviä sosiaalisia suhteita. Ryhmässä syntyvä sosiaalinen status on olemukseltaan myös hyvin pysyvä, minkä takia lasten toverisuhteisiin ja sosiaalisiin taitoihin tulisi kiinnittää riittävästi huomiota heti ryhmän syntymisestä lähtien. (Laine 2005, 144, 175; Salmivalli 2005, 32–33.)

Vertaisryhmissä syntyneet kaveri- ja toverisuhteet tukevat sosiaalista kehitystä, kun taas niistä kehittyvät läheiset ystävyysuhteet tukevat lapsen emotionaalista kehitystä. Ystävyys on vastavuoroinen ja läheinen suhde, johon liittyy kiintymyksen, mieltymyksen, yhteenkuuluvuuden, uskollisuuden, samastumisen, rehellisyyden ja luottamuksen tunteet. Ystävyteen liittyy myös enemmän tai vähemmän voimakas samanlaisuutta ja yhteenkuuluvuutta korostava me-henki vastakohtana muille. Ihmiset kaipaavatkin näitä molempia, niin kahdenkeskisiä emotionaalisia suhteita kuin sosiaalisia suhteita monien ihmisten kesken. (Laine 2005, 144, 175.)

Lapset hakeutuvat jo hyvin pienestä saakka samaa sukupuolta olevien lasten seuraan; erityisesti lasten ryhmät koostuvat useimmiten samaa sukupuolta olevista. Sukupuoli on

vahva sosiaalinen kategoria ja sen perusteella samastutaan vahvasti ”meihin” ”heitä” vastaan jo hyvin nuorina. Tutkimustiedon mukaan lasten väliset sukupuolierot tulevatkin voimakkaimmin esiin tilanteissa, joissa ikätovereita on paikalla, eivätkä niinkään silloin, kun lapsi on testitilanteessa yksin. Vertaisryhmä säätelee sukupuolelle ominaista käyttäytymistä, ja nämä käyttäytymisen sallitut rajat ovat varsin tiukat. (Salmivalli 2005, 159–160.) Esimerkiksi poikien muodostamaan vertaisryhmään ei hyväksytä nukkeja. Asiaa on tutkittu myös kokeellisesti: Langlois ja Downs (1980) vertasivat pienten poikien äitien ja samaa sukupuolta olevien ikätoverien reaktioita tyttöjen leluilla leikkimiseen. Tuloksena oli, että äidit antoivat poikien leikkiä tyttöjen leluilla, kun taas muut pojat suhtautuivat tähän hyvin kielteisesti, nauraen tai käyttäytyen jopa fyysisesti aggressiivisesti. Vanhempien suhtautumista tyttöihin ja poikiin on tutkittu laajemminkin, ja tutkimus on osoittanut, että vanhemmat pyrkivät kohtelemaan tyttöjä ja poikia hyvin samalla tavalla (esim. Lytton & Romney 1991).

Lynn Martinin ja Fabesin (2005) tutkimus 4-vuotiaiden lasten parissa on osoittanut, että samaa sukupuolta olevien lasten vertaisryhmissä pojat alkoivat käyttäytyä yhä enemmän poikien sukupuoliroolin mukaisesti ja tytöt puolestaan tyttöjen sukupuoliroolin mukaisesti. Heidän tärkein tuloksensa oli kuitenkin se, että he pystyivät osoittamaan, että samaa sukupuolta olevien vertaisten kanssa vietetty aika oli yhteydessä näiden muutosten voimakkuuteen. Mitä enemmän lapsi vietti aikaa samaa sukupuolta olevien vertaisten kanssa, sitä voimakkaampi käyttäytymisen muutos oli. Salmivalli (2005) tuo esiin ryhmän jäsenten muutosten syitä: yhdenmukaisuuden paine, keskinäinen vahvistaminen, mallioppiminen, tyttöjen ja poikien ryhmissä kehittyvät erilaiset normit jne. Tyttöjen ja poikien erilaistumiseen vaikuttaa myös niin sanottu kontrastiefekti, jossa sukupuoleen samastumisen jälkeen ryhmät alkavat korostaa erilaisuuttaan suhteessa toiseen ja samalla liioitella ja painottaa oman ryhmän jäsenten samankaltaisuutta. (Salmivalli 2005, 161–163.)

Tyttöjen ja poikien vertaisryhmillä on siis vaikutusta sukupuoliroolien ja sukupuolelle tyypillisen käyttäytymisen omaksumiseen. Vertaisryhmät vaikuttavat sosialisatioon myös monin muin tavoin. (Salmivalli 2005, 162.) Vertaisryhmän suuresta vaikutuksesta kertoo myös esimerkiksi Virtasen (2004, 48) tutkimustulos, jonka mukaan kavereiden mielipiteet vaikuttivat enemmän päiväkodissa hoidossa olevien lasten mielipiteisiin kuin perhepäivähoidossa tai kotona hoidettavien lasten mielipiteisiin.

4 TUTKIMUSONGELMAT

Lasten pukeutumista on tutkittu melko vähän, ja pääsääntöisesti aikuisten näkökulmasta; muun muassa Virtanen (2004) ja Vilhu (2002) ovat tutkimuksissaan tarkastelleet vanhempien kriteerejä lastenvaatteiden valinnassa. Nuorten ja varhaisnuorten pukeutumista on yleensäkin tutkittu enemmän. Muun muassa Ruuhonen (2001) on väitöskirjassaan tutkinut nuorten pukeutumista, ja Tolonen (2001) nuorten kulttuureja koulussa, missä sivutaan ruumiillisuutta ja siten pukeutumista. Swain (2002) on tutkinut pukeutumisen vaikutuksia 10–11-vuotiaiden identiteettiin. Lisäksi varhaisnuorten pukeutumisesta on tehty useita Pro gradu –tutkielmia, esimerkiksi Juntusen (2005) tekemä tutkimus 12-vuotiaiden tyttöjen käsityksistä pukeutumisesta, Koskimiehen ja Päivisen (2006) tekemä tutkimus nuorista ja vaatteilla viestimisestä sekä Konttisen (2003) tekemä tutkimus vaatteiden merkityksestä 12–13-vuotiaan koululaisen elämässä.

Omassa kandidaatintyössäni tutkin pukeutumisen merkitystä lapsille, sekä lasten että aikuisten näkökulmasta. Koska pukeutumisen merkitystä alle kouluikäisille lapsille ei ole muuten juurikaan tutkittu, tässä tutkimuksessa haluan jatkaa asian tutkimista, tällä kertaa pelkästään lasten omasta näkökulmasta sekä painottaen eri asioita. Tavoitteena on tuoda esiin juuri lasten itsensä antamia merkityksiä ja käsityksiä pukeutumisesta, sekä heidän äänensä enemmän esille ja paremmin kuulluksi.

Tutkimusongelmani ovat siis seuraavanlaiset:

- 1 Millaisia merkityksiä lapset antavat pukeutumiselle?
- 2 Millaisia merkityksiä lapset antavat pukeutumiselle ystävyys- ja kaveruussuhteiden muodostumisessa?
- 3 Millä tavoin lapset kuvaavat omien pukeutumisvalintojen perusteita?

Tutkimusongelmani muotoutuivat juuri tällaisiksi, koska haluan tässä tutkimuksessani edelleen tutkia pukeutumisen merkitystä lapsille, mutta tällä kertaa erityisesti vertaissuhteiden kontekstissa. Se, millaisia merkityksiä lapset itse antavat pukeutumiselle, on kuitenkin hyvin tärkeä ja perustavanlaatuinen tutkimuskysymys tässä tutkimuksessa. Vertaissuhteet ovat lapsille hyvin tärkeitä ja keskeisessä osassa päiväkodin arkea. Ne vaikuttavat moniin asioihin, ja siksi pä haluankin tutkia pukeutumisen merkitystä vertaissuhteiden muodostumisessa. Lisäksi tutkin sitä, millaisilla tekijöillä on merkitystä lasten tekemiin valintoihin vaatteista, miten he valintojaan perustelevat: miten muun muassa vertaissuhteet vaikuttavat pukeutumiseen, ja mitkä muut asiat siihen vaikuttavat.

5 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTUS

5.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimusotteeni on laadullinen tutkimus. Laadulliselle eli kvalitatiiviselle tutkimukselle on ominaista, että aineisto kerätään luonnollisissa olosuhteissa ja tarkoituksena on saada todellista, kokonaisvaltaista tietoa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 155). Yleensä tavoitteena on saavuttaa tutkittavien oma näkökulma ja heidän käsityksensä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Laadullista tutkimusta kuvaa myös prosessimaisuus, koska tutkimuksen eri osa-alueita ei voi selkeästi erottaa toisistaan, vaan ne muotoutuvat vähitellen ja joustavasti tutkimuksen edetessä tutkijan toimiessa itse aineistonkeruun välineenä. (Kiviniemi 2001, 68.) Laadullisen tutkimuksen tavoitteena eivät ole tilastolliset yleistyksset, vaan jonkin tapahtuman, toiminnan tms. kuvaaminen ja ymmärtäminen (Eskola & Suoranta 2003, 61).

Tutkimukseni tarkoituksena on saada tietoa tutkittavien pukeutumiseen liittyvien merkitysten annosta: asiasta, joka koskee tutkittavien todellista arkielämää. Prosessinomaisuus tarkoittaa tutkimuksessani sitä, että niin tutkimusongelmat, teoreettinen viitekehys kuin aineiston analyysi ovat pohdinnan ja muokkauksen alla koko tutkimuksen teon ajan.

Tutkimukseni taustalla vaikuttavat myös Bourdieu'n käsitykset sosiaalisen maailman tutkimisesta. Hänen mukaansa sosiaalisen maailman rakenteet elävät niin sanotusti kaksoiselämää. Ne ovat olemassa kaksi kertaa, kahdella eri objektiivisuuden asteella, ja vaativat siksi myös kaksinkertaisen tarkastelun. Ensiksi kenttää tarkastellaan ulkoapäin. Yhteiskuntaa käsitellään objektiivisena struktuurina, jonka ilmentymiä voidaan havainnoida ja kartoittaa materiaalisesti. Tavoitteena on löytää objektiiviset säännönmukaisuudet, joita toimijat noudattavat. Tämä tarkastelutapa ei ole mitenkään riippuvainen yhteiskunnassa elävien ihmisten representaatioista. Kyseistä tarkastelutapaa kutsutaan objektiiviseksi tai strukturalistiseksi. (Wacquant 1995, 26–27.)

Lasten pukeutumista tutkittaessa on siis hyvä hahmottaa laajemmin koko pukeutumisen kenttä. Yksilön pukeutumisessa kohtaavat fyysinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja yhteiskunnallinen ympäristö. Näiden voimien vaikutusta pyrin tutkimaan ulkoapäin tarkastelun vaiheessa keskityn lasten pukeutumisen säännönmukaisuuksien etsimiseen. (Ks. myös Ruuhonen 2001, 20.)

Sen lisäksi, että yhteiskunnalla on objektiivinen rakenne, on yhteiskunta rakentunut myös toimijoiden tietoisuudesta ja tulkinnoista. On merkityksellistä, että yksilöillä on praktista tietoa maailmasta ja että he käyttävät tietoa jokapäiväisessä toiminnassaan. Asiat saavat merkityksensä yksilöiden kokemuksen kautta. Tämä subjektivistinen tai konstruktivistinen näkökulma on ”toisen asteen objektivismia”, jota edustavat etnometodologinen ja fenomenologinen tarkastelutapa. (Wacquant 1995, 28–29.)

Pukeutuminen saa ilmenemismuotonsa lasten elämässä ja samalla liittyy lapsen sosiaaliseen ympäristöön. Pukeutumisen merkitykset rakentuvat siis toimijoiden itsensä eli lasten kautta. Tarkastelun toisessa vaiheessa sovelletaan etnometodologista näkökulmaa, joka tutkii ihmisten arkisia toimia ja heidän itse organisoimiaan päämääriä sekä sitä, miten tietoisia yksilöt ovat näistä toimistaan. Ihminen nähdään aktiivisena toimijana, kulttuurinsa tuottajana eikä sen tahdottomana kohteena. (Garfinkel 1967, 18.) Tässä vaiheessa pyrin siis hahmottamaan lasten henkilökohtaisia merkitystenantoja pukeutumiselle sekä pukeutumisen roolia oman itsen ja sosiaalisen ympäristön välillä.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmänä on haastattelu. Haastattelut toteutan yksilöhaastatteluina, teemahaastattelun runkoa noudattaen (ks. liite 2).

5.2.1 Lasten haastattelu

Muun muassa lapsuudentutkimus on tuonut mukanaan lisääntyneen kiinnostuksen lasten kvalitatiivista haastattelua kohtaan, sillä on koettu, ettei aiempi tutkimus ole tuonut lasten ääntä tarpeeksi esiin. Niin lapsuudentutkimuksessa kuin lasten kvalitatiivisessa haastattelussa korostuu näkemys lapsista aktiivisina sosiaalisina toimijoina. Valitsin tämän menetelmän, koska se mahdollistaa lasten äänen kuulemisen ja heidän näkökulmansa esiin tuomisen ja sopii hyvin tutkimukseni aiheeseen, joka liittyy lapsuudentutkimukseen. (Alasuutari 2005, 145; Mayall 2002, 21.)

Lapsuudentutkimuksen yleiset periaatteet määrittävät tutkimukseni lähtökohtia. Tutkimukseni perustuu näkemykseen, jossa lapsen kokemuksia, siten kuin ne haastattelussa välittyvät, arvostetaan aitona, elettyinä todellisuutena. Lisäksi lapsi nähdään parhaana asiantuntijana kertomaan omasta kokemusmaailmastaan. Lapsuudentutkijat myös tutkivat sitä, mitä lapset ovat, eivät sitä, mitä he eivät vielä ole. (ks. esim. Bardy 1996, Graue & Walsh 1998, Kirmanen 2000.)

Lapsuudentutkijoiden lisäksi myös Hirsjärvi ja Hurme pitävät yhtenä haastattelun etuna sitä, että siinä ihminen nähdään subjektina, merkityksiä luovana, aktiivisena osapuolena. On myös todettu, että ihmisiä tutkittaessa on järkevää käyttää hyväksi sitä etua, että tutkittavat voivat itse kertoa asioista, jotka koskevat heitä itseään. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 34–35.)

Lasten haastatteluissa tutkimuksen sosiaalinen kenttä on moninaisempi kuin aikuisten haastatteluissa, sillä lapsi ei voi päättää yksinään tutkimukseen osallistumisesta. Lasten haastattelut toteutuvatkin siten aina vähintään ”kolmiosuhteessa”. Lasta ei tule myöskään aliarvioida haastattelutilanteessa, vaan myös hänelle on tiedotettava tutkimuksesta riittävästi huoltajalle tiedottamisen lisäksi. Lapselle on kerrottava

tutkimuksesta, haastattelusta ja luottamuksellisuudesta rehellisesti ja avoimesti. Tulee muistaa, että lapsi on sosiaalinen toimija, joka tunnistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen käytäntöjä, hänellä on aina omat odotuksensa siitä, millaisesta tilanteesta on kyse ja mitä toiminnasta seuraa. (Alasuutari 2005, 147–148; Aronson & Hundeide 2002, 184.)

Vaikka edellä olen kuvannutkin lasten haastattelua niin, että se mahdollistaa lasten äänen kuulumisen, on kuitenkin otettava huomioon, ettei lapsi ole keskustelussa yksin. Keskustelun sisältöihin ja etenemiseen vaikuttaa myös keskustelun toinen osapuoli, aikuinen. Potterin ja Hepburnin (2005) mukaan kvalitatiivista haastattelua on kritisoitu siitä, että haastattelijan omat teoriat ovat haastatteluissa vahvasti läsnä ja muokkaavat myös haastateltavan puhetta. Tutkija on aina oman kulttuurinsa ja koulutuksensa tuote, eikä hän voi koskaan täysin irrottautua mielipiteistään ja näkemyksistään myöskään haastattelutilanteissa. Alasuutari korostaa, että haastattelutilanne on aina vuorovaikutuksellinen tilanne, ja haastattelun esiin tuomat kokemukset ovat haastattelijan ja lapsen yhdessä tuottamaa todellisuutta. (Alasuutari 2005, 149, 162.)

Vuorovaikutuksellisuutta korostavat myös Rubin & Rubin (1995), joiden mukaan haastattelijan tulee tarkasti kuunnella, mitä haastateltava kertoo ja perustaa seuraava kysymys aina liittyen edelliseen vastaukseen. Haastattelijan tulee koko ajan keskittyä todella kuuntelemaan haastateltavaa, mitä hänen vastauksensa itse asiassa merkitsevät ja tarkoittavat, eikä vain tyytyä kuuntelemaan häntä ja toteuttamaan haastattelua oman, ennalta suunnitellun kaavan mukaan ottamatta haastateltavaa ja itse haastattelun sisältöä huomioon. (Rubin & Rubin 1995, 7.) Vuorovaikutuksellisuus näkyi myös omilla haastatteluissani: kaikki haastattelut olivat toisistaan erilaisia, sillä lapset puhuivat asioista kukin tavallaan ja omassa järjestyksessään. Kysymysten järjestys ei ollut kaikissa haastatteluissa sama, koska etenin kysymyksissä osin lasten esiin nostamien teemojen mukaan.

Lisäksi lasten haastatteluiden luonteeseen vaikuttaa lapsen ja aikuisen valtaero. Valtaero on lähtökohta, josta haastattelun molemmat osapuolet toimivat, lapsen ollessa vallan ja kontrollin kohteena ja aikuisen sitä harjoittaessa. Valtaero voidaan nähdä sekä kielteiseksi että myönteiseksi asiaksi tutkimushaastattelun näkökulmasta. Kielteisesti aikuisen ja lapsen epätasa-arvo voi vaikuttaa haastatteluun niin, ettei lapsen ääni kuuluukaan, mikä on täysin tavoitteiden vastaista. Valtaeron myönteinen vaikutus on

puolestaan se, että se suo aikuiselle oikeuden tehdä kaikenlaisia kysymyksiä, joihin lapset pyrkivätkin vastaamaan, koska tämä kysyminen ja vastausten antaminen on aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksen välinen arkipäiväinen piirre, joten se on lapsille kulttuurisesti tuttu. (Alasuutari 2005, 152; Aronson & Hundeide 2002, 179–184; Aronson & Thorell 2002 Alasuutarin 2005, 152 mukaan.)

Alasuutarin (2005) mukaan lapsen haastattelussa keskeisintä on se, että lapsen kieli on haastattelun pääkieli, jotta lapsen tapa jäsentää maailmaan ja merkityksiä tavoitetaan. Jotta lapsen kieli tavoitetaan, vaatii se haastattelijalta lapsen kuuntelemista ja lapsen puhetapojen tunnistamista sekä oman puheen sovittamista lapsen ilmaisuihin ja kuvaamisen tapoihin. Haastattelijan tulee siis huomioida lapsen kehityksellinen taso, jotta tavoittaa lapsen kielen ja kommunikaatiotavat. (Alasuutari 2005, 154.) Omissa haastatteluissani muun muassa muokkasin sanavalintojani ja –muotojani lasten itse käyttämien sanojen mukaan. Siten puhuimme asioista samoilla nimillä.

Hirsjärvi ja Hurme (2001) antavat myös neuvoja lapsen haastattelemiseen. He muistuttavat lapsen sanavaraston pienuudesta, jonka vuoksi haastattelijan tulee käyttää lapselle tuttuja sanoja ja käsitteitä. Jos aikuinen ei ole osannut muotoilla kysymystään lapsen kielellä eikä lapsi ymmärrä hänelle esitettyä kysymystä, on tärkeää esittää sama kysymys eri muodossa. On myös tärkeää, että haastattelija on kiinnostunut kaikesta, mitä lapsi kertoo, vaikka lapsi puhuisikin välillä pitkään muusta. Heidän mukaansa esikouluikäisen haastattelun tulee olla lyhyt, mahdollisesti 15–20 minuutin mittainen, koska lapsi ei pysty keskittymään kovin pitkiä aikoja kerrallaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 129–131.) Omat haastatteluni kestivät keskimäärin 20–30 minuuttia, ja kaikki lapset jaksoivat keskittyä hyvin tuon ajan. Pidempi aika olisi ollutkin lapsille liian pitkä. Jotkut lapset myös puhuivat välillä muista asioista, jotka tulivat heille keskusteluistamme mieleen, ja keskustelimmekin hetken myös näistä muista asioista. Sen jälkeen ohjasin keskustelua aina takaisin aiheeseen.

Alasuutarin (2005) mukaan haastattelua eivät rakenna pelkästään avoimet kysymykset, joita haastattelija aluksi esittää, vaan myös useat lyhyet kommentit, joita haastattelija puheen lomassa esittää. Haastattelijan pitäytyminen lyhyissä palautevastauksissa jättää odotuksen ja tilaa haastateltavan kerronnan jatkumiselle. Kysymykset on myös hyvä liittää lapsen arkeen kuuluviin toimintoihin ja rutiineihin, mikä helpottaa lapsen

vastaamista. Näiden seikkojen lisäksi tärkeää haastattelussa on myös herkkyys ja refleksiivisyys vuorovaikutuksen tapahtumille. (Alasuutari 2005, 156–162.)

5.2.2 Teemahaastattelu

Hirsjärvi ja Hurme (2001) määrittelevät teemahaastattelun puolistrukturoiduksi haastattelumenetelmäksi; se ei ole niin vapaa kuin avoin haastattelu, mutta ei myöskään niin tarkka ja järjestelmällinen kuin strukturoitu haastattelu. Puolistrukturoidun teemahaastattelusta tekee se, että haastattelun aihepiirit, teemat ovat kaikille samat, ja muuten haastattelu etenee vapaammin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48.) Teemahaastatteluun päädyin sen takia, koska se on menetelmänä joustava ja sopii siten hyvin lasten kanssa käytettäväksi. Kuitenkin minulla oli tietyt teema-alueet, joista halusin lasten kanssa keskustella.

Rubin ja Rubin (1995) käsittelevät Hirsjärven ja Hurmeen lailla laadullisen, puolistrukturoidun haastattelun luonnetta. Haastattelijä esittelee aiheen ja ohjaa sitten keskustelua kysymällä tarkempia kysymyksiä. Haastattelijä päättää seuraavan kysymyksensä aina haastateltavan vastauksen pohjalta, mikä aiheuttaa sen, etteivät mitkään haastattelut ole keskenään identtisiä. Haastattelijan on siis kuunneltava tarkasti, mitä haastateltava sanoo, ikään kuin päästävä sanojen taakse sekä kiinnitettävä huomiota myös nonverbaaliin viestintään. (Rubin & Rubin 1995, 5–7.)

5.3 Tutkimuksen kohdejoukko ja tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimukseen osallistui kymmenen 6-vuotiasta lasta. Lapsista viisi asui kaupungissa, viisi maaseudulla. Kaupungissa asuvat lapset olivat erään jyvaskyläläisen päiväkodin esikouluryhmän lapsia, ja maaseudulla asuvat lapset puolestaan erään pohjois-pohjanmaalaisen, pienen maalaiskunnan koulun esikouluryhmän lapsia. Molemmista valitsin tutkittavat satunnaisotannalla, kuitenkin niin, että tyttöjä ja poikia tulisi saman verran. Haastateltavista viisi oli tyttöjä ja viisi poikia niin, että molemmista ryhmistä oli sekä tyttöjä että poikia. Kysyin ensin tutkimusluvut vanhemmilta kirjeellä (ks. liite 1),

jonka yhteydessä ryhmän lastentarhanopettaja kysyi myös lapsilta, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Tämän jälkeen haastattelin lapset, kuitenkin vielä varmistaen lapsilta itseltään heidän halunsa osallistua tutkimukseen.

Haastattelut toteutin kahden viikon aikana huhtikuussa 2008. Haastattelujen kesto vaihteli 18 minuutista 34 minuuttiin, ja haastattelut nauhoitettiin. Jyväskyläläisen esikouluryhmän lasten haastatteluista kolme tapahtui rauhallisessa, erillisessä huoneessa ja kaksi rauhattomammassa huoneessa tilanpuutteen takia. Tämä rauhattomampi huone toimi kahden ryhmän välitilana ja sinne kantautui viereisistä huoneista lasten ääniä. Tämä ei kuitenkaan näyttänyt lapsia häiritsevän, mihin lienee syynä se, että he ovat tottuneet hälinään päiväkodissa. Pohjois-pohjanmaalaisen esikouluryhmän lasten haastattelut tapahtuivat kaikki rauhallisessa huoneessa.

Aluksi esittelin itseni lapsille, kerroin tutkimuksestani ja selitin lapsille, kuinka tärkeää heidän osallistumisensa ja ajatuksensa ovat tälle tutkimukselle. Kerroin nauhurin tarkoituksesta ja kysyin sen käyttöön luvan lapsilta. Lapset saivat halutessaan kokeilla nauhurille puhumista ennen varsinaista haastattelua – yhtä lukuun ottamatta kaikki halusivat kokeilla nauhurin käyttöä. Jutustelun lomassa kysyin myös lapsilta, ovatko he aiemmin olleet haastattelussa, jotta tiesin, oliko tilanne sinänsä heille tuttu. Jyväskyläläisen esikouluryhmän kaikki viisi lasta kertoivat olleensa aiemmin haastattelussa, kun taas pohjois-pohjanmaalaisen esikouluryhmän lapsista kukaan ei ollut osallistunut haastatteluun aiemmin.

Haastatteluissa käytin apuna erilaisia lehdistä leikattuja lastenvaatekuvia (ks. liite 3), jotta lasten olisi konkretian myötä helpompi puhua asiasta. Kuvien tehtävä oli siis tukea ja virittää keskustelua. Tytöille ja pojille oli eri kuvat, kummallekin yhteensä yhdeksän kuvaa. Kolme kuvista oli yleisen keskustelun kohteena: mitä mieltä lapset olivat vaatteista, halusivatko he sellaisia itselleen jne. Kolme muuta kuvaa liittyivät aiheeseen, pukeutuvatko eri-ikäiset ihmiset eri lailla. Näissä kuvissa oli vanhempia lapsia, iältään arviolta 12–14-vuotiaita, joilla oli päällään viimeisimmän muodin mukaisia vaatteita. Kysyin lapsilta, voisivatko esikouluikäiset lapset pukeutua kuten kuvien vanhemmat lapset. Viimeiset kolme kuvaa liittyivät keskusteluun kaverisuhteiden muodostumisesta. Näissä kuvissa oli kolme erityyppisesti pukeutunutta lasta, jotka olin myös nimennyt. Yksi oli viimeisimmän muodin mukaisesti pukeutunut, yksi melko tavallisesti,

collegevaatteisiin pukeutunut ja yksi hieman likaisiin, rikkinäisiin ja paikattuihin vaatteisiin pukeutunut. Esittelin kuvien lapset ja kuvitellun tilanteen, jossa nämä lapset tulisivat kyseessä olevaan päiväkotiin ensimmäistä kertaa ja haastateltava lapsi tarvitsisi jonkun leikkikaverin. Lapset kertoivat, ketä pyytäisivät ja pyysin heitä myös perustelemaan vastauksensa.

Lukuun ottamatta viimeisimpänä mainittuja kuvia, olin numeroinut kuvat ja käytin näitä numeroita keskustellessamme kuvista, jotta pystyin aineistoa analysoidessani yhdistämään lasten puheet tiettyihin kuviin. Viimeisimpien kuvien tunnistimena toimivat kuvien lapsille keksityt nimet. Lapset olivat kiinnostuneita kuvista ja niiden käyttö jaksotti haastattelun kulkua niin, että lapsetkin pysyivät valppaana, kun keskusteluun tuli aika ajoin jotain ”uutta”. On kuitenkin otettava huomioon, että konkreettiset kuvat vaatteista saattoivat myös ohjata lasten ajatuksia ja puheita, ja siten rajoittaa keskustelua.

5.4 Aineiston analyysi

Tuomen ja Sarajärven (2002) mukaan analyysin tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään perusanalyysimenetelmänä sisällönanalyysia, jolla aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja selkeään muotoon säilyttäen sen sisältämä keskeinen informaatio. Analyysin perusteella aineistosta tehdään johdonmukaisia ja luotettavia johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93, 110.)

Laadullisen aineiston analyysin tunnusomaisiin operaatioihin kuuluvat luokittelu, tyypittely, käsitteellistäminen ja teemoittelu. Luokittelussa analyysiyksiköt ryhmitellään ennalta määriteltyihin kategorioihin tai samankaltaisuuden mukaan. Teemoittelu pelkistää aineistoa etsimällä tekstin olennaisimmat asiat. Teemojen avulla yritetään tavoittaa tekstin merkityksenantojen ydin. Tekstiä teemoitettaessa on hyvä lukea tekstiä useaan kertaan ja pyrkiä siten löytämään myös rivien välissä piilevät merkitykset. Teemoittamisessa on myös tärkeää pysyä uskollisena tekstille ja kiinnitettävä huomiota

siihen, ettei luo tekstiin teemoja, joita siellä ei ole. Siksi jo syntyneitäkin teemoja ja merkitysverkostoja on tarkasteltava kriittisesti, ja luettava aineistoa moneen kertaan. (Moilanen & Rähä 2001, 53–54; Mäkelä 1990, 54.)

Aineiston luokittelu ja jäsentäminen systemaattisesti eri tema-alueisiin on luonteeltaan hyvin analyttistä, mutta laadullisen aineiston analyysiin kuuluu olennaisesti myös synteettinen luonne. Keskeistä onkin löytää synteesiä tuottava temaattinen kokonaisrakenne, joka kannattelee koko aineistoa. (Kiviniemi 2001, 78.)

Erityisesti merkitysrakenteita tutkittaessa tutkijan tulisi päästä pintaa syvemmälle, tutkittavien vastausten taakse. Se, mitä tutkittavat sanovat, ei ole varsinainen tutkimustulos, vaan tutkijan tekemät johtopäätökset asiasta. Tuloksena ei siis tulisi olla pelkkää kuvailua aiheesta. (Moilanen & Rähä 2001, 55.) Myöskään Alasuutarin (1995, 71) mukaan laadullisessa analyysissä asioita ei oteta sellaisina kuin ne näyttäytyvät, vaan tavoitteena on päästä varsinaisten havaintojen taakse.

Analyysin tekemisen eri muotoja ovat aineistolähtöinen eli induktiivinen, teorialähtöinen eli deduktiivinen ja teoriasidonnainen eli abduktiivinen analyysi. Aineistolähtöisessä analyysissä teoria rakennetaan aineistosta, ja teorialähtöisessä nojataan teoriaan alusta saakka. Teoriasidonnainen analyysi on näiden kahden yhdistelmä: siinä analyysia rakennetaan sekä teoreettisten kytkentöjen että aineiston pohjalta. (Eskola 2001, 136–137; Tuomi & Sarajärvi 2002, 95–97.) Omassa tutkimuksessani teen analyysia teoriasidonnaisesti, abduktiivista päättelyä hyväksikäyttäen. Pääasiassa analyysini on aineistolähtöistä, mutta minun on otettava huomioon myös aikaisempien, lukemieni tutkimusten vaikutus omaan ajatteluuni ja siten analyysin tekemiseen.

Ensimmäisenä litteroin haastattelut, joko samana tai seuraavana päivänä haastattelusta. Näin muistin paremmin haastattelutilanteen ja sen erityispiirteet. Litteroitujen haastattelujen pituus on yhteensä 98 sivua, rivivälillä 1,5. Tämän jälkeen luin tekstejä moneen kertaan. Etsin tekstistä keskeisiä ilmauksia, jotka alleviivasin eri väreillä tutkimusongelmien mukaan. Samalla teemoittelin keskeisiä ilmauksia, ja jaoin niitä luokkiin, kirjoittamalla ilmauksen viereen, mihin asia liittyy. Nimeämiäni luokkia olivat muuan muassa 'värit', 'koko', 'tunnistettavuus', 'keskustelua vaatteista' ja 'ei käyttäisi'.

Seuraavaksi kokosin kaikki alleviivatut kohdat kopioimalla jokaisen tutkimusongelman alle, jo muodostamieni luokkien mukaan. Sen jälkeen aloin käydä jokaista tutkimusongelmaa luokkineen läpi miettien, voisiko joitain aihepiirejä yhdistää, onko turhia luokkia, syntyykö uusia luokkia jne. Luokat tarkentuivat ja muokkautuivat tässä vaiheessa paljon. Samalla kokosin yhteen liittyviä alaluokkia yläluokkien alle ja järjestelin niitä.

Esimerkiksi ensimmäisen tutkimusongelman, millaisia merkityksiä lapset antavat pukeutumiselle, alle muodostin yläluokan 'pukeutumisen merkitys', jonka alle kokosin alaluokat 'vaatteiden lämmittävyys' ja 'yksityisyyden suoja'. Toisena esimerkkinä, kolmannen tutkimusongelman, millä tavoin lapset kuvaavat omien pukeutumisvalintojen perusteita, alle laitoin yläluokan 'pukeutuminen tilanteen mukaan'. Tämän alaluokkia olivat 'juhla- ja arkipukeutuminen' sekä 'koti- ja esikoulupukeutuminen'. Perehdyin siis aineistooni tutkimusongelmittain, etsien yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, luokitellen ja teemoitellen.

5.5 Luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tärkein luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja siten luotettavuuden arviointi ulottuu koko tutkimusprosessiin. Luotettavuuden kriteereinä pidetään myös uskottavuutta, siirrettävyyttä, varmuutta ja vahvistuvuutta. (Eskola & Suoranta 2003, 211–213.) Luotettavuutta voidaan mitata myös käsitteiden reliaabelius ja validius avulla. Reliaabelius tarkoittaa tulosten toistettavuutta ja validius tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. (Hirsjärvi ym. 2000, 213.)

Haastatteluiden avulla sain lapsilta paljon tietoa. Lapsia haastatteleamalla heidän äänensä pääsi hyvin kuuluviin, mikä oli tutkimukseni tarkoituskin. Tämän takia tuloksena on kuitenkin vain lasten omien puheiden pohjalta syntyneet merkityksenannot. 6-vuotiaat lapset eivät välttämättä pysty hahmottamaan kokonaisuutta, tässä tapauksessa pukeutumisen suhteen, ja heiltä saattoi siten jäädä kertomatta joitain asioita, jotka

olisivat voineet olla merkityksellisiä tutkimuksen kannalta. Myös omat kysymykseni olivat keskeisessä osassa sen suhteen, millaisia vastauksia lapsilta sain. Nyt lapset antoivat minulle vastauksia vain sellaisiin asioihin, joita heiltä kysyin, eivät niiden ulkopuolisiin asioihin. Jälkeenpäin, esimerkiksi analyysia tehdessäni ja uusia tutkimustuloksia löytäessäni, huomasin, että olisi ollut hyvä kysyä joitain tiettyjä asioita, mitä en haastatteluja tehdessäni ollut tullut ajatelleeksi. Monipuolisemman kokonaiskuvan saamiseksi olisin voinut myös esimerkiksi havainnoida lapsia päiväkodissa, haastatella ryhmän henkilökuntaa tai vanhempia, tai saada aikuisten näkökulman esiin kyselyn avulla. Havainnoinnit päiväkodissa olisivat kuitenkin edellyttäneet pidempää aikaa aineiston keräämiseen, minkä takia en kyseistä menetelmää ottanut mukaan. Lisäksi halusin tässä tapauksessa mukaan vain lasten oman näkökulman, haluten heidän äänensä kuuluviin, minkä takia en ottanut aikuisia tähän tutkimukseen mukaan. Näin aineiston määrä oli myös Pro gradu –tutkielmalleni sopiva.

Myös sillä, miten kysymykseni asettelin, oli merkitystä, erityisesti, kun kyse oli lapsista. Varsinkin muutaman lapsen kohdalla huomasin, että he pyrkivät joskus vastaamaan aikuiselle niin sanotusti oikein eli vastasivat siten, minkä kuvittelivat aikuisen mielestä oikean vastauksen olevan. Kyseiset lapset olivat vastauksissaan siten jonkin verran epäjohdonmukaisia. Tällaiset muutamat, keskenään ristiriidassa olleet lapsen vastaukset jätin analyysia tehdessäni huomioimatta. Kyseiset lapset myös epäröivät enemmän vastatessaan, vastasivat usein mahdollisimman lyhyesti eivätkä osanneet aina perustella vastauksiaan. Näiden lasten kanssa kiinnitin siis erityistä huomiota siihen, etten kysymyksissäni johdattelsi heitä mihinkään suuntaan. Lisäksi korostin heille, ettei kysymyksiini ollut olemassa oikeita vastauksia, vaan halusin kuulla nimenomaan lasten oman mielipiteen asiasta. Pyrin myös kysymään mahdollisimman paljon avoimia kysymyksiä, välttäen siten pelkkiä kyllä- tai ei-vastauksia. Muiden lasten kanssa tällaista ongelmaa ei ollut, vaan he olivat keskustelevaisia, sanavalmiita ja vastauksissaan johdonmukaisia.

Haastattelin kaikki lapset aamupäivien aikana, heidän tullessaan aamupäivän ulkoilusta. Jyväskyläläisen päiväkodin lasten haastatteluista kolme tapahtui rauhallisessa tilassa ilman häiriöitä, kaksi puolestaan jouduttiin pitämään huoneessa, johon kantautui kahden lapsiryhmän ääniä viereisistä huoneista. Hälyinen paikka ei kuitenkaan näyttänyt lapsia häiritsevän eivätkä he kiinnittäneet siihen huomiota, luultavasti siksi, koska ovat

kyseisenlaiseen hälinään tottuneita. Pohjois-pohjanmaalaisen maalaiskunnan koulun esikoulun lasten haastattelut tapahtuivat kaikki rauhallisessa tilassa. Kaikki haastattelut tapahtuivat pöydän ääressä niin, että istuimme joko pöydän kulman molemmin puolin tai vierekkäin, kasvot kuitenkin vastakkain. Näin pyrin luomaan välillemme tasavertaisen asetelman. Lähekkäin istumalla pyrin myös luomaan rentoa ja välitöntä tunnelmaa. Pöydän ääressä käyttämäni kuvien katsominen tapahtui myös helpoiten.

Tarkoitukseni oli saada viisi lasta jyvaskyläläisestä, kaupungissa sijaitsevasta päiväkodista ja viisi lasta pohjois-pohjanmaalaisesta, maalaiskunnan koulun esikoulusta niin, että tyttöjä ja poikia olisi suunnilleen yhtä paljon. Halusin tutkia nimenomaan esikouluikäisiä lapsia, koska heidän kielelliset ja kognitiiviset taitonsa olisivat päiväkotikäisistä keskimääräisesti kehittyneimmät. Lisäksi heillä olisi mahdollisesti enemmän mielipiteitä asiasta ikänsä vuoksi. Lupa-asiat sujuivat sekä vanhempien että lasten kanssa hyvin ja sain helposti molemmista ryhmistä viisi lasta. Myös tyttöjen ja poikien määrä jakaantui tasaisesti. Toisesta ryhmästä osallistui kaksi poikaa ja kolme tyttöä, ja toisesta ryhmästä kolme poikaa ja kaksi tyttöä.

Jyvaskyläläisen esikouluryhmän lapset kertoivat kaikki olleensa haastattelussa aiemmin, kun taas pohjois-pohjanmaalaisen esikouluryhmän lapsista kukaan ei ollut ollut haastattelussa aiemmin. Tämä myös näkyi haastatteluissa. Lapset, joilla oli aiempaa kokemusta haastatteluista, eivät jännittäneet haastattelutilannetta ja suhtautuivat minuun tuttavallisesti. Monet lapsista, joilla ei puolestaan ollut kokemusta kyseisestä tilanteesta, jännittivät tilannetta enemmän, varsinkin haastattelun alkaessa. Heistä kaksi myös myötäili jonkun verran aikuista. Lisäksi näistä, haastattelussa ensimmäistä kertaa olleista lapsista enemmistö vastaili keskimääräisesti toisen ryhmän lapsia lyhyemmin, enemmän yksisanaisesti eikä selittänyt niin paljoa omatoimisesti. Erityisesti näin tekivät ujommat ja hiljaisemmat lapset. Ujompia ja jännittyneempiä lapsia yritin saada rentoutumaan juttelemalla aluksi enemmän lapsen omista kuulumisista, laskemalla leikkiä ja esimerkiksi kehumalla heidän päällä oleviaan vaatteitaan, minkä avulla lapset myös rentoutuivat ja tunnelma vapautui haastattelun edetessä.

Kaikille lapsille kerroin aluksi tutkimuksestani ja siitä, mihin heidän antamiaan vastauksiaan käytetään ja millainen merkitys niillä on. Varmistin heiltä vielä tässä vaiheessa luvan haastattelun tekemiseen, vaikka lastentarhanopettajat olivat aiemmin

lapsilta luvat jo kysyneetkin. Hirsjärven ym. (2000) mukaan edellytys tutkimukseen osallistumiselle onkin asianomaisen perehtyneesti antama suostumus. Tutkimukseen osallistuville myös taataan anonyymius sekä luottamuksellisuus. (Hirsjärvi ym. 2000, 26–27.)

Analyysia lähdin tekemään sisällönanalyttisesti. Luin tekstiä moneen kertaan ja aloin jäsentää aineistoa tutkimusongelmieni mukaan. Aineiston analysointi sujui loppujen lopuksi melko jouhevasti, kun pidin koko ajan mielessäni kysymykset, joihin halusin vastauksia. Siten en tarrautunut epäoleellisiin seikkoihin, vaan pystyin keskittymään tutkimukseni kannalta oleelliseen informaatioon. Myös esimerkiksi Tuomi ja Sarajärvi (2002) painottavat rajaamisen merkitystä: tutkimusongelmista ilmenee, mistä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ja näihin asioihin tutkijan tulee tiukasti keskittyä. Kaikki muu mielenkiintoiseltakin vaikuttava materiaali on jätettävä kyseisen tutkimuksen ulkopuolelle. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 94.)

Hyvän, monipuolisen haastatteluaineiston saamista edesauttoi mielestäni kuvien käyttö haastattelussa, mikä vapautti osaltaan tunnelmaa ja lapsilla oli jotain konkreettista, mihin kiinnittää huomio. Kuvien avulla keskustelu sai aina vauhtia ja piti lasten mielenkiintoa yllä. Tytöille ja pojille tarkoitettuihin eri kuviin päädyin sen takia, koska tarkoituksena oli, että aihe tulisi kuvien kautta henkilökohtaisemmaksi ja merkityksellisemmäksi, ja tämä tapahtui parhaiten keskustelemalla juuri oman sukupuolen vaatteista. Konkreettisuudessaan kuvat saattoivat kuitenkin myös rajoittaa lasten ajattelua ja keskustelun sisältöä. Lisäksi se, että tytöille ja pojille oli omat kuvat, saattoi suunnata keskustelua tyttöjen ja poikien kesken eri suuntiin ja tuoda keskusteluun erilaisia asioita. Keskustelut eivät kuitenkaan koko aikaa pohjautuneet kuviin. Olin koonnut kuvat sekä tytöille että pojille kolmeksi eri kokonaisuudeksi, kolmelle A4-kokoiselle paperille, jossa kussakin oli kolmen lapsen kuva. Siten käytin kuvia elementtinä kussakin haastattelussa vain kolme kertaa, ja jokainen arkki oli mukana keskustelussa muutaman kysymyksen verran, vaihdellen hieman haastattelusta riippuen.

Kuvien lisäksi hyvän haastatteluaineiston saamiseen vaikutti luultavasti myös lapsille tuttu aihe. En itsekään jännittänyt haastattelutilanteita, vaan pystyin myös osaltani vaikuttamaan rennon ja vapautuneen tunnelman luomiseen juttelemalla lasten kanssa

ennen haastattelua, osoittamalla kiinnostusta lasten asioita ja itse lapsia kohtaan sekä suhtautumalla heihin tasavertaisesti.

6 TULOKSET

Tässä osiossa tarkastelen tutkimuksestani saamiani tuloksia tutkimusongelmittain. Lasten nimet ovat muutettuja, ja omat kommenttini haastatteluissa olen merkinnyt omalla nimelläni. Suluissa olevat merkinnät 1/10-10/10 tarkoittavat, kuinka monta lasta on ollut samaa mieltä.

6.1 Pukeutumisen merkitys käytännönläheinen

Lasten antamat merkitykset pukeutumiselle olivat hyvin käytännönläheisiä. Erittelen merkityksiä tarkemmin tässä luvussa.

Pukeutumisella käytännöllinen tehtävä

Kysyessäni lapsilta pukeutumisen tarkoitusta eli miksi ihmiset pitävät vaatteita päällään, vastasivat kaikki pukeutumisen tarkoituksen olevan lämmittäminen. Kaikki vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia seuraavan esimerkkivastauksen kanssa.

Siiri: Että niille ei tuu kylmä.

Lämmittämisen lisäksi pukeutumisen tehtäväksi mainittiin myös säädyllisyyden luominen (2/10).

Moona: Koska ne ei halua olla alasti.

Anu: Mitäs sit tapahtuis, jos kaikki oiski alasti?

Moona: No sillon, jos joku on oikeen herkkä, sillä tavalla, et se oksentais, jos se näkee jonku alasti, niin se varmaan oksentais, vaikka kadulla ja bussissa ja kotona.

Ihmisillä erilaisia vaatteita pääosin käytännöllisistä syistä

Kysyin lapsilta myös, miksi ihmiset pitävät erilaisia vaatteita yllään. Syynä ihmisten keskenään erilaiseen vaatetukseen olivat ihmisten tunnistettavuus (5/10) ja yksitoikkoisuuden välttäminen (1/10).

Pinja: Ku jos tota, kaikilla on tota samanlaiset vaatteet, niin sitte takaapäin, jos vaikka on kyykyssä ja pää on tälleen alhaalla (kumartuu), niin voi luulla, et se on se joku vaikka ja sit se ei ookaan se.

Pyry: No eikö se olis aika tyhmän näköstä, jos kaikilla olis samannäkösiä, eikä näkis ikinä erilaista.

Syitä siihen, miksi yksittäisillä ihmisillä on erilaisia vaatteita, olivat puolestaan puhtaiden vaatteiden riittäminen (2/10), vaihtelunhalu (1/10) ja omat mieltymykset (1/10).

Moona: Koska jos jotkut vaatteet menee likaseks, niin voi laittaa toiset vaatteet.

Iida: No sen takia, koska ne tahtoo esim. ehkä käyttää erilaisia vaatteita joka päivä. Tai sen semmosta.

Anu: Nii just. Miksiköhän ne haluaa erilaisia vaatteita käyttää joka päivä?

Iida: Koska että ne ei esim. vaikka kyllästy tai esim. jos on vaikka töissä, niin se ei, kaikki ne sen työkaverit ei esim. kyllästys niihin vaatteisiin.

Eemeli: Sen takia, vaikka jos ne ei tykkää niistä. Nii sitte jos ne tykkää, niin ne ehkä haluaa ne ja sillon, jos tota ne ei tykkää, niin ne ei halua niitä.

Eri-ikäisten pukeutumisen erona koko

Kysyessäni eri-ikäisten pukeutumisen eroja, koskivat kaikki saadut vastaukset kokoa (7/10). Lapset näkivät asian siis hyvin konkreettisesti, vaatteiden fyysisen sopimisen kautta.

Olivia: No lapsilla on pienemmät vaatteet ku aikuisilla.

Koon lisäksi yksi lapsi mainitsi eroksi myös aikuisten ja lasten eri mieltymykset.

Anu: Pukeutuuko lapset jotenki eri lailla ku aikuiset?

Moona: No ne pukeutuu yleensä aika paljon pienempiin vaatteisiin ja sitte ne tykkää erilaisista asioista, ja vaikka ihan pienet tytöt vaikka panee jonku kukkapaidan ja pinkit housut, mutta aikuiset ehkä laittaa jonku mustan paidan ja farkut.

Anu: Miksiköhän siinä on semmonen ero?

Moona: En mä tiedä.

Vaateen tunnistettavuus tärkeää

Käytännöllisyyden painotus tuli esiin myös useissa, vaatteiden tunnistettavuutta koskevissa kommentteissa (3/10). Lapsille oli tärkeää, että omat vaatteet ovat tunnistettavissa.

Anu: No entäs jos sää oisit ostanu uuden paidan kaupasta ja sitte sää tuut se päällä tänne päiväkotiin, ja jollain sun kaverilla oiski samanlainen paita... Niin mitäs sää siitä aattelet?

Eemeli: Sit siihen paitaan pitää kirjottaa nimi, siihen lappuun.

Anu: Joo. No haittaako se sua, jos teillä on samanlaiset paidat sun kaverin kans?

Eemeli: Ei se haittaa, jos tota nimet panee.

Anu: No entäs, jos sulla ois uus paita, sää oisit just käyny kaupasta ostamassa. Sitte sää tuut tänne päiväkotiin ja jollain toisella oiski samanlainen. Niin mitäs sää siitä aattelet?

Moona: Mää yleensä sanon sillon, että oho, tunnistetaankohan me nää nukkarissa. Ku jos me otetaan sillon paidat pois ja sitte ku me herätään, niin pitää laittaa ne päälle, nii sittehän voi mennä vahingossa vähä... Esimerkiks ku mulla ja Iidalla on aika paljon samaa. Meillä on kaks samanlaista hametta, ja samanlainen pitkähihanen, nii. Sitte se on aika vaikeeta joskus tunnistaa.

Vaateaiheiset keskustelut lähinnä vaikutukseltaan neutraalia kommentointia

Lasten keskustelut vaatteista kavereiden kanssa olivat kommentointia uusista vaatteista (3/10), kommentointia samanlaisista vaatteista (1/10) ja keskustelua omista vaatteista (3/10). Omista vaatteista keskustelevat lapset olivat kaikki tyttöjä. Yksi näistä tytöistä kertoi myös joskus sopivansa vaatteista kaverinsa kanssa. Muuten lapset eivät nähneet keskustelujen vaikuttavan toimintaansa tai ajattelemiseensa.

Viljami: Mutta aina ku mä tuun tänne jollaki uudella paidalla, ne sanoo, että aika hieno paita.

Yksi lapsista kertoi, ettei juttele kavereiden kanssa vaatteista, koska se voisi aiheuttaa jollekin pahan mielen. Hän siis otti toisten lasten tunteet hyvin huomioon.

Lisäksi keskustelua käytiin koruista (1/10) ja hiuksista (3/10). Kyseiset keskustelijat olivat kaikki tyttöjä.

Pinja: No mä ainaki joskus sanon, että aika hienot hiukset sulla. Ja kuka laitti ne.

6.2 Pukeutumisella ei ole vaikutusta sosiaalisiin suhteisiin

Toisessa tutkimusongelmassani kysyin, millaisia merkityksiä lapset antavat pukeutumiselle ystävyys- ja kavaruussuhteiden muodostumisessa. Lasten mukaan pukeutumisella ei ollut merkitystä suhteiden muodostumisessa.

6.2.1 Vaatteilla ei ole merkitystä ystävyys- ja kavaruussuhteiden muodostumisessa

Suurin osa lapsista (8/10) oli sitä mieltä, ettei pukeutumisella ollut merkitystä ystävyys- ja kavaruussuhteiden muodostumisessa. Kavereiden pukeutumisella ei ollut lapsille merkitystä eikä pukeutuminen vaikuttanut siihen, kenen kanssa lapset leikkivät. Esimerkiksi reikäiset ja/tai likaiset vaatteet muilla eivät lapsia haitanneet.

Anu: Vaikuttaako se, miten sun kaverit pukeutuu, niin siihen, kenen kanssa sä leikit?

Pinja: Ei. Mä leikin kaikkien kans.

Jos leikkiin ei pääse mukaan, on syynä jokin muu asia kuin pukeutuminen, esimerkiksi sopimaton käytös.

Anu: Okei. No pääseekö sit leikkeihin mukaan, vaikka ois minkälaiset vaatteet päällä?

Pyry: No se...no se yleensä riippuu semmosesta, että jos on semmonen kauhee riehujia. Tai sillai.

Anu: Että sittekö ei pääse, jos...?

Pyry: On kauhee semmonen riehujia.

Kommentteja pukeutumisen merkityksellisyydestä oli vain kolme. Kommentit olivat yksittäisiä ja yksityiskohtaisia huomioita liittyen vastaajan haluun leikkiä toisen lapsen kanssa. Kyse oli kuvitteellisista leikki-tilanteista. Yksi mainitsi syyksi sille, miksi ei haluaisi leikkiä yhden kuvissa olleen lapsen kanssa tämän pipon, joka ei vastaajaa miellyttänyt. Toinen vastaaja, tyttö, kiinnitti huomiota erään kuvissa olleen lapsen vaatteiden väriin: vaatteet olivat hänen mukaansa ”tyttöjen väriset”, mikä puolestaan oli syynä hänen haluunsa leikkiä juuri kyseessä olevan lapsen kanssa. Sukupuolittuneet, väreihin liittyvät stereotypiat olivat tytön puheessa siis selvästi läsnä. Kolmas puolestaan vastasi yleisesti muiden reikäisten ja likaisten vaatteiden hieman haittaavan häntä.

6.2.2 Huomio kiinnittyy ulkonäössä muihin seikkoihin kuin vaatteisiin

Näytin lapsille kuvia, joissa oli erilaisiin vaatteisiin pukeutuneita lapsia ja selitin heille kuvitteellisen tilanteen, jossa kuvien lapset aloittaisivat vastaajan ryhmässä päivähoidon ja vastaajan olisi pyydettävä jotakuta näistä uusista lapsista leikkimään kanssaan. Lapset kertoivat, ketä he pyytäisivät tai eivät pyytäisi ja miksi. Edellisen kappaleen kaksi mainitsemaani kommenttia vaatteiden vaikutuksesta haluun leikkiä toisen kanssa liittyivät kyseessä olevaan asiaan. Vaatteita enemmän kommentteja tuli kuitenkin kuvien lasten muista ulkonäöllisistä seikoista. Näitä seikkoja olivat hiukset (1/10), ihonväri (1/10) ja fyysinen koko (2/10). Toisessa fyysistä kokoa koskevassa kommentissa lapsi verrannollisti fyysisen koon ikään.

Anu: Miksi sää pyytäisit sitä Maijaa?

Olivia: Koska se on vähä niinku mun kokonen.

Anu: Sää pyytäisit sitä kans. Miksi sää sitä Oonaa pyytäisit?

Olivia: Koska se on vähä niinku myös mun kokonen.

Anu: Miksi sää et tätä Sannaa pyytäis?

Olivia: Koska se on esim., aika ehkä mua vähä isompi. Eikä se ehkä enää paljo välitä mistään leikeistä tai mistään, mitä mää ehotan tai semmosta.

Lisäksi huomiota kiinnitettiin yleiseen olemukseen (1/10).

Anu: Miksi sää pyytäisit sitä Maijaa?

Moona: Koska se näyttää aika kivannäköselä, kivalta kaverilta ja nii.

Anu: Miksi sää et näitä sitten pyytäis, näitä Oonaa ja Sannaa?

Moona: Koska ne ei näytä niin hyviltä kavereilta ku toi Oona, eiku Maija.

6.2.3 Positiivinen suhtautuminen samanlaisuuteen - tiettyyn rajaan asti

Vaikka muiden pukeutumisella ei ollut merkittävää vaikutusta lapsille, kiinnittivät he kuitenkin jonkin verran huomiota muiden pukeutumiseen. Tämä näkyi pääasiassa samanlaisuuden huomioimisena (7/10). Lapset kiinnittivät erityistä huomiota toisten vaatekappaleisiin, jotka olivat samanlaisia kuin heillä itsellään tai samanlaisia haastattelussa käytettyjen kuvien lasten vaatteiden kanssa. Samanlaiset vaatekappalet eivät kuitenkaan vaikuttaneet lasten haluun leikkiä enemmän juuri kyseisen lapsen kanssa eivätkä he halunneet tiettyjä vaatteita sen takia, että kaverillakin on samanlainen.

Anu: Entäs tässä kuutoskuvassa, haluaisikko noita vaatteita?

Onni: Ainaki nuo housut.

Anu: Joo, nuo Spiderman-housut. Miksi sää ne housut haluaisit?

Onni: Ne on aika siistit. Yhellä meidän luokkalaisellaki on.

Anu: Semmoset housut?

Onni: (nyökkää) Tinolla.

Anu: Haluaisikko sää sen takia ne housut ku Tinollaki on?

Onni: En.

Kun kyseessä olivat yksittäiset vaatekappalet, oli lasten suhtautuminen samanlaisuuteen positiivista (5/10) tai neutraalia (4/10). Samanlainen vaate kaverilla oli lapsille siis mieluinen asia tai sillä ei ollut mitään merkitystä. Kaksi lapsista mainitsivat kuitenkin ehdoksi tunnistettavuuden: samanlaisuudella ei ollut väliä, jos vaatteet nimikoitiin. Seuraava esimerkki on positiivisesta suhtautumisesta.

Anu: No jos teillä on samana päivänä päällä noi teidän samanlaiset fleecet, nii mitäs sää siitä aattelet?

Siiri: Hyvä...

Anu: Miks se on hyvä?

Siiri: Se on niin hauskaa.

Samanlaisia vaatteita ei kuitenkaan haluta kaikille lapsille eikä kaverin kanssa myöskään haluta pukeutua täysin samalla lailla (4/10). Yksilöllisyys pukeutumisessa nousi siis lapsille tässä vaiheessa tärkeäksi. Yksittäiset samanlaiset vaatekappaleet eivät yksilöllisyyttä kuitenkaan uhanneet.

Olivia: No...ku mulla ja Veeralla on samanlaiset kengät, niin joskus me sanotaan kaksosiksi.

Anu: Kuka teitä sanoo kaksosiksi?

Olivia: No minä välillä ja joskus Veera.

Anu: Nii että te sanotte ite toisianne. Onks se sun mielestä hyvä vai huono juttu?

Olivia: Hyvä.

Anu: Miks se on hyvä, että teillä on samanlaiset kengät?

Olivia: No, sen äiti nii ei tienny, että mulla on samanlaiset kengät, nii ruppee naurattamaan.

Anu: Miten te erotatte ne, että kummat on kumman?

Olivia: No Veeralla... Veera on mua isompi, niin sillä on isommat jalat.

Anu: No oisko susta kiva, jos ois enemmän samanlaisia vaatteita jonku kaverin kans?

Olivia: (puistaa päätään)

Anu: Mikset sää haluais ihan samanlaisia?

*Olivia: No ku muuten me oltais **kokonaan** kaksosia!*

Olivia siis piti hyvänä asiana, että hänellä oli ystävänsä kanssa samanlaiset kengät, mikä luultavasti loi yhteenkuuluvuuden tunnetta heidän välilleen. Hän ei kuitenkaan haluaisi pukeutua täysin identtisesti ystävänsä kanssa, koska silloin heitä ei pystyttäisi erottamaan. Pukeutuminen oli siis Olivialle yksi keino tuoda esille omaa yksilöllisyyttään.

6.3 Konkreettiset, käytännölliset ja henkilökohtaiset tekijät pukeutumisvalintojen perusteina

Tässä luvussa esittelen tekijöitä, jotka olivat merkityksellisiä lasten omissa pukeutumisvalinnoissa. Tekijät voidaan jakaa konkreettisiin, käytännöllisiin ja henkilökohtaisiin.

6.3.1 Äiti ja lapsi yleisimmät vaatteiden valitsijat

Kysyin lapsilta, kuka heidän vaatteensa valitsee, sekä aamuisin kaapista että kaupasta ostettaessa, ja millä perustein. Aamuisin lasten vaatteiden valitsijana toimi useimmissa tapauksissa äiti (6/10). Suurin osa lapsista ei osannut arvailla syitä äidin valintaperusteille (4/10).

Pinja: No en mä tiä, miten se ne päättää ja miks se haluu päättää. Mää en tiä miks.

Kaksi lapsista kuitenkin kertoi äidin valintaperusteista. Toisen mukaan äiti valitsee päälle pantaviksi lämpötilaan nähden sopivat vaatteet, ja toisen mukaan äidillä ei ole tarkkoja kriteerejä, vaan hän vain valitsee kaapista päällimmäiset.

Äidin lisäksi vaatteiden valitsijana saattoi toimia myös isä (1/10). Näissä yhteensä seitsemässä tapauksessa vanhemmat siis toimivat lastensa vaatteiden pääasiallisina valitsijoina, mutta lapset pystyivät kuitenkin halutessaan vaikuttamaan vaatteiden valintaan. Jotkut lapsista halusivatkin vaikuttaa, toisille asialla ei ollut merkitystä.

Iida: No aina jos mää esim. näytän jotain mitä mää tahtoisin, niin se [äiti] joskus sanoo, että jos ne on sun mielestä hienot, niin voidaan ostaa.

Lapsi itse oli myös vaatteiden pääasiallinen valitsija (2/10), jonka lisäksi vanhemmat saattoivat avustaa tarvittaessa. Lapset eivät osanneet kertoa tarkkoja syitä valintaperusteilleen. Erityisesti kiireessä vaatteilla ei ollut väliä.

Iida: No joskus mää en saa kyllä päätökseen, mutta äiti tulee auttaan ja joskus mää vaan pistän rikkinäisiä vaatteita, jos on kiire.

Moona: En mää tiedä. Mää vaan laitan mitä huvittaa. Tai sitte mää, jos on oikeen kiire, niin mää vaan otan jotain sieltä.

Yksi lapsista kertoi valitsevansa vaatteet yksin. Hänkään ei osannut eritellä syitä valintaperusteisiinsa.

Kaupasta uusia vaatteita hankittaessa lasten vaatteiden valitsijoina toimivat useimmissa tapauksissa äiti ja lapsi yhdessä (6/10). Vaate valittiin, jos se miellytti sekä lasta että äitiä. Eräs lapsista mainitsi äidin valintaperusteeksi myös sopivan hinnan.

Moona: No mää vaan sanon äitille, että jos mä haluun sen, niin mää sanon vaan äiskälle, että paljonko tää maksaa. Jos ei maksa paljon, niin mää voin saadaki sen.

Pyry: Minä yleensä, ku se [äiti] sanoo, että tykkääksä tuommosista, niin mää valitsen, että sitte sanoo, että tykkääkö vai enkö.

Anu: Joo. No miten sää aina päätät, että mistä vaatteesta sää tykkäät ja mistä et?

Pyry: Vähän niistä koosta ja vähän niistä väreistä.

Vaatteita saattoi olla ostotilanteessa valitsemassa lapsen kanssa myös isä, äidin lisäksi tai hänen tilallaan (2/10). Näistä toisen lapsen mukaan vaatteiden valintaan vaikutti tarve, ja toinen mainitsi omaksi valintaperusteekseen sopivaan koon.

Lapsista yksi kertoi äidin valitsevan vaatteet kaupasta, ja toinen puolestaan kertoi itse valitsevansa vaatteensa kaupasta. Perusteita valinnoille he eivät osanneet esittää.

6.3.2 Muilla ihmisillä vain vähän vaikutusta pukeutumiseen

Joidenkin lasten pukeutumiseen vaikuttivat jonkin verran myös muut ihmiset kuin omat vanhemmat. Kahden pojan pukeutumiseen vaikutti omien veljien pukeutuminen: he halusivat joitain yksittäisiä, samanlaisia vaatekappaleita kuin heidän veljillään oli sekä saivat veljilleen pieneksi käyneitä vaatteita käyttöönsä. Yksi poika puolestaan kertoi ihailevansa erään julkisuudessa tunnetun artistin, Ari Koivusen joitain vaatteita. Lisäksi kaksi haastatelluista tytöistä, jotka olivat keskenään parhaat ystävät, vaikuttivat jonkin verran toistensa pukeutumiseen. Osaksi tytöt halusivat samanlaisia vaatteita kuin toisellakin on, mutta osaksi samankaltainen pukeutuminen oli tyttöjen mielestä vain sattumanvaraista, mistä seuraava esimerkkikin kertoo.

Iida: No, esim. Moonan kanssa tahtoisin [pukeutua samalla lailla]. Esim. ku meillä on samanlaisia vaatteita ja me käyään vaan kaupassa ja jotenki me tuurilla ostetaan samanlaisia vaatteita. Ku me tykätään Moonan kans ihan hirveesti Hello Kittystä.

Jotkut lapsista (4/10) kuitenkin korostivat oman mielipiteen merkitystä; lapset tiesivät itse, mitkä vaatteet ovat hyvännäköisiä ja mitkä eivät.

Anu: No mistä sen tietää, mikä on ruma ja mikä hyvännäkönen?

Pyry: Mää nään, ku mää oon laittamassa niinku housuja jalkaan, niin mää nään ne siinä alusa, ku oon laittamassa. Että en mää näin vois laittaa (kääntää päätä taakse, ettei näe).

6.3.3 Huomio median välittämiin vaatteisiin

Lapset olivat kiinnittäneet huomiota myös mediassa näkyviin vaatteisiin. Erityisesti televisiossa, niin mainoksissa kuin ohjelmissakin, näkyneet vaatteet olivat kiinnittäneet lasten huomiota (6/10), samoin erilaisissa lehdissä olleet vaatteet (7/10).

Iida: No joo, esim. Hello Kitty on esim. Henkkamaukan lehissä ja sen semmosissa.

Vaikka lapset kiinnittivät huomiota median välittämiin vaatteisiin, ei sillä kuitenkaan tämän aineiston pohjalta ollut juurikaan vaikutusta heidän mielipiteisiinsä vaatteista tai haluunsa saada tietty vaate itselle.

6.3.4 Pukeutuminen säähän sopivalla tavalla

Yksi peruste lasten pukeutumisvalinnoille oli pukeutuminen säähän sopivalla tavalla (10/10). Lapset korostivat erityisesti kesä- ja talvipukeutumisen eroja: talvella on pukeuduttava lämpimämmin, jotta ei tule kylmä ja kesällä on pukeuduttava kevyemmin, jotta ei tule kuuma.

Siiri: Ei ainakaan oikeen t-paitoja.

Anu: Millon ei voi käyttää?

Siiri: Sillon talvella.

Anu: Miksi ei voi käyttää?

Siiri: Voi tulla kylmä. Eikä sortsejakaan voi käyttää oikeen. Ku tulee kylmä...

Anu: No millasia vaatteita kesällä sit käytetään?

Siiri: T-paitoja ja sortseja ja sellasia. Ja lenkkareita.

Kasper: Jos käyttäis talvivaatteita kesällä, niin ois hiki. Jos käyttäis kesävaatteita talvella, niin mulla ois jää. Mää oisin jää (esittää jääkalikkaa).

Eemeli: No on välillä [kengillä väliä], esim. sillon, jos on joku sadekehi, niin sillon pitää panna kumpparit. Niinku talvellaki pitää. Kyllähän lumiki on välillä vähä märkää ja kylmää. Ei mee lunta myöskään kenkiin.

6.3.5 Oikea koko ja puhtaus tärkeää

Lapset pitivät tärkeänä myös vaatteiden, asusteiden ja kenkien oikeaa kokoa (5/10).

Vaate tai muu ei saanut olla liian pieni eikä liian iso.

Anu: Onks sillä väliä, millaset kengät on jalassa?

Pinja: Ei... Paitsi, jos ne on pienet.

Anu: Miksi sää et haluais näitä vaatteita tässä kolmoskuvassa?

Olivia: No ku ne näyttää niin pieniltä tai...

Vaatteiden puhtautta pidettiin myös tärkeänä (5/10). Lapset eivät halunneet käyttää haisevia ja/tai likaisia vaatteita. Joidenkin lasten mielestä likaiset vaatteet vain olivat rumia.

Anu: No mikäs sun pukeutumisessa on tärkeää?

Olivia: No pukeutuu jotenki hyvin.

Anu: Mitä se tarkoittaa, et pukeutuu hyvin?

Olivia: No on semmoset puhtaat vaatteet ja...

6.3.6 Pukeutuminen sukupuolen mukaan

Moni lapsista korosti sukupuolten välisiä eroja pukeutumisessa (7/10). Tyttöjen tuli pukeutua tyttöjen lailla ja poikien poikien lailla. Tämä tarkoitti käytännössä tiettyjä vaatekappaleita, jotka kuuluivat vain toisen sukupuolen käytettäväksi, tarkemmin hameita ja mekkoja, joita pojat eivät voineet käyttää. Toisekseen tyttöjen ja poikien pukeutuminen erotettiin värien avulla. Kolmen pojan mukaan pojat eivät käytä vaaleanpunaista, eivätkä yhden pojan mukaan myöskään punaista. Yhden tytön mukaan ”tyttöjen värejä” olivat muun muassa punainen, valkoinen, vaaleanpunainen, keltainen, violetti ja oranssi. Muita yksittäisiä jaotteluja olivat merirosvojen liittäminen poikiin sekä hevosvaatteiden liittäminen tyttöihin, kuten alla olevasta esimerkistä ilmenee. Taustalla siis vaikuttivat lasten muodostamat käsitykset siitä, millainen pukeutuminen on tyypillistä kummallekin sukupuolelle.

Anu: No millasia vaatteita sää et koskaan käyttäis?

Viljami: Semmosia tyttöjen.

Anu: Mitkäs on tyttöjen vaatteita?

Viljami: (osoittaa kuvan 4 housuja)

Anu: Miks ne on tyttöjen housut?

Viljami: Koska ei, ei pojat käytä punasia vaatteita. Eikä hevosvaatteita, paitoja (osoittaa kuvaa 4).

6.3.7 Käytännöllisyyden arvostaminen

Lapset arvostivat pukeutumisessaan käytännöllisyyttä (7/10), johon he viittasivat lukuisia kertoja. Käytännöllisyys otettiin huomioon sekä vaatteiden että asusteiden käytössä. Esimerkiksi koruja ei käytetty päiväkodissa, koska ne eivät olleet käytännöllisiä, mikä tarkoitti, että ne saattoivat aiheuttaa vaaratilanteita, esimerkiksi kadota. Myös vyötä käytettiin lähinnä käytännöllisistä syistä, eli housujen ollessa liian isot. Käytännöllisyyden arvostamisen takana näkyi lasten halu pukeutua mukavasti, turvallisuuden huomioiminen ja turhasta luopuminen.

Pinja: En [käytä huiveja sisällä], ku meillä on sellanen täivaara, niin me ei käytetä niitä sisällä.

Anu: Miks sää et tykkää kuravaatteista?

Moona: En mä tiä, ku... Aina ku mulle ei osteta muita ku vaan kurahousuja ja henkselihousut ja sitte kaikki takit, me ei osteta mulle muuta ku vaan... Ja sitte ne takitki on inhottavia, ku aina hupun, ku laittaa hupun, niin hattu menee silmille...

Pinja: Ku tota, ku mä meen aina sitte päiväunille tonne konttiin, niin siellähän mä kuristun niihin ja sitte ne voi hukkuaki. Ku mulla ei oo ku sellasii mun vauvakoruja, jotka on ihan oikeeta hopeeta ja oikeeta kultaa.

Moona: Ne [korut] on vaan turhia, ne on vaan turhia, jos on vaikka kiire, nii... Jos vaikka tota niin on menossa päiväkotiin ja voi tulla myöhäseks, jos koko ajan vaan kattoo, että en mä tota, en mä tota, vaan mitä mä laitan. Ja sitte ku joskus on vaikia laittaa niitä ja nyt mä oon valmis ja me ollaanki jo ihan myöhässä jo silloin. Ne on ihan vaan turhia.

Lisäksi muutamille lapsille (2/10) oli tärkeää, että vaatteet tuntuivat iholla miellyttäviltä.

Iida: ...Ja sitte mä tykkään, että ne on hyvin ne kaikki vaatteet ja sen sellaset.

Anu: Mitä sää tarkotat, että jos ne on hyvin, niin miten niitten täytyy olla?

Iida: No sillai esim. että, että, että... Paita on jotenki hyvin, että siellä ei esim. laput raavi niskaa.

6.3.8 Pienet reiät omista vaatteissa eivät haittaa

Pienet reiät omista vaatteissa eivät suurinta osaa lapsista haitanneet (5/10). Jos vaatteet olivat muuten lasten mielestä kivoja, käyttivät he niitä pienistä rei'istä huolimatta, eivätkä halunneet luopua niistä.

Pyry: No kyllä mä oon tullu monesti [eskariin], farkuilla, ku niis on jonku verran niinku tässäki (näyttää polveaan) ollu semmosia reikiä pikkusia.

Anu: No haittaaks se sua? Ne reiät?

Pyry: No ei yhtään.

Anu: Sanooko äiti tai isä koskaan mitään niistä rei'istä?

Pyry: Joo! Koko ajan, että pitäis heittää roskiin, mutta kyllä ne on tosi hyvät vielä.

Anu: Nii et se ei sua haittaa.

Pyry: Ei haittaa yhtään. Ja tää on, aina isä ja äiti on sellasia, että pitää nytte heittää nuo roskiin (matkii vanhempiansa äänensävyä). Mutta minä en heitä! Vaikka kuinka sanottas.

Anu: Onko ne sit muuten kivoja vaatteita? Jotaki semmosia, mistä sää tykkäät?

Pyry: On. Juu.

Jotkut lapsista (4/10) eivät kuitenkaan halunneet käyttää vaatteita, joissa on reikiä. Lasten mielestä reikäisiä vaatteita ei tulisi käyttää julkisesti, mihin syynä on muiden ihmisten kielteiset reaktiot. Reikäiset vaatteet olivat lasten mielestä rumia.

Anu: No voikko sää tulla tänne eskariin sellasella paidalla vaikka, jossa ois reikä?

Olivia: (puistaa päätään)

Anu: Miksei voi?

Olivia: No sitte kaikki ihmettelis ja kattois.

Anu: Voisko ne sanoa jotaki?

Olivia: Nauraa.

Anu: Miks ne sit nauraa..?

Olivia: No varmaan siks, ku mulla on niin rikkinäinen paita.

Anu: Miltä se tuntuis, jos niin kävis?

Olivia: No ei se tuntuis oikeen hyvältä.

6.3.9 Pukeutuminen tilanteen mukaan

Lasten pukeutumisvalintojen perusteisiin kuului myös pukeutuminen tilanteen mukaan. Tämä tarkoitti pääasiassa juhla- ja arkipukeutumisen erottamista (8/10) sekä koti- ja esikoulupukeutumisen erottamista (4/10). Juhliin pukeuduttiin hienommin, ja sinne

voitiin laittaa esimerkiksi koruja, joita ei muuten käytetty. Juhlavaatteiden kanssa tuli myös olla varovaisempi, jotta ne eivät esimerkiksi likaantuneet. Tämän takia juhlavaatteita ei käytetty arkisin, ei esikoulussa eikä kotona.

Pinja: Ei ku päiväkodissa on sellaset vähä niinku arkivaatteet ja sitte siellä juhlissa on sellaset, mekkoja tai hameita.

Anu: No voisitko sää pistää vaikka jotaki juhlavaatteita tänne eskariin?

Onni: En.

Anu: Mikset sää vois laittaa?

Onni: No se, ne saattaa sotkeutua.

Lapset, joilla oli erikseen koti- ja esikouluvaatteet, olivat kaikki maalaiskunnan koulun esikoululaisia. Pääsääntöisesti he vaihtoivat esikoulusta kotiin päästyään toiset vaatteet päälle, jotka saattoivat olla esimerkiksi vähän rikkinäiset. Kotona pidettävillä vaatteilla ei ollut niin merkitystä, toisin kuin esikoulussa pidettävillä vaatteilla. Vaihtamalla esikouluvaatteet kotivaatteisiin, esikoulussa pidettäviä vaatteita ikään kuin säästettiin.

Anu: No yleensä ku sää meet kotiin eskarin jälkeen, niin vaihatko sää sitte vaatteet?

Olivia: Kotivaatteet.

Anu: Käytäksää niitä kotivaatteita ikinä täällä?

Olivia: (puistaa päätään)

Anu: No millasia ne sun kotivaatteet sitte on?

Olivia: Semmonen raitanen...raitaset housut ja huppupaita.

Anu: Miks ne on kotivaatteet sitte?

Olivia: No ku ne on vähä rikkinäiset ja...

Anu: Mikset sää niitä vois laittaa tänne eskariin päälle?

Olivia: No ku määhän vaikka tekisin näin (liikauttaa kättä), niin tää hiha ainaki rupiais vieläki menemään rikki.

Anu: Millasissa vaatteissa sää viihdyt parhaiten?

Olivia: No semmosissa kotona kotivaatteissa ja koulussa kouluvaatteissa.

6.3.10 Suosikkikuvat, -tuotesarjat ja -vaatekappaleet

Lapset mainitsivat myös tietyistä kuvista ja populaarikulttuurin kautta tunnetuiksi tulleiden hahmojen nimiä kantavista tuotesarjoista, jotka olivat merkityksellisiä vaatteissa (7/10). Suosikit jakautuivat sukupuolen mukaan. Poikien suosikkeihin kuuluivat hämähäkit (1/10), pääkallot (3/10) ja Spiderman-hahmo (2/10). Pojat eivät

myöskään pitäneet hevosaiheisista vaatteista (1/10) eivätkä Nalle Puh- ja Muumi-aiheisista vaatteista (1/10). Tytöt taas pitivät vaatteista, joissa oli kukkia (1/10), perhosia (1/10), tähtiä (1/10) tai Hello Kitty –hahmo (2/10).

Anu: Osaatko sää sanoa, että miksi ne jotkut vaatteet on sun mielestä hienoja?

Iida: No sen takia, että esim., ku mää tykkään Hello Kittystä ihan hirveesti, nii jos me esim. löydetään Hello Kittyä, niin mää tykkään niistä hirveesti.

Anu: Miksi sää siitä Hello Kittystä tykkäät?

Iida: Ku se on kissa ja mää tykkään kissoista muutenki, mut meillä on kaks koiraa ja mä tykkään enemmän koirista, mutta kissat on muutenki niin hienoja. Sitte mää vaan yhtäkkiä aloin tykkäämään Hello Kittystä, ku se oli niin hieno ja oli erilaisia vaatteita, ku se oli semmonen joku pieni sarja. Niin mää aloin tykkätä, ku mää tykkään melkein joka ikisestä sarjasta.

Anu: Ootko sää telkkarissa nähny sitä?

Iida: No en, mutta mää oon vaan löytäny esim. kaupoilta jonku Hello Kittyn. Mää oon kysyny, mitä tossa lukee, äiti sano, et siinä lukee Hello Kitty, nii sitte tota, sitte mää kysyin, että voinks mää ostaa tän, nii sitte joo. Nii sitte mää vaan aloin tykkään niistä Hello Kitty –vaatteista ihan hirveesti.

Vijami: No koska mää oon semmonen, että mää tykkään kaikista tämmöisistä hämähäkkijutuista ja pääkalloista.

Joillekin lapsista (5/10) tietyt vaatekappaleet olivat itsessään peruste valinnalle. Kaksi pojista mainitsi lempivaatteikseen farkut ja hupparin, suosien siten näitä vaatteita. Yksi tytöistä ei käyttänyt hameita, koska ei pitänyt niistä. Kaksi muuta tyttöä puolestaan kertoivat pitävänsä erityisesti legginseistä, hameista ja mekoista, ja käyttävänsä yleensä kyseessä olevia vaatteita. Housuja he eivät mielellään käyttäneet. Kyseessä olivat tytöt, jotka olivat hyvät ystävät ja kertoivatkin pukeutuvansa samantyyllisesti toistensa kanssa. Toinen tytöistä kuvaili tavallista pukeutumistaan tarkemmin, seuraavan lainauksen mukaisesti.

Moona: Mää käytän yleensä pitkähihasia ja sitte sukat ja legginsit ja hame.

Anu: Joo, sää tykkäät legginseistä.

Moona: Ne on jotenki kivemmat ku tota sukkikset, ku mulla on vaan kahet kunnan sukkikset kotona, jotka ei oo rikki. Muut on kaikki rikki.

Anu: Aijaa. Etkö sää halua sitte käyttää enää niitä rikkinäisiä?

Moona: En.

Anu: Miksi sää et halua niitä käyttää?

Moona: Koska sitte aina se ei oo niin kivaa, jos vaikka tota niin, ovi avautuu ja sieltä tulee kylmää ilmaa, niin sit se paljas iho on kohta niinku kylmitty pikkasen.

6.3.11 Värillä on väliä

Vaatteiden väreillä oli merkitystä lapsille, ja he suosivat joitain vaatteita juuri niiden värien takia. Tytöt pitivät erityisesti keltaisista (3/10), vaaleanpunaisista (2/10), muista punaisen sävyisistä (3/10), valkoisista (2/10), vihreistä (1/10), sinisistä ja karamellin värisistä vaatteista (1/10). Mustat vaatteet eivät miellyttäneet (1/10). Pojat puolestaan mainitsivat pitävänsä mustista (3/10), punaisista (2/10), harmaista (2/10), vihreistä (2/10), turkooseista (1/10), valkoisista (1/10), ruskeista (1/10) sekä yleensä tummista (1/10) vaatteista. Pojat eivät valinneet vaatteita, jotka olivat vaaleanpunaisia (3/10), keltaisia (1/10), oransseja (1/10), punaisia (1/10), värikkäitä (1/10) tai räikeitä (1/10).

Pinja: No mää tykkään aika paljo ruskeesta ja sit mää tykkään vähän sellasesta vaaleensinisestä. Ja sit mää tykkään sellasesta vähän tummanpunasesta.

Anu: Joo. Käytäkö sää sen värisiä vaatteita?

Pinja: No mää käytän kyllä tota sinisii enemmän, ku mun lemppariväri on sininen.

Vaikka suositut värit jossain määrin jakautuivatkin stereotyyppisiin, niin sanottuihin tyttöjen ja poikien väreihin, eivät kaikki lapset kuitenkaan puheessaan tätä jaottelua tehneet. Poikkeuksena olivat yksi poika ja yksi tyttö. Kyseisen pojan mukaan vaaleanpunainen oli ”tyttöjen väri” ja tyttö luetteli myös värejä, jotka olivat nimienomaan ”tyttöjen värejä”, mistä seuraava lainaus kertoo.

Anu: Mikäs tässä kakkosessa on sellasta, että sää et halua sitä?

Siiri: Nuo lenkkarit.

Anu: Mikä niissä on jotenki niin inhottavaa?

Siiri: Ne ei oo vähä niinku tytön väriset.

Anu: Mitkäs on tytön värisiä?

Siiri: Punanen ja valkokenen ja sitte... Vaaleanpunanen ja keltanen ja oranssi ja sellasia. Ja violetti.

Anu: Voiko tytöt käyttää vaikka sinistä tai mustaa?

Siiri: Joskus ne voi, ei aina.

Pojissa (3/10) voimakkaimman reaktion aiheuttanut väri oli vaaleanpunainen, jota kohtaan he olivat hyvin torjuvia. Muut pojat, jotka eivät käyttäisi vaaleanpunaisia vaatteita, eivät kuitenkaan suoraan sanoneet syyksi, että kyseessä oleva väri on niin sanottu tyttöjen väri, vaan että kyseisen väriset vaatteet ovat vain rumia ja että

vaaleanpunainen itsessään oli riittävä syy. Suhtautuminen väriin ilmenee muun muassa seuraavassa keskustelussa.

Anu: Mikset sää vois käyttää semmosta [vaaleanpunaista vyötä]?

Kasper: Mää lähtisin vessaan ja oksentaisin.

Anu: Mikä siinä ois niin oksettavaa?

Kasper: Vaaleenpunanen!

6.3.12 Erityisesti tärkeää pukeutumisessa

Kysyin lapsilta vielä erikseen, yleisen keskustelun lisäksi, mikä heidän pukeutumisessaan on tärkeää. Viisi lapsista vastasi tarkasti, toiset viisi eivät osanneet sanoa. Vastauksissa ei ole mitään uutta jo kaikkeen edellä käsittelemääni, mutta halusin esittää lasten vastaukset kyseiseen kysymykseen vielä erikseen, sillä niissä kiteytyy oivaltavasti monia lasten esille tuomia, merkityksellisiä asioita pukeutumiseen liittyen.

Iida: No Hello Kitty, että yleensä mää pidän Hello Kittyä. Ja sitte mää tykkään, että ne on hyvin ne kaikki vaatteet ja sen sellaset.

Anu: Mitä sää tarkotat, että jos ne on hyvin, niin miten niitten täytyy olla?

Iida: No sillai esim. että, että, että..paita on jotenki hyvin, että siellä ei esim. laput raavi niskaa.

Pinja: Et olisin vähä nopee ja laittaisin aina hyvät vaatteet.

...[En käyttäisi] Sellasii tota vähä huononnäkösii ja sellasii, joista mää en oikeen tykkää ja jotka on pienii, niin niitä mää en oikeen tykkää laittaa.

Pyry: Eniten on se, että on ruma, hieno, pieni tai iso. Jos on liian iso ja on ruma, niin ei sillon kyllä, on pakko laittaa takasi kaappiin ja ottaa toiset.

Anu: Joo, et täytyy olla oikeankokoset vaatteet.

Pyry: Mm. Ja jos on rumat, niin sillonkaan en käytä.

Anu: No mistä sen tietää, mikä on ruma ja mikä hyvännäkönen?

Pyry: Mää nään, ku mää oon laittamassa niinku housuja jalkaan, niin mää nään ne siinä alusa, ku oon laittamassa. Että en mää nään vois laittaa (kääntää päätä taakse, ettei näe).

Olivia: No pukeutuu jotenki hyvin.

Anu: Mitä se tarkoittaa, et pukeutuu hyvin?

Olivia: No on semmoset puhtaat vaatteet ja..

Kaikille lapsille pukeutumisella ei viime kädessä kuitenkaan ollut niin paljoa merkitystä.

Eemeli: Noh, ei sillä aina oo niin väliä, mitkä vaatteet mulla on. Kyllä mää voin vaihtaaki.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelua

Tutkimukseni mukaan pukeutumisen merkitys oli lapsille hyvin käytännönläheinen. Lapset painottivat käytännönläheisyyttä useiden, eri kysymysten kohdalla, joista merkitys syntyi. Ensimmäisenä, lasten mukaan pukeutumisen tehtäviä olivat lämmittäminen ja säädylisyyden luominen. Pukeutumisen tehtävä oli kaikkien lasten mielestä käytännöllinen, jonka lisäksi muutama mainitsi säädylisyyden. Säädylisyys kuulune tässä tapauksessa pukeutumisen tehtävistä esteettiseen tehtävään. Pääasiassa lapset eivät kuitenkaan tuoneet esille pukeutumisen muita tehtäviä, esteettistä ja kommunikatiivista tehtävää, jotka yhdessä käytännöllisen tehtävän kanssa muodostavat pukeutumisen tehtävät (Uotila 1995, 31).

Toiseksi, pukeutumisen merkityksen käytännönläheisyys ilmeni lasten vastauksissa kysymykseen, miksi ihmiset pitävät erilaisia vaatteita yllään. Yleisimmät syyt olivat ihmisten tunnistettavuus ja puhtaiden vaatteiden riittäminen, eli ihmisillä oli siis lasten mukaan erilaisia vaatteita pääosin käytännöllisistä syistä.

Kolmas tekijä pukeutumisen käytännönläheiseen merkitykseen syntyi lasten näkemyksestä eri-ikäisten pukeutumisen eroihin. Erona nähtiin konkreettinen koko: eri-ikäiset ihmiset ovat erikokoisia, ja käyttävät siksi erilaisia eli erikokoisia vaatteita.

Mielenkiintoinen havainto oli, että vain yksi lapsista mainitsi koon lisäksi jonkun muun syyn, joka tässä tapauksessa oli lasten ja aikuisten eri mieltymykset.

Lisäksi käytännöllisyyden painotus tuli esiin kommentteissa, jotka koskivat vaateen tunnistettavuutta. Lapsille oli tärkeää, että omat vaatteet olivat tunnistettavissa. Tähän saattoi vaikuttaa myös päiväkotien tapa korostaa perheille vaatteiden nimikoinnin tärkeyttä, mikä kenties näkyi myös lasten puheissa.

Myös lasten vaatteista käyty keskustelut olivat konkreettisella tasolla. Keskustelut olivat pääasiassa kommentteja uusista, samanlaisista tai yleensä omista vaatteista. Jotkut tytöt keskustelivat kavereidensa kanssa myös hiuksista ja koruista. Lapset eivät siis keskustelleet vaatteista syvällisemmin eivätkä keskustelut olleet kovin merkityksellisiä lapsille.

Lasten mukaan pukeutumisella ei ollut merkitystä ystävyys- ja kavaruussuhteiden muodostumisessa. Pukeutuminen ei vaikuttanut siihen, kenen kanssa lapset leikkivät eikä kavereiden pukeutumisella ollut lapsille muutenkaan merkitystä. Vaatteet eivät olleet merkityksellisiä lasten vertaisryhmissä, toisin kuin tutkimukset nuorten ja varhaisnuorten kohdalla osoittavat (esimerkiksi Ruuhonen, 2001, Swain 2002, Tolonen 2001). Swainin (2002) mukaan vaatteilla oli jo 10–11-vuotiaiden vertaisryhmässä suuri vaikutus: ne vaikuttivat merkittävästi sosiaaliseen hyväksyttävyyteen ja lasten arvoon ihmisinä. Vaatteet olivat kyseiselle ikäryhmälle tehokas keino saavuttaa monia asioita vertaisryhmässä, kuten saada huomiota, luoda yhteisiä siteitä ja jakaa mielenkiinnon kohteita. Lisäksi pukeutumisella ilmaistiin yksilöllistä ja yhteisöllistä identiteettiä. (Swain 2002, 53, 66.)

Tolosen (2001) ja Ruuhosen (2001) tutkimusten mukaan nuoret käyttivät pukeutumista viehätysvoiman ja itseluottamuksen lisäämiseen, parhaiden puolien esille tuomiseen sekä oman persoonallisuuden korostamiseen. Lasten tavoitteena ei ollut myöskään erottautua pukeutumisellaan, kuten Ruuhosen (2001) mukaan nuoret tekivät. Lapset eivät eritelleet pukeutumisen vaikutuksia ja vaatteiden viestejä samoin kuin esimerkiksi nuoret tekevät.

Esimerkiksi Ruuhonen (2001, 119) on luokitellut nuorten suhtautumista pukeutumiseen, ja luokiksi muodostuivat klassisesti pukeutuvat, persoonallisesti pukeutuvat,

pukeutumisesta piittaamattomat ja mukautuvat. Vaikka en omassa tutkimuksessani erityisesti lasten pukeutumistyylejää tutkinutkaan, kävi haastatteluista ilmi, että osalle lapsista pukeutuminen oli melko merkityksellinen asia ja osalle sillä ei taas ollut juurikaan merkitystä. Jälkimmäiset kuuluivat siis pukeutumisesta piittaamattomiin ja mukautuviin.

6-vuotiaille lapsille pukeutuminen ei ollut väline tai keino saavuttaa jotain muuta, eikä pukeutumisella siis ollut muuta tehtävää kuin täyttää pukeutumisen käytännöllinen tehtävä. Pienenä poikkeuksena oli kuitenkin kahden tytön, Moonan ja Iidan välinen ystävyysuhde, jossa oli vertaisryhmää pienemmässä koossa näkyvissä asioita, joita pukeutumisella voidaan saavuttaa. Heidän välisessä suhteessaan oli tunnistettavissa yhteisten siteiden luominen, mielenkiinnon kohteiden jakaminen ja yhteenkuuluvuuden tunteen syntyminen, samantyyllisen pukeutumisen kautta. Tyttöillä oli samanlaisia vaatteita, heidän lempivärinsä olivat pääosin samat, he molemmat suosivat legginsejä/sukkahousuja ja hameita housujen sijaan sekä pitivät Hello Kitty -tuotesarjan tuotteista. Erityisesti Hello Kitty -aiheiset vaatteet ja muut sarjan tuotteet tuntuivat luovan tytöille yhteenkuuluvuuden tunnetta, ja sarjan merkitys oli heille tärkeä. Ystävysten samankaltainen suhde muun muassa pukeutumiseen on tietyllä tavalla myös luonnollista, ottaen huomioon, että ystävyys on vastavuoroinen ja läheinen suhde, johon liittyy muun muassa yhteenkuuluvuuden tunne ja samanlaisuutta korostava me-henki (Laine 2005, 144). Aineistoni perusteella ei kuitenkaan selvinnyt tarkemmin ystävyuden ja samantyyllisen pukeutumisen välinen syy-seuraus-suhde: ystävyystyivätkö lapset siis ensin ja alkoivat ystävyuden myötä käyttää samantyyllisiä vaatteita ja pitää samanlaisista asioista vai oliko samantyyllinen pukeutuminen samanlaisine kiinnostuksen kohteineen vaikuttamassa ystävyuden syntyyn. Tätä en tässä tutkimuksessa pystynyt selvittämään.

Vaikka toisten lasten pukeutumisella ei ollut merkittävää vaikutusta lapsille, kiinnittivät he kuitenkin jonkin verran huomiota toisten pukeutumiseen. He kiinnittivät erityisesti huomiota samanlaisiin vaatteisiin, esimerkiksi jos jollain oli samanlainen vaate kuin heillä itsellään oli. Samanlaiset vaatteet eivät kuitenkaan vaikuttaneet lasten käyttäytymiseen tai suhtautumiseen toista lasta kohtaan. Suhtautuminen samanlaisuuteen oli joko positiivista tai neutraalia. Tämä vahvistaa myös sitä, etteivät lapset tavoitelleet pukeutumisellaan erottautumista eivätkä persoonallisuuden

korostamista, sillä heitä eivät häirinneet toisten samanlaiset vaatekappaleet. Yksilöllisyyden merkitys tuli näkyviin vasta siinä, ettei kaikkien kuitenkaan haluttu pukeutuvan samalla lailla keskenään tai kaverin kanssa ei haluttu pukeutua täysin samalla lailla. Erityisesti ystäväysten Moonan ja Iidan kohdalla samanlaiset vaatteet tuntuivat ainoastaan yhdistävän heitä ja vahvistavan heidän ystävyyyttään.

Lasten pukeutumista ohjasivat erilaiset tekijät kuin nuorten pukeutumista. Nuorten pukeutumiseen vaikuttivat muun muassa viehätysvoiman ja itseluottamuksen lisääminen, parhaiden puolien esille tuominen sekä oman persoonallisuuden korostaminen. Tyttöjen pukeutumiseen vaikuttivat erityisesti esteettisyys ja kierrättäminen, kun taas pojat perustelivat vaatehankintojaan pääasiassa toiminnan, yleensä urheiluharrastusten kautta. (Ruohonen 2001, 165; Tolonen 2001, 172.) Tutkimukseni mukaan lasten pukeutumisvalintoja ohjasivat puolestaan konkreettiset, käytännölliset ja henkilökohtaiset tekijät. Lisäksi Raunion (1996, 185–192) mukaan 19–28-vuotiaiden syitä lempivaatteiden käyttämiseen olivat vaatteiden fyysiset ominaisuudet, käyttäjän minään viittaavat syyt sekä assosiaatiot paikkoihin ja ihmisiin. Näistä syistä vaatteiden fyysiset ominaisuudet olivat merkityksellisiä myös lapsille, muut syyt eivät lapsia koskettaneet. Seuraavaksi käyn lasten pukeutumisvalintojen perusteita tarkemmin vielä läpi.

Lasten vaatteiden pääasiallisia valitsijoita olivat äiti ja lapsi. Kaupasta ostettaessa äiti ja lapsi valitsivat yleensä vaatteita yhdessä, kun taas aamuisin lasten vaatteiden pääasiallinen valitsija oli äiti, mutta lapsi pystyi kuitenkin halutessaan valintaan vaikuttamaan. Muutaman lapsen kohdalla vaatteita saattoi valita äidin lisäksi myös isä. Lisäksi muutamat lapset valitsivat pääasiallisesti itse vaatteensa. Myös muissa tutkimuksissa on päädytty samankaltaisiin tuloksiin vanhempien roolista vaatteiden hankinnassa: vaatteet hankkii pääasiassa äiti, ja joissain perheissä isä voi olla jonkin verran mukana hankinnoissa tai tasapuolisesti äidin kanssa (esimerkiksi Virtanen 2004, 38). Myös tulokset lasten roolista vaatteiden valinnassa tukevat aiempaa tutkimustulosta: lapset saivat valita vaatteita kaupasta ja kotona ylle myös itse, yleensä äidin lisäksi. Lapset saivat siis vaikuttaa pukeutumiseensa, jos vain halusivat, mutta lasten valinnat tapahtuivat kuitenkin aina vanhempien valvonnan alla. (Lumiaho 2006, 34–35.) Näin mielestäni kuuluukin olla; 6-vuotias on vielä lapsi, jonka pukeutumisesta vastuu on vanhemmilla. Pukeutumisella on kuitenkin 6-vuotiaille merkitystä, ja lasta

tulisi kuulla hänelle merkityksellisistä asioista. Siten lapsella tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa pukeutumiseensa, tiettyjen rajojen sisällä – kuten tähänkin tutkimukseen osallistuneilla lapsilla oli.

Vanhempien lisäksi muilla ihmisillä oli vain vähän vaikutusta lasten pukeutumiseen. Muutama lapsi sai vaikutteita veljiltään, muutama ystävältään ja yksi julkisuudessa tunnetulta artistilta. Tämä oli mielestäni hieman yllättäväkin tulos. Olisin odottanut, että muilla ihmisillä olisi ollut enemmän vaikutusta lasten pukeutumiseen, useamman lapsen kohdalla ja määrällisesti enemmän yhden lapsen kohdalla. Tutkimukseeni osallistuneista lapsistakin suurin osa oli kuitenkin kiinnittänyt huomiota esimerkiksi median välittämiin vaatteisiin, mutta lasten mukaan medialla ei silti ollut vaikutusta heidän pukeutumiseensa. Median vaikutus nykypäivänä on kuitenkin tunnetusti suuri, ja sen vaikutus ulottuu myös lasten elämään. Toiseksi, oman kokemukseni mukaan lapset saavat paljon vaikutteita myös vanhemmilta sisaruksiltaan, ja heidän suhtautumisensa pukeutumiseen on usein erilaista kuin lapsilla, joilla ei ole vanhempia sisarusia tai muita läheisiä, itseään vanhempia esikuvia. On kuitenkin mahdollista, etteivät 6-vuotiaat tiedosta tällaisia vaikutuksia. Olisikin ollut mielenkiintoista tietää, olisivatko tulokset olleet erilaisia, jos olisin kysynyt asiaa lisäksi esimerkiksi lasten vanhemmilta tai havainnoinut lapsia pidemmän aikaa. Noin puolet lapsista korostivatkin oman mielipiteen tärkeyttä: he tiesivät itse, mikä näyttää hyvältä ja mikä ei. Tältä osin lasten pukeutumisvalintojen perusteet olivat siis hyvin henkilökohtaisia.

Useat lasten pukeutumisvalintojen perusteista olivat hyvin käytännöllisiä. Näihin perusteisiin kuuluivat pukeutuminen säähän sopivalla tavalla, oikea koko ja pukeutuminen tilanteen mukaan. Lisäksi lapset arvostivat käytännöllisyyttä yleensä, mikä näkyi lasten haluna pukeutua mukavasti, turvallisuuden huomioimisena pukeutumisessa ja turhasta luopumisena pukeutumisen suhteen.

Oikea koko oli valintaperusteena myös hyvin konkreettinen. Muita konkreettisia valintaperusteita olivat vaatteiden puhtaus, tietyt kuvat ja tuotesarjat, suositut värit ja suosikkivaatekappaleet. Pääsääntöisesti lapset eivät halunneet käyttää myöskään erittäin reikäisiä vaatteita, mutta pienet reiät omissa vaatteissa eivät lapsia haitanneet. Myös sukupuolen mukaan pukeutuminen oli yksi valintaperuste.

Kuvien ja populaarikulttuurin kautta tunnetuksi tulleen hahmon nimeä kantavien tuotesarjojen suosio jakaantui stereotyyppisesti sukupuolen mukaan. Näistä erityisen merkityksellisenä nousi esiin Hello Kitty –tuotesarja, joka oli yksi tärkeä valintaperuste kahdelle tytölle. Hello Kitty on hyvä esimerkki lapsuuden niin sanotusta kaupallistumisesta, jota Martens ym. muut (2004, 156) käsittelivät. Hahmon ympärille rakennettu tuotesarja on suunnattu ja markkinoitu nimenomaan pienille tytöille, jotka ovat kulutuskulttuurissa mukana, kuluttajina.

Nuorten ja varhaisnuorten, erityisesti tyttöjen, kulutusinto, kulutusmahdollisuudet ja merkittävä osuus kulutuskulttuurissa ja sitä myöten taloudessa on selvillä ja tutkittu asia (esimerkiksi Russell & Tyler 2002), mutta alle 6-vuotiaiden kulutus ei ole yhtä tunnettua. Kuitenkin yhä nuoremmatkin lapset ovat mukana kulutuskulttuurissa, mikä on huomattu esimerkiksi Isossa Britanniassa, jossa on perustettu muun muassa 3–13-vuotiaille tytöille suunnattu oma varastomyymäläketju, 'Girl Heaven' (Russell & Tyler 2002).

Varhaisnuorten kulutusta leimaavat piirteet ovat mielestäni osittain totta myös nuorempien, alle 6-vuotiaiden lasten kohdalla. Russelin ja Tylerin (2002) mukaan varhaisnuorten kulutusmahdollisuuksiin vaikuttavat hyvä kansantaloudellinen tilanne, vertaisryhmän ohjaus ja kulttuuriset auktoriteetit, kuten tv ja aikakauslehdet. Lisäksi varhaisteineille on tyypillistä, etteivät he halua erottua joukosta, vaan noudattavat orjallisesti trendejä ja kuluttavat brändejä. Tämä kaikki on uskoakseni yleisempää ja ilmenee voimakkaammin juuri varhaisnuorilla kuin nuoremmilla lapsilla, mutta osa alle 6-vuotiaista lapsista on jo kulutuskulttuurissa yhä voimakkaammin ja aktiivisemmin mukana. Monilla alle 6-vuotiailla lapsilla ei kuitenkaan ole samanlaista kulutusintoa eikä mielenkiintoa asiaa kohtaan, vaikka heillä periaatteessa ostovoimaa olisikin. Omassa tutkimuksessani lapsista kaksi - molemmat tyttöjä - olivat kulutuskulttuurissa vahvemmin mukana. Heidän pukeutumiselleen oli ominaista muun muassa Hello Kitty -vaatteet, muodinmukaiset leggingsit yhdistettynä hameeseen sekä ”tyttöjen väreinä” pidetyt värit, kuten keltainen ja vaaleanpunainen. Näidenkään tyttöjen trendien noudattaminen ja brändien kuluttaminen ei kuitenkaan ollut ”orjallista”, kuten varhaisnuorilla eikä nähtävästi myöskään niin tiedostettua. Muilla lapsista vastaavanlaista kulutusintoa ja mielenkiintoa trendejä kohtaan ei ollut. Lasten kulutuksesta puhuttaessa on kuitenkin tärkeää muistaa vanhempien suuri merkitys

lastensa kulutukselle. Kuten Martens ym. (2004, 174–175) muistuttavat, lapsen kulutus on tiiviisti yhteydessä vanhempien kulutukseen, mikä näkyy esimerkiksi siten, että vanhemmat usein kuluttavat lastensa puolesta.

Kokonaisuudessaan populaarikulttuurin vaikutus tutkimuksessani jäi kuitenkin melko vähäiseksi. Selvimpiä esimerkkejä sen vaikutuksesta olivat Spiderman - ja Hello Kitty - tuotteiden suosio. Myös Ari Koivusella oli vaikutusta yhden lapsen pukeutumiseen, tosin vaikutus oli hyvin vähäinen. Bodenin (2006, 289) mukaan populaarikulttuurin vaikutus lasten pukeutumiseen tulee esille siinä, että se vaikuttaa lasten muodostamiin merkityksiin siitä, mikä on muodikasta. Tutkimuksessani muoti ei kuitenkaan ollut yksi valintaa ohjaavista perusteista, mikä siten selittää myös populaarikulttuurin vähäistä vaikutusta. Nuorten pukeutumista muoti puolestaan ohjasi: toiset halusivat pukeutua muodin mukaan ja toiset nimenomaan erottua siitä (esimerkiksi Ruohonen 2001, 102–104).

Lapset korostivat myös sukupuolen mukaan pukeutumista. Siten pukeutumisen avulla pyrittiin usein vahvistamaan ja tuomaan esille omaa sukupuolta. Lapset eivät kuitenkaan tiedostaneet pukeutumisen viestejä samoin kuin nuoret, erityisesti tytöt, jotka vaihtelivat tyylejään tilanteen mukaan. Viestittämisen keinoja olivat sukupuolen häivyttäminen tai korostaminen pukeutumisessa tai vaatteilla leikkely. (Ruohonen 2001, 136, 166.) Lapset erottelivat tyttöjen ja poikien pukeutumista värien, tiettyjen vaatekappaleiden ja tiettyjen kuvioiden avulla. Merkityksellisin väri oli vaaleanpunainen, jonka useimmat pojat ajattelivat olevan ”tyttöjen väri” ja joka aiheutti voimakkaimmat, kielteiset, reaktiot pojissa. Samalla useimmat tytöt pitivät väristä. On myös hyvä pitää mielessä, että siihen, mikä milloinkin määritellään feminiiniseksi ja maskuliiniseksi, vaikuttaa kuitenkin aina kulttuuri ja aikakausi (Barnard 1996, Ruohosen 2001, 129 mukaan).

Sukupuoli on myös sosiaalisesti rakentuva konstruktio, mikä tarkoittaa sitä, että lastenkin muodostamiin käsityksiin siitä, millainen pukeutuminen on tyypillistä kummallekin sukupuolelle, on vaikuttanut keskeisesti heidän sosiaalinen ympäristönsä. Esimerkiksi vanhempien merkitys lapsen sukupuolen rakentamis- ja rakentumisprosessissa on hyvin merkityksellinen. Myös vertaisryhmillä on suuri vaikutus lasten sukupuoliroolin rakentamiseen; esimerkiksi Lynn Martinin ja Fabesin (2005) tutkimus nelivuotiaiden lasten parissa on osoittanut, että samaa sukupuolta

olevien lasten vertaisryhmissä pojat alkoivat käyttäytyä yhä enemmän poikien sukupuoliroolin mukaan ja tytöt puolestaan tyttöjen sukupuoliroolin mukaisesti (Salmivalli 2005, 161–163).

Sosiaalisen ympäristön merkityksestä kertoo myös Aution (2004, 36) huomautus, jonka mukaan pukeutumisen avulla lapset sosiaalistetaan jo varhain tytöiksi ja pojiksi. Picariellon ym. (1990) mukaan lapset omaksuvat varhain myös aikuisten yleisesti sukupuoliin liittämät stereotypiat, kuten värit. Heidän tutkimuksensa mukaan 3–6-vuotiaat olivat jo tietoisia aikuisten sukupuoliin ja väreihin liittämistä stereotyypeistä. Käytännön kannalta merkittävää on kuitenkin se, että kokeessa olleiden 3½–8-vuotiaiden lasten mukaan lasten väreihin liittämät stereotypiat vaikuttavat heidän ennustuksiin toisten käyttäytymisestä. Värejä voimakkaampi vaikutus oli kuitenkin sukupuolella, joka määritteli lasten toisista muodostamia käsityksiä vielä vahvemmin. (Picariello ym. 1990, 1453–1460.) Lasten sukupuoliin ja väreihin liittämien stereotyypioiden vaikutus heidän toisista muodostamiin käsityksiin ja siten sosiaalisiin suhteisiin ei kuitenkaan tullut omassa tutkimuksessani esiin.

Käytännön kannalta merkittävä on myös tutkimustulos, jonka mukaan lasten sukupuolella ja pukeutumisella oli vaikutusta myös opettajien suhtautumiseen lapsiin. Lapset, jotka olivat pukeutuneet sukupuolisesti neutraalilla tavalla, esimerkiksi farkkuihin ja t-paitaan, saivat osakseen enemmän positiivista vuorovaikutusta kuin lapset, jotka olivat pukeutuneet hyvin sukupuolittuneesti eli vaatteisiin, jotka ovat tyypillisiä vain toiselle sukupuolelle. (esim. Reilly 2001, 11.) Aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus ei omassa tutkimuksessani tutkimuskohteena ollutkaan, mutta olisi silti mielenkiintoinen aihe tutkia nimenomaan suomalaisessa päiväkotiympäristössä. On kuitenkin otettava huomioon, että kyseinen Reillynkin tutkimus on toteutettu Yhdysvalloissa, 7-vuotiaiden koululaisten parissa. Tulokset voisivat olla erilaisia eri kulttuureissa, joissa suhtaudutaan eri tavoin muun muassa sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Nuorten pukeutumista tutkittaessa on tultu siihen tulokseen, että pojat määrittävät sukupuolten välistä rajaa tiukemmin kuin tytöt (Tolonen 2001, 183). Niin varhaisnuorten kuin nuortenkin poikien pukeutumista määritteli maskuliinisuuden rakentaminen, johon vaikuttivat muun muassa tietyt vaatekappaleet, brändit ja värit

(Swain 2002 53; Tolonen 2001, 188). Oman tutkimukseni lasten kohdalla kyseinen ero oli myös jossain määrin nähtävissä. Pojista suurimmalla osalla pukeutumista määritteli selvästi maskuliinisuus ja sen rakentaminen, mikä näkyi muun muassa heidän suhtautumisessaan erittäin torjuvasti vaaleanpunaiseen väriin, hameisiin ja mekkoihin sekä suosimalla pojille suunnattuja kuvioita ja hahmoja vaatteissa, kuten merirosvoja, pääkalloja ja Spiderman -hahmoa. Vastaavasti kuitenkin myös osa tytöistä rakensi feminiinisyyttään pukeutumisen avulla. Tämä ilmeni muun muassa tytöille suunnattujen, vaatteissa olevien kuvioiden ja hahmojen käyttämisenä, kuten Hello Kitty -hahmon ja kukkakuvioiden, sekä värien käytössä. Kokonaisuudessaan, useimmat pojat maskuliinisuuden vahvistamisen ohessa suhtautuivat hyvin torjuvasti feminiinisyteen, joka lähelle tullessaan oli uhkana heidän maskuliinisuudelleen. Tytöistä taas suurin osa rakensi feminiinisyyttään ilman, että he olisivat kokeneet maskuliinisuutta uhkana heidän feminiinisydelleen.

Pukeutumisesta ei voida puhua ottamatta huomioon kulttuurin vaikutusta. Pukeutuminen on kulttuurinen ilmiö; pukeutumisen muodot ja merkitykset ovat erilaisia eri kulttuureissa. Lisäksi pukeutuminen on sidoksissa aikaan, paikkaan, ikään ja sukupuoleen. (Davis 1992, 6, 13; Kalliala 1999, 55.) Tutkin pukeutumista siis suomalaisessa kulttuurissa, mikä näkyi esimerkiksi lasten käytännöllisyyden arvostamisessa - suomalainen pukeutumiskulttuuri on tyypillisesti painottanut käytännöllisyyden merkitystä (esim. Auvo-Porkola 1994, Kemppaisen 1994, 31–32 mukaan). Kansallisen kulttuurin merkitystä pukeutumiseen on kuitenkin vaikeampi määrittellä, sillä globalisaation myötä kulttuurien rajat ovat hämärtyneet, kuten Ruohonen (2001, 64) muistuttaa. Laajemmin ajateltuna tutkin pukeutumista siis länsimaaisessa kulttuurissa, johon liittyy muun muassa lasten astuminen mukaan kulutusmarkkinoille. Muun muassa lasten suosimat hahmot Hello Kitty ja Spiderman ovat yleisesti länsimaissa tunnettuja hahmoja, jotka on suunnattu nimenomaan lasten kulutusmarkkinoille. Ajan merkitys tutkimuksessani välittyi muun muassa tämänhetkisen muodin kautta: muutamat tytöistä esimerkiksi suosivat nykyisen muodin mukaisia legginsejä yhdessä hameen kanssa.

Paikkoina olivat puolestaan kaupunki ja maaseutu, jyvaskyläläisen päiväkodin esikouluryhmä ja pohjois-pohjanmaalaisen kunnan koulun esikouluryhmä. Paikoilla ei kuitenkaan ollut juurikaan merkitystä tässä tutkimuksessa: kaupungissa ja maaseudulla

asuvien lasten vastaukset eivät merkittävästi eronneet toisistaan. Paikan merkitys tuli esiin vain muutamassa asiassa. Pienenä, selkeimpänä erona oli se, että maaseudulla asuvilla lapsilla, yhtä lukuun ottamatta, oli erikseen niin sanotut koti- ja esikouluvaatteet, kun taas kaupungissa asuvilla lapsilla näin ei ollut. Myös oman kokemukseni mukaan näin on maaseudulla myös perinteisesti ollut: lapset käyttävät kotona arkisempia vaatteita, koska ne saattavat helposti likaantua tai rikkoontua esimerkiksi maatalan leikeissä. Esikouluun ei puolestaan mennä samoissa vaatteissa, vaan siellä käytetään siistimpiä vaatteita. Esikoulussa pidettäviä vaatteita ei haluta sotkea, jotta niitä voi myös käyttää esikoulussa useampana päivänä. Lisäksi maaseudulla asuville lapsille esikouluun menemisellä tuntui olevan hieman erityisempi merkitys kuin kaupungissa asuville lapsille. Maaseudulla asuvat lapset eivät olleet päivähoitossa, vaan he osallistuivat ainoastaan esiopetukseen, joka toimi koulun yhteydessä ja he itse puhuivatkin nimenomaan kouluun tulemisesta, ei esikouluun tulemisesta. Esikoululaiset viettivät muun muassa yhteisiä välitunteja koulun muiden oppilaiden kanssa, mikä luultavasti vahvisti heidän käsitystään nimenomaan koulussa olemisesta. Kaupungissa asuvat lapset puolestaan olivat kaikki päiväkodissa kokopäivähoitossa, jolloin heidän kodin ulkopuolella päivittäin viettämänsä aika muodostui pidemmäksi ja siten päivähoitossa oleminen oli heille myös arkisempaa.

Toisekseen, kaupungissa asuvilla lapsilla oli kaikilla aiempaa kokemusta haastattelutilanteesta, kun taas maaseudulla asuvilla lapsilla kyseistä kokemusta ei ollut. Tällä saattoi olla jonkin verran myös vaikutusta tutkimuksen tekemiseen, sillä lapset, jotka eivät olleet haastattelussa aiemmin olleet, jännittivät tilannetta keskimääräisesti muita enemmän.

Kulttuuripsykologia oli luonteva tapa lähestyä pukeutumista, sillä kulttuuripsykologian mukaan ihmismieleen ja ihmisen elämään vaikuttavat niin biologiset tai fyysiset resurssit kuin kulttuuri ja historiakin (Silvonen 1999, 13–14). Kulttuuripsykologian yksisuuntaisempi, psykologinen näkökulma näkyi tutkimuksessani siis siinä, että tutkimusjoukkona olivat lapset, ja tutkimuskohteena heidän ajatuksensa ja toimintansa pukeutumista koskien, eli käytännössä keskityin lähinnä siihen, miten kulttuuri on vaikuttanut lapsiin.

Kulttuurin ja ihmisten välinen suhde ei kuitenkaan ole vain yksisuuntainen, vaan tutkimuksenteon taustalla on koko ajan vaikuttanut myös ajatus ihmisten ja kulttuurin kaksisuuntaisesta suhteesta: ihminen muokkaa kulttuuria ja kulttuuri puolestaan ihmistä (Trux 1999, 182.) Esimerkiksi, länsimaisessa kulttuurissa lapsille suunnatut kulutusmarkkinat mainostavat ja myyvät tytöille Hello Kitty –tuotesarjaa ja tytöt omaksuvat sen heille kuuluvaksi, ihastuvat siihen ja haluavat sitä lisää – kulttuuri on siis vaikuttanut heihin, heidän käyttäytymiseensä. Samalla kuitenkin tytöt itse, jotka Hello Kitty -tuotteita kuluttavat, antavat hahmolle uusia merkityksiä, hylkäävät joitain sarjan tuotteita, suosivat toisia yli muiden jne., mikä voi vaikuttaa esimerkiksi Hello Kitty -sarjan markkinointiin, myyntipaikkoihin, myyntieriin ja myyntituotteisiin. Tällä hetkellä länsimaiseen kulttuuriin kuuluva Hello Kitty –tuotesarjakaan ei tule kuulumaan kulttuuriimme loputtomiin, vaan se häviää ja unohtuu, kun lapset eivät sitä enää kuluta. Siten lapset myös muuttavat kulttuuria, eikä vain kulttuuri lapsia.

7.2 Jatkotutkimuksen haasteet

Tutkimuksessani tuli esiin, että osalle lapsista pukeutuminen on merkityksellisempää kuin toisille ja he ovat muita tarkempia siinä, mitä laittavat päälleen. Olisikin mielenkiintoista tutkia edelleen niiden lasten pukeutumista ja sen merkitystä tarkemmin, joille pukeutuminen on merkityksellinen asia. Pukeutumisen ja vertaissuhteiden välistä suhdetta olisi kiinnostavaa tutkia laajemmin, ottaen lasten haastattelujen rinnalle esimerkiksi havainnoinnin ja ryhmän henkilökunnan ja/tai vanhempien haastattelut. Monipuolisemmat tutkimusmenetelmät voisivat tuoda aineistoon lisää leveyttä.

Mielestäni lasten pukeutuminen on aihe, joka myös hyötyy enemmän lasten parihaastatteluista kuin yksilöhaastatteluista. Pukeutumista käsitelleessä kandidaatintyössäni käytin menetelmänä lasten parihaastattelua, joka toimi hyvin, lasten keskustellessa paljon keskenään ja siten myös hyvin luontevasti. Näiden kahden, kandidaatintyön ja Pro gradu –tutkielman jälkeen, joissa tutkimuksenteoa harjoiteltiin, pidän lasten parihaastatteluja antoisampana menetelmänä pukeutumisen tutkimukseen liittyen kuin yksilöhaastatteluja. Parihaastattelujen avulla olisi mielenkiintoista myös

pureutua tarkemmin pukeutumisen ja ystävyysuhteiden väliseen suhteeseen, haastatteleamalla ystävyksiä yhdessä. Lasten pukeutumiskulttuuriin liittyen olisi mielenkiintoista myös tutkia esimerkiksi erityisesti mainonnan vaikutuksia varhaiskasvatukseen lapsiin.

LÄHTEET

- Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa J. Ruusuvoori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 145–162.
- Alasuutari, P. 1995. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Albers, S. 1998. The effect of gender-typed clothing on children's social judgments. Viitattu 11.11.2008 http://csaweb102v.csa.com/ids70/view_record.php?id=4&recnum=0&log=from_res&SID=q03d674288c8mtt5aela4vers1&mark_id=search%3A4%3A10%2C0%2C1.
- Ariès, P. 1996. Centuries of childhood. London: Pimlico.
- Arivaara-Suomalainen, E. 2002. Katkeaako lapsuus napapaidan oston? Opettaja 97 (2002): 33, 28–30.
- Aronson, K. & Hundeide, K. 2002. Relational rationality and children's interview responses. Human development 45, 174–186.
- Autio, M. 2004. Pimulook tyttöjen pukeutumisessa. Teoksessa A. Anttila (toim.) Lapsuuden muuttuva maisema. Puheenvuoroja kulutuskulttuurin seksuaalisoinnin vaikutuksista. Helsinki: Gummerus, 32–39.
- Beck, U. 1995. Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa U. Beck, A. Giddens & S. Lash (toim.) Nykyajan jäljillä. Suom. L. Lehto. Tampere: Vastapaino, 11–82.
- Björnberg, U. 1992. Parenting in transition. And introduction and summary. Teoksessa U. Björnberg (toim.) European parents in the 1990s. Contradictions and comparisons. New Brunswick & London: Transaction Publishers, 1–44.
- Boden, S. 2006. Dedicated followers of fashion? The influence of popular culture on children's social identities. Media, Culture & Society 28 (2), 289–298.

Corsaro, W. A. 1997. *The sociology of childhood*. Thousand Oaks, California: Pine Forge Press.

Davis, F. 1992. *Fashion, culture and identity*. Chicago: The University of Chicago Press.

Dockrell, J., Lewis, A. & Lindsay, G. 2000. *Researching children's perspectives: a psychological dimension*. Teoksessa A. Lewis & G. Lindsay (toim.) *Researching children's perspectives*. Buckingham: Open University Press, 46–58.

Eduskunta, valtiopäiväasiakirjat. 2000. Viitattu 18.3.2008
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/la_89_2000_p.shtml.

Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 6. painos. Helsinki: Gummerus.

Garfinkel, H. 1967. *Studies in ethnomethodology*. Prentice-Hall: Englewood Cliffs, NJ.

Giddens, A. 1995. Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa U. Beck, A. Giddens & S. Lash (toim.) *Nykyajan jäljillä*. Suom. L. Lehto. Tampere: Vastapaino, 83–152.

Griffin, C. 2000. Psychologists as cultural ethnographers. Teoksessa C. Squire (toim.) *Culture in psychology*. London: Routledge, 17–30.

Hautamäki, A. 1997. Postmoderni perhe toimintaympäristönä – kodin ja koulun vuorovaikutussuhde. Teoksessa R. Jakku-Sihvonen (toim.) *Onnistuuko oppiminen – oppimistuloksien ja opetuksen laadun arviointiperusteita peruskoulussa ja lukiossa*. Opetushallitus, 39-63.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö vanhemmuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Helsinki: Gaudeamus.
- Holopainen, K. 2000. Lapset puetaan vaatteilla aikuisiksi. Lapsen maailma 10/2000, 15.
- Hujala, E. 1999. Kansainvälinen vertaileva tutkimus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niiranen & M. Ojala (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena, 388–403.
- Hujala, E., Puroila, A.-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus 90 Oy.
- James, A., Jenks, C. & Prout, A. 1998. Theorizing childhood. Cambridge: Polity Press.
- Johnson, K. & Workman, J. 1993. Effect of clothing, sex, and sex role stereotypes on behavioral expectations of a preschool child. Clothing and textiles research journal, 11 (2), 1–6.
- Kalliala, M. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki: Gaudeamus.
- Kaiser, S. B. 1996. The social meanings of textiles and clothes: A contextual approach. Teoksessa U. Suojanen (toim.) Clothing and its social, psychological, cultural and environmental aspects. Helsinki: Hakapaino, 5–20.
- Kemppainen, E. 1994. Jo lapsia voi ohjata pukeutumaan tilanteen mukaan. Lastentarha 57, 31–33.
- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 68–84.

Korhonen, M. 1994. Keski-ikäisten naisten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. *Psykologian tutkimuksia* 15, Joensuu. Joensuun yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Kuukka, A. 2009. Lasten ruumiillisuus päiväkodissa – Tuntoja ja tulkintoja. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino, 115–137.

Laine, K. 2005. *Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa*. Helsinki: Otava.

Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–43.

Laki lasten päivähoitosta 1973. 11 a §:n 1 momentti. 1.8.2000. Viitattu 15.4.2009 [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search\[type\]=pika&search\[pika\]=laki%20lasten%20p%C3%A4iv%C3%A4hoidosta](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search[type]=pika&search[pika]=laki%20lasten%20p%C3%A4iv%C3%A4hoidosta).

Langlois, J. & Downs, A. 1980. Mothers, fathers, and peers as socialization agents of sex-typed play behaviors in young children. *Child development* 50, 409–418.

Langner, L. 1991. *The importance of wearing clothes*. Los Angeles: Elysium.

Lytton, H. & Romney, D. 1991. Parents' differential socialization of boys and girls: a meta-analysis. *Psychological bulletin* 109, 267–296.

Marsh, P. 1990. Ulkonäön merkitys. Teoksessa P. Marsh, R. Gilmour, A. Campbell & S. McCready (toim.) *Elämisen taito I*. Suom. R. Salminen. Helsinki: WSOY, 52–59.

Martens, L., Southerton, D. & Scott, S. 2004. Bringing children (and parents) into the sociology of consumption. *Journal of consumer culture* Vol. 4 (2), 203–227.

Mayall, B. 2002. *Towards a sociology for childhood. Thinking from children's lives*. Buckingham: Open University Press.

Moilanen, P. & Rähkä, P. 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle*

tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 44–67.

Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 42–61.

Noro, A. 1993. Postmodernin muukalainen tulee – onko sosiologia valmis...? Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita, nro 78.

Nurminen, E. & Roos, J.-P. 1992. Models of parenting: between generations and classes. Teoksessa U. Björnberg (toim.) European parents in the 1990s. Contradictions and comparisons. New Brunswick & London: Transaction Publishers, 123–140.

Nykysuomen sanakirja 3, 2002. 15. painos. Helsinki: WSOY.

Picariello, M. L., Greenberg, D. N. & Pillemer, D. B. 1990. Children's sex-related stereotyping of colors. *Child development* Vol. 61 (5), 1453–1460.

Pole, C. 2007. Researching children and fashion. An embodied ethnography. *Childhood* Vol. 14 (1), 67–84.

Raunio, A.-M. 1996. Favorite clothes – a look at individuals' experience of clothing. Teoksessa U. Suojanen (toim.) Clothing and its social, psychological, cultural and environmental aspects. Helsinki: Hakapaino, 179–194.

Reilly, L. B. 2001. Gender specific aspects of children's clothing and teacher-student interaction. Viitattu 7.11.2008 http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/19/3e/02.pdf.

Rubin, H. J. & Rubin, I. S. 1995. Qualitative interviewing. The art of hearing data. California: Sage Publications.

Ruohonen, S. 2001. Nuorten pukeutuminen. Erottautumista, elämyksiä, harkintaa. Joensuu: University Press.

Russell, R. & Tyler, M. 2002. Thank heaven for little girls: 'Girl heaven' and the commercial context of feminine childhood. *Sociology* Vol. 36 (3), 619–637.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Silvonen, J. 1999. Tarinoita psykologian synnystä. Teoksessa J. Ihanus (toim.) Kulttuuri ja psykologia. Helsinki: Yliopistopaino, 13–47.

Simmel, G. 1986. Muodin filosofia. Suom. A. Alanen. Helsinki: Odessa (Alkuteos julk. 1923).

Squire, C. 2000. Reconfiguring psychology and culture. Teoksessa C. Squire (toim.) Culture in psychology. London: Routledge, 1–16.

Swain, J. 2002. The right stuff: fashioning an identity through clothing in a junior school. *Gender and education* Vol. 14 (1), 53–69.

Sulkunen, P. 1990. Ryhmähaastattelujen analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 264–285.

Tolonen, T. 2001. Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset.

Trux, M.-L. 1999. Kulttuurisensitiivisyys ja psykologinen ”toisen” arviointi. Teoksessa J. Ihanus (toim.) Kulttuuri ja psykologia. Helsinki: Yliopistopaino, 181–214.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uotila, M. 1995. Pukeutumisen kuvaus. Helsinki: Yliopistopaino.

Uotila, M. 1996. Image of clothing – the ways of being. Teoksessa U. Suojanen (toim.) Clothing and its social, psychological, cultural and environmental aspects. Helsinki: Hakapaino, 93–105.

Wacquant, L.J.D. 1995. Kohti sosiaalista prakseologiaa: Bourdieun sosiologian rakenne ja logiikka. Teoksessa P. Bourdieu & L.J.D. Wacquant (toim.) Refleksiiviseen sosiologiaan. Suomenkielisen laitoksen toimittaneet M. Sabour & M. A. Salo. Joensuu: Joensuu University Press, 20–84.

Waksler, F.C. 1996. The little trials of childhood and children's strategies for dealing with them. London: The Falmer Press.

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET:

Juntunen, A. 2005. "Kaikilla on suurin piirtein samanlaista": 12-vuotiaiden tyttöjen käsityksiä pukeutumisesta. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu – tutkielma.

Konttinen, R. 2003. Koska olen nuori, haluan pukeutua näin: vaatteiden merkitys 12–13-vuotiaan koululaisen elämässä. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu –tutkielma.

Koskimies, H. & Päivinen, H. 2006. Nuoret ja vaatteilla viestiminen. Joensuun yliopisto. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Käsityönopettajien koulutus. Pro gradu –tutkielma.

Kärkkäinen, M.P. 2005. Nuorten tyttöjen aikuismaisen pukeutumisen piirteitä. Joensuun yliopisto. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Käsityönopettajien koulutus. Pro gradu –tutkielma.

Lumiaho, A. 2006. Pukeutumisen merkitys lapsille lasten ja aikuisten näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Kandidaatintyö.

Vilhu, S. 2002. Lastenvaatteet käyttäjälähtöisen tuotesuunnittelun näkökulmasta: mitä tekijöitä vanhemmat arvostavat hankkiessaan vaatteita 2–5-vuotiaille lapsilleen? Joensuun yliopisto. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Käsityönopettajien koulutus. Pro gradu –tutkielma.

Virtanen, A. 2004. Vanhempien kriteerit lastenvaatteiden valinnassa. Helsingin yliopisto. Käsityötieteen syventävien opintojen tutkielma.

TOISSIJAISET LÄHTEET:

Aronson, K. & Thorell, M. 2002. Voice and collusion in adult-child talk: toward an architecture of intersubjectivity. Teoksessa S. Blum-Kulka & C.E. Snow (toim.) Talking to adults. The contribution of multiparty discourse to language acquisition. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, 277–293.

Barnard, M. 1996. Fashion as communication. London: Routledge.

Behling, D. & Williams, E. 1991. Influence of dress on perception of intelligence and expectations of scholastic achievement. Clothing and textiles research journal, 9 (4), 1–7.

Duke, L. & Kreshel, P. 1998. Negotiating femininity: girls in early adolescence read teen magazines. Journal of communication inquiry 22 (1), 48–71.

Kaiser, S., Freeman, C.M. & Chandler, J.L. 1993. Favorite clothes and gendered subjectivities: Multiple readings. Studies in symbolic interaction 15, 27–50.

Maffesoli, M. 1995. Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista. Suom. M. Määttänen. Tampere: Gaudeamus.

Mouritsen, F. 1996. Legekultur. Essays om börnekultur, leg och fortelling. Gylling: Narayna Press.

Potter, J. & Hepburn, A. 2005. Qualitative interviews in psychology. Qualitative research in psychology.

Riesman, D. 1952. The lonely crowd. A study of the changing American character. New Haven: Yale University Press.

Smith, A. 2000. Pester Power. The Observer 26 March; 20–2.

LIITTEET

LIITE 1

LUPAKIRJE VANHEMMILLE

Hei!

Opiskelen varhaiskasvatustiedettä kasvatustieteiden maisteriohjelmassa Jyväskylän yliopistossa ja teen parhaillaan Pro gradu –tutkielmaani aiheesta *pukeutumisen merkitys lapsille*. Tutkimuksen ohjaajana toimii Kirsti Karila. Pysin selvittämään, millaisia merkityksiä lapset antavat pukeutumiselle, millaisia merkityksiä lapset antavat pukeutumiselle ystävyys- ja kaveruussuhteiden muodostumisessa sekä millä tavoin lapset kuvaavat omien pukeutumisvalintojensa perusteita. Haastattelen tutkimukseeni 10 esikouluikäistä lasta, joista 5 on maaseudulla asuvia lapsia ja 5 kaupungissa asuvia. Lapset on valittu sattumanvaraisesti kuitenkin niin, että poikia ja tyttöjä tulee mukaan tutkimukseen suunnilleen yhtä paljon. Jokainen lapsi osallistuu sekä yksilöhaastatteluun että ryhmähaastatteluun, ja haastattelut tapahtuvat huhtikuun aikana. Saamani tiedot ovat luottamuksellisia ja niitä käytetään vain tämän tutkimuksen tekemiseen. Yksittäiset henkilöt eivät myöskään ole tunnistettavissa tutkimuksen raportista.

Lapsi osallistuu tutkimuksen tekemiseen vain sillä ehdolla, että suostumus on saatu sekä vanhemmalta että myös lapselta.

Palautathan alla olevan lupalapun päiväkotiiin pe 14.3.2008 mennessä.

Jos sinulla on kysyttävää, ota yhteyttä!

Ystävällisin terveisin,

Anu Lumiaho

Lapseni saa osallistua tutkimuksen tekemiseen _____

Lapseni ei saa osallistua tutkimuksen tekemiseen _____

Lapsen nimi: _____

Huoltajan nimi: _____

LIITE 2

HAASTATTELURUNKO

- Miksi ihmiset pitävät vaatteita yllään?
- Miksi ihmisillä on paljon erilaisia vaatteita?
- Pukeutuvatko eri-ikäiset ihmiset eri lailla? Mitä eroja?
- Nuorten kuvat -> Voivatko lapset pukeutua näin?
- Miksi ihmiset pukeutuvat eri lailla (toisistaan)?

- Kuvat, 3 erityyisesti pukeutunutta lasta. Kuka leikkikaveriksi?
Leikitään, että he tulevat tänne päiväkotiin ensimmäistä kertaa. Sinä tarvitset jonkun kaverin tai kavereita leikkimään. Ketä sinä pyydät näistä lapsista? Pyydätkö muita? Miksi? Onko joku, kenen kanssa et halua leikkiä? Miksi?

- Onko sinulla kaveria, joka pukeutuu vähän niin kuin Oona/Otto, Sanna/Santeri tai Maija/Matias? Onko väliä, miten kaverit pukeutuvat?
- Jutteletko kavereiden kanssa vaatteista (+koruista, hiuksista yms.)?
 - Tuleeko riitaa vaatteista?
 - Mitä mieltä kaverit ovat vaatteistasi?
- Vaikuttaako se, miten kaverit pukeutuvat, siihen kenen kanssa leikit?
- Sinulla on uusi paita ensimmäistä kertaa päällä ja kaverilla onkin samanlainen. Mitä ajattelet siitä?
- Onko joku ihminen, kenen kanssa haluat pukeutua samalla tavoin? (mallit kotoa, lehdistä, tv:stä, idoleilta, kavereilta?)

- Kuka valitsee vaatteesi
 - o aamulla päiväkotiin lähtiessä?
 - o kaupasta?
- Miten päätät / päätätte, mitä vaatteita puetaan / ostetaan?

- Vaatekuvista keskusteleminen: Onko sinulla tällaisia vaatteita? Haluaisitko? Mitä mieltä olet?
- Millaisia vaatteita käytät?
 - o päiväkodissa / kotona
 - o kesällä / talvella
- Millaisissa vaatteissa viihdyt parhaiten? Millaisista vaatteista tykkäät?
- Mikä pukeutumisessasi on tärkeää?
- Millaisia vaatteita et käyttäisi?

- Käytätkö koruja? Millaisia? Milloin? Miksi?
 - + vyöt, henkselit, huivit
- Laitatko aamulla itse hiuksesi? Onko väliä, miten ne laittaa?

LIITE 3

ESIMERKKEJÄ HAASTATTELUISSA KÄYTETYISTÄ KUVISTA

Nuorten kuvat
TytötNUORTEN KUVAT
TYTÖT

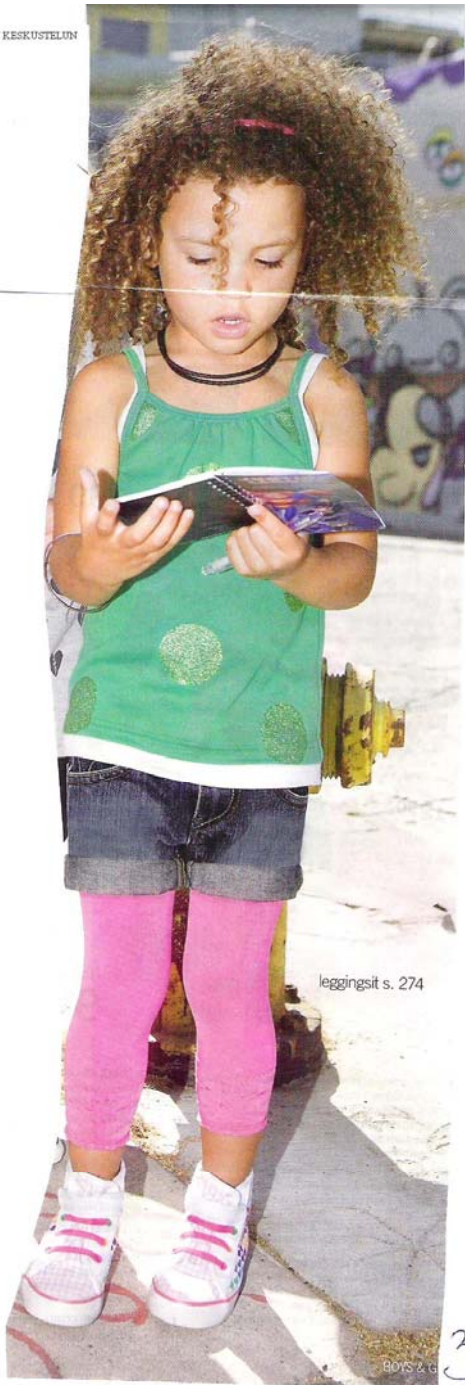
16

24

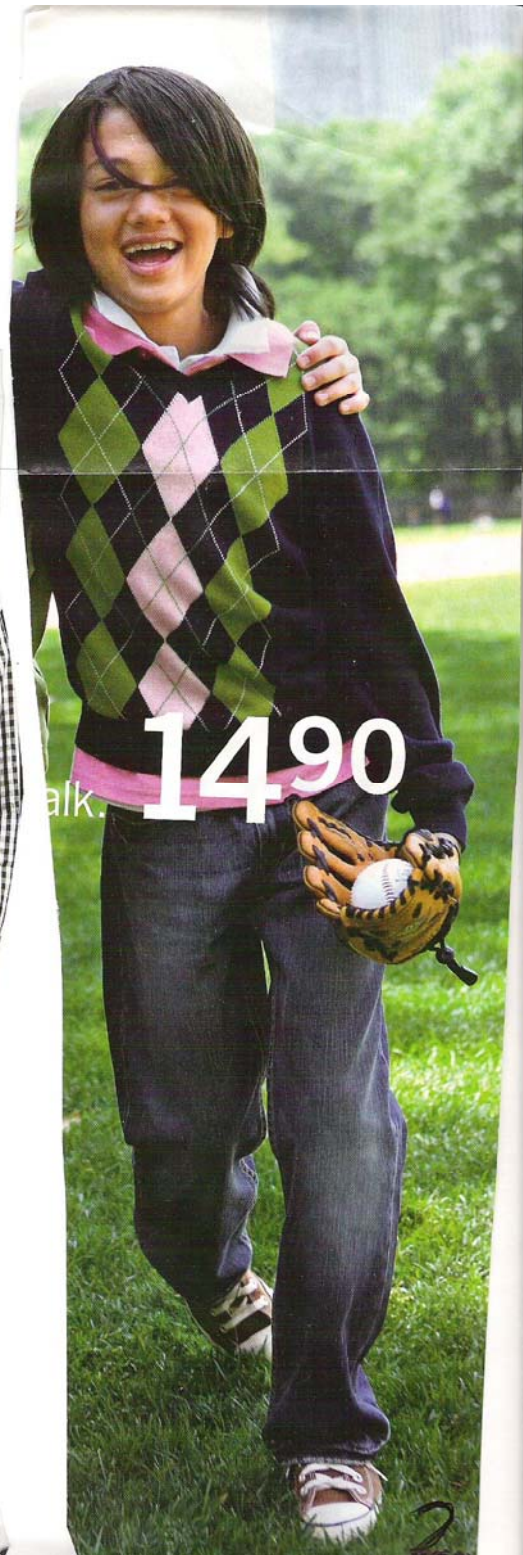
Yleisen keskustelun kuvat
Tytöt

YLEISEN KESKUSTELUN
KUVAT
TYTÖT

Nuorten kuvat
Pojat

NUORTEN KUVAT
POJAT

Kuvitteellinen leikkikaverin valintatilanne
Pojat

